

**Prognoza
oddziaływania
na środowisko
„Strategii Rozwoju
Miasta Częstochowa
2030+”**

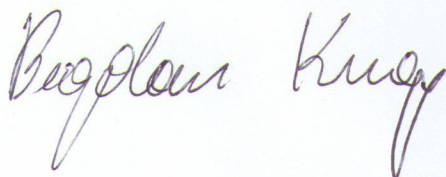
Wrzesień 2016 r.

Wykonawca:

Atmoterm –Ekourbis Sp. z o.o.

zespół: Bogdan Knop, Jerzy Zygmunt

przy współpracy Referatu Strategii i Rozwoju, Wydziału Funduszy Europejskich
i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy.

BOGDAN KNOP
BIEGŁY W ZAKRESIE
Sporządzania Ocen Oddziaływania
na Środowisko
z listy Ministra Nr 0584
z listy Wojewody Śląskiego Nr 176

ATMOTERM-EKOURBIS Sp. z o.o.
Al. Wolności 26 lok. 6
42-200 CZĘSTOCHOWA
IDS 151998346, NIP 573-24-79-677
tel. 34 366 53 03, fax 34 366 53 17
e-mail: biuro@ekourbis.pl

Spis treści

1. Charakterystyka prognozy	1
1.1. Podstawy prawne opracowania prognozy	1
1.2. Cel i zakres prognozy	2
1.3. Metody zastosowane przy sporządzaniu prognozy	3
2. Charakterystyka Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+	3
2.1. Podstawy prawne opracowania strategii	3
2.2. Zawartość oraz główne cele strategii	3
2.3. Ocena powiązań strategii z innymi dokumentami strategicznymi	22
3. Ocena istniejącego stanu środowiska	25
3.1. Ogólna charakterystyka	25
3.2. Demografia	26
3.3. Różnorodność biologiczna	27
3.4. Zwierzęta	30
3.5. Rośliny	33
3.6. Woda	35
3.6.1. Wody powierzchniowe	35
3.6.2. Wody podziemne	39
3.7. Powietrze	41
3.8. Powierzchnia ziemi	42
3.9. Krajobraz	43
3.10. Klimat	44
3.11. Hałas	45
3.12. Zasoby naturalne	46
3.13. Zabytki	47
3.14. Gospodarka odpadami	53
3.15. Gospodarka wodno-ściekowa	56
4. Potencjalne zmiany w przypadku braku realizacji strategii	58
5. Istniejące problemy ochrony środowiska	59
6. Przewidywane znaczące oddziaływanie na środowisko	61
6.1. Oddziaływanie zadań strategii na obszary NATURA 2000	111
6.2. Oddziaływania skumulowane i wtórne	115
7. Transgraniczne oddziaływanie na środowisko	116
8. Rozwiązania alternatywne	116
9. Przewidywane środki mające na celu zapobieganie, redukcję i kompensację znaczących niekorzystnych oddziaływań na środowisko wynikających z realizacji strategii	117
10. Monitoring	123
11. Streszczenie w języku niespecjalistycznym	124

Spis tabel

Tabela 1: Powierzchnia miasta, liczba ludności i gęstość zaludnienia w 2014 r.	26
Tabela 2: Liczba ludności, gęstość zaludnienia, przyrost i przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2010-2014.	26
Tabela 3: Funkcja użytkowania terenów miasta Częstochowy w 2014 r.	27
Tabela 4: Pomniki przyrody na terenie Częstochowy.	28
Tabela 5: Strefy chroniące walory bioróżnorodności.	29
Tabela 6: Wyniki badań wód powierzchniowych – rzeki na terenie Częstochowy w 2015 r. .	38
Tabela 7: Wyniki badań i klasyfikacja wód podziemnych w punktach pomiarowych sieci krajowej monitoringu operacyjnego stanu wód podziemnych w 2015 roku.	40
Tabela 8: Pomiary zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Częstochowy w latach 2010- 2012.	41
Tabela 9: Pomiary zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Częstochowy w 2015 r.	42
Tabela 10: Wyniki pomiarów ruchu pojazdów w 2015 r.	46
Tabela 11: Obiekty z terenu miasta Częstochowy wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Śląskiego	48
Tabela 12: Odpady komunalne i nie komunalne w Częstochowie w 2014 roku.	54
Tabela 13: Wybrane dane dotyczące ścieków, odpadów, wodociągów i kanalizacji dla miasta Częstochowy w 2014 r.	55
Tabela 14: Wpływ poszczególnych przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, ludzi i dobra kultury.	62
Tabela 15: Charakter oddziaływań oraz wpływ poszczególnych przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii na obszary NATURA 2000.	99
Tabela 16: Proponowane środki i zalecenia łagodzące niekorzystne oddziaływania na środowisko wynikające z realizacji Strategii.	118

Spis map

Mapa 1: Mapa sytuacyjna stref i stanowisk przyrodniczych Częstochowy	30
Mapa 2: Układ sieci hydrograficznej w regionie częstochowskim.	36

1. Charakterystyka prognozy

1.1. Podstawy prawne opracowania prognozy

Bezpośrednią delegację dla postępowania administracyjnego w sprawie przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w prawodawstwie polskim stanowi art. 46 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U z 2016 r. poz. 353 z późn. zm.), dokonującej w zakresie swojej regulacji wdrożenia następujących dyrektyw Wspólnot Europejskich:

- dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (Dz.U.UE.L.2012.26.1 z dnia 28.01.2012, z późn. zm.)
- dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U.UE.L.1992.206.7 z dnia 22.07.1992 z późn. zm.);
- dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. U.UE.L.2001.197.30 z 21.07.2001);
- dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2003/4/WE z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska i uchylającej dyrektywę Rady 90/313/EWG (Dz.U.UE.L.2003.41.26 z dnia 14.02.2003);
- dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2003/35/WE z dnia 26 maja 2003 r. przewidującej udział społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz zmieniającej w odniesieniu do udziału społeczeństwa i dostępu do wymiaru sprawiedliwości dyrektywy Rady 85/337/EWG i 96/61/WE (Dz.U.UE.L.2003.156.17 z dnia 25.06.2003).

Poza ww. aktami prawnymi, postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko regulują dodatkowo:

- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U z 2016 r. poz. 672 z późn. zm.);
- ustawa z dn. 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1651 z późn. zm.)
- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 778 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 469 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 290 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. z 2016 r. poz. 23 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach Dz. U. z 2013 r. poz.21 z późn. zm.);

- ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (t.j. Dz. U. 2016 poz. 250 z późn. zm.).

Na potrzeby przeprowadzenia postępowania administracyjnego w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko organ, opracowujący projekt ocenianego dokumentu, sporządza prognozę oddziaływania na środowisko, o której mowa w art. 51 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U z 2016 r. poz. 353 z późn. zm.), zwaną Prognozą.

1.2. Cel i zakres prognozy

Celem Prognozy sporządzonej na potrzeby przeprowadzenia postępowania administracyjnego w sprawie strategicznej oceny oddziaływania, jest analiza potencjalnych znaczących oddziaływań realizacji założeń „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+”, na środowisko. Zgodnie z wymogami art. 51 ust 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U z 2016 r. poz. 353 z późn. zm.), niniejsza prognoza zawiera następujące elementy:

- analizę projektu dokumentu;
- analizę i ocenę istniejącego stanu środowiska;
- charakterystykę oddziaływania na środowisko;
- możliwość wystąpienia oddziaływania transgranicznego;
- prezentację rozwiązań zapobiegających i ograniczających negatywne dla środowiska oddziaływania;
- przedstawienie rozwiązań alternatywnych;
- charakterystykę metod zastosowanych przy sporządzaniu prognozy;
- charakterystykę metod analizy skutków realizacji dokumentu (monitoring);
- streszczenie w języku niespecjalistycznym.

Zgodnie z art. 53 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U z 2016 r. poz. 353 z późn. zm) zakres sporządzenia prognozy został uzgodniony z:

- Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Katowicach (pismo nr WOŚ.411.164.2016.MG z dnia 08.09.2016 r.).

Zakres przestrzenny Prognozy dla „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” jest ograniczony do granic administracyjnych miasta Częstochowy. Prognoza analogicznie

do projektu strategii rozwoju swoim horyzontem czasowym sięga roku 2030.

Ze względu na swój charakter „Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” opisuje poszczególne założenia w sposób ogólny, poruszając szerokie spektrum zagadnień i obszarów związanych z rozwojem miasta. Sytuacja ta determinuje poziom szczegółowości sporządzonej Prognozy oddziaływania na środowisko.

1.3. Metody zastosowane przy sporządzaniu prognozy

Obecnie metodyka sporządzania prognoz strategicznych ocen oddziaływania w Polsce nie jest ściśle zdeterminowana określonymi przepisami prawnymi. Sporządzenie Prognozy dla „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” przebiegało wieloetapowo i obejmowało kolejno:

- ocenę aktualnego stanu środowiska na obszarze objętym dokumentem strategicznym, zawierającą analizę zasobów i walorów środowiska, wywieranej na nie presji antropogenicznej oraz jakości środowiska;
- ocenę potencjalnego wpływu ustaleń dokumentu strategicznego na środowisko przyrodnicze;
- opracowanie propozycji łagodzenia skutków realizacji ustaleń dokumentu strategicznego w obszarach, w których zidentyfikowano znaczące negatywne oddziaływania;
- opracowanie systemu monitorowania środowiskowych skutków wdrażania dokumentu strategicznego.

Charakterystykę stanu środowiska przyrodniczego oraz analizę jakości jego poszczególnych elementów sporządzono metodą opisową przy wykorzystaniu dostępnych danych na temat obszaru miasta w tym informacji pozostających w zasobach administracji rządowej i samorządowej, danych statystyki publicznej oraz państwowego monitoringu środowiska.

2. Charakterystyka Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+

2.1. Podstawy prawne opracowania strategii

Podstawą prawną opracowania „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” jest art. 4 ust 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. D.z. U. z 2016r. poz. 383 z późn. zm.) zgodnie, z którym politykę rozwoju prowadzi się na podstawie strategii rozwoju. Za prowadzenie polityki rozwoju na poziomie gminy odpowiedzialny jest samorząd gminny (art. 3 ustawy). Rada Miasta Częstochowy uchwałą nr 165.XV.2015 z dnia 24 września 2015 r. w sprawie przystąpienia do tworzenia strategii rozwoju miasta Częstochowy w perspektywie roku 2030, zobligowała Prezydenta Miasta do przedstawienia projektu Strategii w roku 2016.

2.2. Zawartość oraz główne cele strategii

„Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” jest podstawowym narzędziem kształtowania polityki lokalnej. Dokument zakłada wykorzystanie potencjału zasobu regionalnego oraz szans

jakie niesie otoczenie. Dokument określa obszary wymagające interwencji publicznej oraz kierunki i działania prorozwojowe wraz ze wskazaniem ram finansowych oraz zasad wdrażania i monitorowania.

Podstawą przygotowania Strategii była praca nad „Diagnozą społeczno-gospodarczą Częstochowa 2015”. Dokument zawiera:

- opis sytuacji demograficznej miasta,
- warunki fizjogeograficzne,
- warunki klimatyczne,
- proces przekształceń przestrzennych,
- stan środowiska,
- stan zdrowia mieszkańców i dostępne usługi lecznicze,
- zjawiska społeczne, w tym starzenie się społeczeństwa, ubóstwo, sytuację rodzin, pojawiające się patologie,
- warunki życia mieszkańców w świetle NSP 2011 i Diagnozy Społecznej,
- jakość kapitału ludzkiego i społecznego,
- warunki mieszkaniowe,
- bezpieczeństwo energetyczne miasta,
- zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków,
- rynek pracy i działania na rzecz pobudzenia przedsiębiorczości,
- stan układu komunikacyjnego,
- opis usług w zakresie lokalnego transportu pasażerskiego, zbiorowego,
- jakość usług z zakresu edukacji,
- stan usług zbiorowych z zakresu kultury, rekreacji i sportu.

Uzupełnieniem Diagnozy jest statystyczne zestawienie porównawcze Częstochowy z miastami porównywalnymi, na podstawie wskaźników obrazujących warunki życia.

Oparty na sporządzonej Diagnozie oraz wynikach warsztatów strategicznych, przeprowadzonych w dniach: 31 maja, 13 czerwca, 20 czerwca i 27 czerwca 2016 r. w sali sesyjnej Urzędu Miasta Częstochowy, projekt Strategii zawiera:

- określenie determinantów rozwojowych wynikających z przyjętych programów i strategii europejskiej, krajowych i regionalnych,
- określenie wewnętrznych uwarunkowań rozwojowych,
- analizę SWOT w zakresie zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań rozwojowych,
- określenie wyzwań związanych z rozwojem miasta,
- opis ram finansowych działań prorozwojowych,
- określenie wizji, celów strategicznych i kierunków działań,
- opis zgodności celów strategicznych z programowaną na lata 2014-2020 pomocą europejską,
- zasady wdrożenia, monitoringu i ewaluacji.

W projekcie została sformułowana wizja miasta:

Wizja Miasta

My, Częstochowianie, świadomi intelektualnego i materialnego dziedzictwa naszego Miasta, w sposób odpowiedzialny budując przyszłość, dążyć będziemy by w przyszłości, w perspektywie 2030 roku, Częstochowa była:

Miastem przyjaznym dla mieszkańców, oferującym wysoką jakość życia rozumianą nie tylko jako materialne warunki życia, zdrowie, edukację, aktywność ekonomiczną i kulturalną, czas wolny i relacje społeczne, osobiste bezpieczeństwo, jakość infrastruktury, środowiska przyrodniczego, lecz także dobrobyt subiektywny, rozumiany jako satysfakcja, jaką czerpią ludzie z różnych aspektów życia jako całości, samopoczucie psychiczne i odczuwane stany emocjonalne.

Miastem konkurencyjnym w skali ponadregionalnej, atrakcyjnym dla przedsiębiorców, jako miejsce lokowania i prowadzenia biznesu; miastem nowoczesnym, dysponującym dobrze wykształconymi zasobami pracowników, tworzącym stałe więzy kooperacji między nauką a przedsiębiorczością.

Miastem spójnym społecznie, ekonomicznie i przestrzenie, chroniącym bioróżnorodność, rewitalizującym najbardziej zdegradowane obszary, obsługiwanych przez efektywny transport publiczny. Miastem otwartym i dostępnym, rozwijającym się w sposób zrównoważony w kierunku miast zwartych przestrzennie, ale jednocześnie niepozbawionych dobrze zorganizowanych przestrzeni publicznych i terenów zieleni.

Miastem sprawnie zarządzanym w sposób skuteczny, efektywny i partnerski, poprzez coraz bardziej zintegrowane działania obejmujące całe miejskie obszary funkcjonalne oraz aktywną współpracę z mieszkańcami. Miastem w widoczny sposób ograniczającym zużycie zasobów, w tym zwłaszcza paliw, energii, wody i coraz lepiej przygotowującym się do skutków zmian klimatu.

Miastem z Jasną Górą, dumnym z tradycji otwartości i gościnności, tworzącym możliwie najlepsze warunki przybywającym tu od stuleci pielgrzymom, pamiętającym o symbolicznym znaczeniu „duchowej Stolicy Polski”, centrum pielgrzymkowym chrześcijańskiego świata.

Dążąc do realizacji takiej wizji Częstochowy kierujemy się zasadami:

- zrównoważonego rozwoju – oznaczającego dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców, trwałego rozwoju gospodarki oraz odpowiedzialnego korzystania z zasobów środowiska przy uwzględnieniu skutków ekonomicznych, społecznych i środowiskowych dla obecnych i przyszłych pokoleń;
- inteligentnego rozwoju – oznaczającego twórcze, kreatywne podejście do problemów, wdrażanie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych w gospodarce miejskiej oraz wykorzystywanie nowoczesnych technik przetwarzania danych przy realizacji usług publicznych;
- pomocniczości – polegającej na rozwiązywaniu lokalnych problemów u źródła. Oznacza to delegowanie wykonania poszczególnych zadań lokalnym wspólnotom, organizacjom pozarządowym oraz przedsiębiorcom, jeśli są w stanie je zrealizować, oraz wsparcia tych dziedzin, w których instytucje niższego rzędu nie są w stanie poradzić sobie same. Oznacza to także działanie poprzez partnerstwa publiczno-prywatne i publiczno-

społeczne;

- skuteczności i gospodarności – oznaczającej dążenie do maksymalizacji efektów działań przy minimalizacji nakładów. Miasto powinno stale poprawiać skuteczność, odpowiedzialnie gospodarując ograniczonymi zasobami;
- koncentracji działań – polegającej na skupieniu działań na najważniejszych wyzwaniach w konkretnej przestrzeni Miasta. Wiąże się to z koniecznością dokonywania wyboru dotyczącego pierwszeństwa dla działań priorytetowych.

Dążąc do tworzenia miasta przyjaznego, zapewniającego mieszkańcom dobre i godne życie, miasta konkurencyjnego i spójnego społecznie, ekonomicznie i przestrzenne, ogniskujemy aktywność i wysiłek społeczności w czterech obszarach:

- A. Przestrzeń
- B. Praca
- C. Społeczeństwo
- D. Centrum

A. Przestrzeń

Częstochowa, dążąc do konkurencyjności i będąc liderem rozwoju regionalnego powinna być równocześnie dobrym miejscem do życia. Dzięki zastosowaniu standardów urbanistycznych przestrzeń miejska stanie się zagospodarowana w sposób racjonalny, charakteryzując się ładem przestrzennym. Centrum miasta będzie nie tylko dobrą lokalizacją dla siedzib firm i instytucji, ale również miejscem, w którym chętnie osiedlają się ich mieszkańcy, korzystając między innymi z wysokiej jakości przestrzeni publicznych. Energochłonny transport samochodowy wewnątrz miasta będzie skutecznie zastępowany przez zintegrowane systemy transportu publicznego, co przeciwdziała zanieczyszczeniu środowiska. Zmodernizowany i uzupełniony układ drogowy zapewni płynny tranzyt przez miasto oraz między dzielnicami miasta, by w ten sposób ograniczyć energochłonność transportu i jego negatywny wpływ na środowisko. Procesy „rozlewania się” miasta i niekontrolowanej suburbanizacji będą ograniczane przez sprawny system planowania przestrzennego. Zidentyfikowane obszary zdegradowane poddane zostaną procesom rewitalizacji, uwzględniającej przede wszystkim pozytywne efekty społeczne. Jednocześnie funkcjonalne obszary Częstochowy staną się atrakcyjnym miejscem do życia; ich mieszkańcy uzyskają dostęp do terenów zielonych czy przestrzeni rekreacyjnej, a także do dobrej jakości usług publicznych. Planowanie przestrzenne dążyć będzie do rozdzielenia stref aktywności gospodarczej od terenów mieszkalnych. Rozwój budownictwa mieszkaniowego promować będzie rozwiązania zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Budownictwo będzie dążyło do ograniczania materiałochłonności i energochłonności budynków w całym cyklu budowlanym – od projektu po eksploatację. Na terenach ośrodków miejskich dążyć się będzie do wdrażania takich rozwiązań, które umożliwią zagospodarowanie wód opadowych w obrębie nieruchomości i ograniczą konieczność odprowadzania tych wód kanalizacją deszczową.

B. Praca

Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, przy jednoczesnym inwestowaniu w podniesienie jakości kształcenia zawodowego, otworzyć powinno szansę dla wszystkich mieszkańców miasta na pracę zgodną z zainteresowaniem i wrodzonymi uzdolnieniami, pracę w godnych i zdrowych warunkach, właściwie wynagradzaną. Miasto dążyć będzie do konkurencji z innymi silnymi ośrodkami pod względem przygotowania terenów inwestycyjnych i wprowadzania zachęt materialnych, tak by skłonić poważnych inwestorów do lokowania tu planowanych przedsięwzięć. Jednocześnie Miasto aktywnie wspierać będzie lokalną małą i średnią przedsiębiorczość, promując zwłaszcza gospodarcze wykorzystanie lokalnych produktów, materiałów, usług oraz chroniąc lokalne, wynikające z tradycji specjalizacje i technologie. Zamawiając na otwartym rynku produkty i usługi miasto kierować się będzie zasadą eliminowania z grona dostawców przedsiębiorstw nieprzestrzegających podstawowych praw pracowniczych, w tym w zakresie minimalnego wynagrodzenia i warunków pracy.

Najcenniejszym zasobem Częstochowy dla rozwoju gospodarczego są ludzie: ich pracowitość, zdolność, kreatywność, wykształcenie. Miasto inwestując w rozwój szkolnictwa zawodowego dbać będzie o umocnienie tych cech. Bezpośrednia współpraca szkół z przedsiębiorcami umożliwi elastyczne dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Promowana i wspierana będzie współpraca przedsiębiorców z lokalnymi uczelniami wyższymi, w zakresie badań i wdrożenia nowych technologii. Miasto aktywnie promować będzie najlepsze przykłady produktów i usług częstochowskich, widząc w nich świadectwo jakości pracy częstochowian.

C. Społeczność

Nikt, nigdy i z żadnego powodu nie może czuć się osobą wykluczoną z praw do godnego życia, przysługującym naszej społeczności. Każdy powinien mieć równe szanse dostępu do podstawowych usług społecznych, w tym chroniących zdrowie, zapewniających dobrą edukację, a także wspierających rodzinę, opiekę nad małymi dziećmi, osobami niepełnosprawnymi i w podeszłym wieku, tworzącymi możliwość korzystania z dóbr kultury, z godziwej rozrywki, sportu i rekreacji. Promowana będzie aktywność obywatelska, tak by umacniać jakość kapitału społecznego, rozwijać umiejętność współpracy i wzajemnego zaufania. Szczególną funkcję w kreowaniu pozytywnych cech społecznych powinna odgrywać edukacja kulturalna, pozwalająca odkrywać i rozwijać wrodzoną kreatywność. Dążąc do poprawy jakości środowiska, zwiększając dostępność do zagospodarowanych terenów zielonych i miejsc rekreacji Miasto dbać będzie o poprawę jakości zdrowotnej życia ogółu mieszkańców. W polityce społecznej podstawowymi zasadami wyznaczającymi sposób realizacji zadań będą: solidarność i pomocniczość. W imię solidarności wsparcie kierowane będzie tam, gdzie jest niezbędne; w pierwszym rzędzie promowana i wspierana będzie pomoc udzielana potrzebującym przez najbliższe otoczenie: rodzinę, wspólnotę sąsiedzką, lokalne organizacje pozarządowe.

D. Centrum

Potencjał miasta, jakość wytwarzanych tu usług publicznych oddziałuje na obszar szerszy, przekraczający nie tylko granice administracyjne miasta, lecz i granice subregionu. Współtworzy tym samym przyjazny model współpracy regionu śląskiego, łódzkiego i świętokrzyskiego. Zakres oddziaływania zależny jest od rozwoju częstochowskiego ośrodka akademickiego. Dostosowywane do potrzeb regionalnego rynku pracy są preferowane na uczelniach kierunki kształcenia. Działające w partnerstwie z uczelniami i rynkowymi przedsiębiorstwami centra badawczo - rozwojowe służą transferowi dorobku intelektualnego, w tym nowych technologii i rozwiązań organizacyjnych z zakresu efektywności energetycznej, energii odnawialnej, wdrażania nowych materiałów budowlanych oraz automatyki produkcji. Uczelnie udzielają intelektualnego wsparcia dla zachowania i rozwoju unikatowych, tradycyjnych specjalizacji rękodzielnictwa i wytwórczości opartej na wysokiej jakości wzornictwie przemysłowym. Jakość kształcenia i ścisła współpraca uczelni z przemysłem przyciąga do Częstochowy nowych, zdolnych i kreatywnych, obywateli.

Częstochowa staje się ośrodkiem kultury o znaczeniu ponadregionalnym. Wysoką renomą w kraju cieszy się ambitny repertuar filharmonii, teatru, wystawy muzealne i sztuki współczesnej. Cenione są organizowane w Częstochowie festiwale i prezentacje artystyczne.

Współpraca z samorządami subregionu pozwala wprowadzać standardy zagospodarowania przestrzennego chroniące walory przyrodnicze i krajobrazowe. Jura Krakowsko-Częstochowska i inne atrakcyjne krajobrazowo tereny subregionu, dzięki dobrej promocji, zyskują wysoką markę jako miejsca rodzinnego odpoczynku i aktywnej turystyki. Sprawny, zintegrowany system komunikacji zbiorowej zapewnia dogodny dojazd do pracy i szkół z obszaru otaczającego aglomerację częstochowską.

Miasto wykorzystuje skutecznie atut promocyjny jakim jest Jasna Góra. Tworzy i rozwija w mieście warunki odpowiadające różnym potrzebom milionów pielgrzymów z różnych krajów świata. W porozumieniu z innymi gminami dba o rozwój bazy pozwalający podtrzymać i rozwijać jedną z najstarszych w Europie tradycji pieszych pielgrzymek do Sanktuarium Jasnogórskiego.

Obszar:		A. PRZESTRZEŃ	
Cel strategiczny:		Kierunki działań:	
A.1 Wprowadzanie ładu przestrzennego, tworzącego warunki zdrowego i bezpiecznego życia, poprawiającego funkcjonalność i estetykę miasta.		A.1.1 Określenie i wdrażanie nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. A.1.2 Objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego terenów miasta przewidywanych w Studium jako obszary mieszkalne oraz przeznaczone pod produkcję i usługi. A.1.3 Stopniowe separowanie obszarów mieszkalnych od stref rozwoju produkcji i usług. A.1.4 Identyfikacja i wprowadzenie form ochrony miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej. A.1.5 Wyznaczenie i ochrona krajobrazu promującego dziedzictwo materialne Częstochowy. A.1.6 Zwiększanie ilości zagospodarowanych terenów zielonych i miejsc rekreacji dostępnych we wszystkich dzielnicach.	
A.2 Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego.		A.2.1 Dokończenie rozbudowy i modernizacji podstawowego układu drogowego miasta, w tym połączenie centrum z węzłami autostradowymi i wylotami z miasta dróg krajowych. A.2.2 Modernizacja i remont dróg i ulic lokalnych, w sposób poprawiający bezpieczeństwo ruchu. A.2.3 Wprowadzanie stref „uspokojonego” i niskoemisyjnego ruchu w centrum miasta i w osiedlach mieszkaniowych. A.2.4 Wdrażanie inteligentnego systemu sterowania ruchem. A.2.5 Rozbudowa systemu ścieżek i dróg rowerowych. A.2.6 Rozwój i integracja pasażerskiego transportu zbiorowego obsługującego mieszkańców miasta i związanego z nim, otaczającego obszaru funkcjonalnego.	
A.3 Rewitalizacja zaniedbanych obszarów mieszkalnych i terenów przemysłowych.		A.3.1 Wdrożenie stałego monitoringu pozwalającego wyznaczyć obszary miasta wykazujące cechy degradacji społecznej, gospodarczej, technicznej lub przestrzennej. A.3.2 Aktualizacja i wdrożenie Miejskiego Programu Rewitalizacji. A.3.3 Zdiagnozowanie, wyznaczenie pod ponowne wykorzystanie zdegradowanych terenów	

	poprzemysłowych i ich modernizacja infrastrukturalna.
A.4 Rozwój budownictwa mieszkaniowego i dobrej jakości usług bytowych.	A.4.1 Modernizacja i renowacja mieszkalnych budynków z zasobów zarządzanych przez jednostki miejskie, z uwzględnieniem poprawy efektywności energetycznej i zachowania ich walorów estetyczno-funkcjonalnych. A.4.2 Adaptacja i przeznaczenie na wynajem lokali mieszkalnych przystosowanych do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, z zapewnieniem najemcom dostępu do usług opiekuńczych. A.4.3 Przygotowanie planistyczne i uzbrojenie infrastrukturalne terenów pod rozwój budownictwa mieszkaniowego. A.4.4 Realizacja, w tym z wykorzystaniem form partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego, budynków z mieszkaniami na wynajem. A.4.5 Adaptacja zwalnianych lokali mieszkalnych w obiektach o gorszym standardzie na potrzeby lokali socjalnych. A.4.6 Zapewnienie wszystkim terenom przeznaczonym pod budownictwo mieszkaniowe, wskazanym w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, dostępu do sieci zaopatrzenia w wodę, odbioru ścieków, zaopatrzenia w gaz i energię elektryczną oraz sieci teleinformatycznych.
A.5 Ochrona zasobów przyrodniczych i poprawa jakości środowiska przez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu.	A.5.1 Zwiększenie ilości i powierzchni urządzonych terenów zielonych, w tym zapewnienie dostępności do nich mieszkańców gęsto zaludnionych dzielnic (Wrzosowiak, Raków, Ostatni Grosz, Tysiąclecie, Stare Miasto). A.5.2 Upowszechnianie różnorodnych form mikroretencji wód opadowych, w tym „zielonych dachów”, „rozszczelnionych” otoczeń domów, mikroziorników na wody deszczowe. A.5.3 Upowszechnianie „zielonych barier” i innych form skutecznie chroniących budynki mieszkalne od emisji hałasu i zanieczyszczeń komunikacyjnych. A.5.4 Wdrażanie rozwiązań niskoemisyjnych w zakresie rozwoju komunikacji publicznej. A.5.5 Eliminacja z centrum miasta i z dzielnic o wysokiej gęstości zamieszkania opartych

	na spalaniu węgla domowych palenisk i systemów grzewczych, poprzez zastąpienie ich systemami centralnego ogrzewania. A.5.6 Wsparcie na wymianę domowych palenisk i systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla na instalacje niskoemisyjne w dzielnicach o przewadze budownictwa jednorodzinnego. A.5.7 Upowszechnienie systemów segregacji i recyklingu odpadów „u źródła”. A.5.8 Wspieranie dotacjami robót związanych z usuwaniem i utylizowaniem materiałów zawierającym azbest. A.5.9 Upowszechnianie form energetyki rozproszonej opartej na wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii.
A.6 Poprawa efektywności energetycznej miasta.	A.6.1 Wdrożenie programu efektywności energetycznej, kierowanego do wszystkich właścicieli i zarządców obiektów mieszkalnych, usługowych i przemysłowych na obszarze miasta, w zakresie poprawy skuteczności zarządzania i upowszechnienia dobrych wzorców efektywności. A.6.2 Utworzenie, przy współpracy z uczelniami, centrum upowszechniania efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii (transfer technologii i rozwiązań z zakresu zarządzania). A.6.3 Współpraca z jednostkami, funduszami i instytucjami europejskimi, narodowymi i regionalnymi w celu stworzenia systemu wsparcia finansowego inwestycji poprawiających efektywność energetyczną i zmniejszającą emisję zanieczyszczeń. A.6.4 Dotacje dla najuboższych grup mieszkańców na wspieranie form remontów i instalowania urządzeń zmniejszających zużycie energii w mieszkaniu. A.6.5 Narzucanie standardów budowlanych o wysokiej efektywności energetycznej na obiekty realizowane przez miasto.
Obszar:	B. PRACA
Cel strategiczny:	Kierunki działań:

B.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów.	B.1.1 Przygotowanie w porozumieniu z instytucjami rządowymi nowych obszarów przewidzianych do objęcia przez Specjalne Strefy Ekonomiczne. B.1.2 Wyznaczenie i przygotowanie planistyczne i infrastrukturalne stref aktywności gospodarczej, w pierwszej kolejności wykorzystujących istniejące tereny przemysłowe oraz tereny otaczające planowane węzły autostradowe. B.1.3 Wskazanie i przygotowanie miejsc rozwoju działalności logistycznej powiązanych infrastrukturalnie z sieciami autostrad, dróg krajowych, linii kolejowych i lotnisk w Pyrzowicach oraz „rezerwowym” w Rudnikach. B.1.4 Utrzymanie stabilnego systemu ulg podatkowych zachęcających do tworzenia nowych miejsc pracy, realizacji dużych inwestycji i wdrażania nowoczesnych technologii.
B.2 Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, w sposób promujący lokalne produkty i usługi, chroniący unikalne, lokalne specjalizacje i technologie.	B.2.1 Utworzenie w porozumieniu z Izbą Rzemieślniczą i uczelniami centrum promocyjno-doradczego mającego na celu identyfikację, promocję, ochronę unikatowych specjalizacji lokalnych produktów i usług. B.2.2 Wsparcie form promocji i zbytu unikatowych specjalizacji lokalnych poprzez preferencje w wynajmie lokali użytkowych i organizacji targów, kiermaszów, wystaw. B.2.3 Wprowadzenie do kierunków kształcenia w szkolnictwie zawodowym nauki technik i wykorzystywania tradycyjnych lokalnych technologii. B.2.4 Preferowanie w zamówieniach publicznych związanych z zakupem materiałów promocyjnych produktów wytwarzanych zgodnie z lokalnymi technologiami lub opartych na lokalnych materiałach oraz wzornictwie.
B.3 Rozwój edukacji zawodowej.	B.3.1 Promocja i podniesienie atrakcyjności kształcenia w szkołach zawodowych w celu zwiększenia zainteresowania taką ofertą kształcenia uzdolnionych młodych ludzi. B.3.2 Modernizacja bazy edukacyjnej szkolnictwa zawodowego, w tym doposażenie w nowoczesne urządzenia warsztatów praktycznej nauki zawodu. B.3.3 Przywrócenie modelu patronackiego, w którym duże przedsiębiorstwa rynkowe bezpośrednio wpływają na wybór kierunków i jakość kształcenia swoich przyszłych kadr

	zawodowych. B.3.4 Wprowadzenie form partnerstwa szkół zawodowych z małymi i średnimi przedsiębiorstwami oraz zakładami rzemieślniczymi w zakresie rozwoju praktycznej nauki zawodu. B.3.5 Rozszerzenie systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego poprzez realizację przez szkolnictwo zawodowe form szkoleń realizowanych na zamówienie przedsiębiorstw rynkowych. B.3.6 Zniesienie barier architektonicznych, technicznych i mentalnościowych blokujących dostępność do zdobycia dobrych kwalifikacji zawodowych przez osoby niepełnosprawne lub z innych przyczyn wykluczone społecznie. B.3.7 Stworzenie, przy współpracy Miasta i przedsiębiorstw rynkowych, systemu stypendiów wspierających zdobycie przez młodych ludzi wyższych kwalifikacji zawodowych, przy założeniu zwrotnego charakteru wsparcia (obowiązku odpracowania w firmie fundującej). B.3.8 Wdrożenie programu powtórnej edukacji zawodowej osób w wieku 45+, umożliwiającej adoptowanie wcześniej nabytych umiejętności do zmian wynikających z postępu technologicznego.
B.4 Wspieranie współpracy przedsiębiorców z wyższymi uczelniami.	B.4.1 Wspieranie form współpracy uczelni z przedsiębiorcami w zakresie badań i wdrożeń. B.4.2 Wspieranie tworzenia form start-up umożliwiających rozpoczynanie przez studentów i absolwentów samodzielnej działalności gospodarczej. B.4.3 Promowanie wykorzystywania potencjału intelektualnego pracowników naukowych i studentów przy pracach zleconych w ramach outsourcingu. B.4.4 Wspieranie wprowadzenia rodzaju patronatu dużych przedsiębiorstw rynkowych nad rozwojem kierunków i specjalności na wyższych uczelniach.
B.5 Aktywna ochrona podstawowych praw pracowniczych.	B.5.1 Upowszechnienie, w jednostkach podległych samorządowi Miasta Częstochowa, standardów ochrony podstawowych praw pracowniczych: zatrudnianie na stałe umowy, przy wynagrodzeniu nie mniejszym niż płaca minimalna, w warunkach zgodnych

	z przepisami prawa. B.5.2 Wprowadzenie formy dialogu społecznego, na poziomie miasta, między reprezentantami pracodawców i pracowników. B.5.3 Wprowadzenie standardu stosowanego przez zamówieniach publicznych finansowanych z budżetu miasta, dotyczącego wymogu uwzględniania przez wykonawcę kosztów związanych z zagwarantowaniem podstawowych prac pracowniczych (wynagrodzenia nie mniejsze od płacy minimalnej, opłacane ubezpieczenia społeczne, zagwarantowanie warunków pracy zgodnych z przepisami BHP).
Obszar:	C. SPOŁECZNOŚĆ
Cel strategiczny:	Kierunki działań:
C.1 Poprawa warunków zdrowotnych życia w mieście.	C.1.1 Wprowadzenie powszechnego prozdrowotnego monitoringu i wsparcia profilaktycznego dla dzieci od urodzenia do ukończenia szkół podstawowych. C.1.2 Wsparcie na rzecz przeciwdziałania nieszczęściu bezpłodności. C.1.3 Wdrażanie nowych form wsparcia dla kobiet brzemiennych i we wczesnym okresie macierzyńskim, w tym upowszechnienie możliwości wykonywania pracy zawodowej zdalnej oraz udziału w szkoleniach doskonalenia zawodowego umożliwiających powrót do aktywności zawodowej. C.1.4 Rozwój bazy rekreacyjno-sportowej i promowanie aktywności fizycznej, zdrowego odżywiania i stylu życia wśród dzieci i młodzieży. C.1.5 Zwiększenie dostępności mieszkańców do specjalistycznych usług medycznych. C.1.6 Upowszechnienie aktywności fizycznej i zdrowego stylu życia w grupie wiekowej 45+. C.1.7 Wprowadzenie, na podstawie Karty Seniora, preferencji dla osób starszych w dostępie do usług medycznych. C.1.8 Wdrażanie programu rozwoju Miejskiego Szpitala Zespołowego. C.1.9 Utrzymanie standardu czasu interwencji zespołów ratunkowych: 15 minut od powiadomienia.

	C.1.10 Wdrażanie i dofinansowanie programów profilaktycznych finansowanych z budżetu miasta na podstawie wskazań wynikających ze statystyk zachorowalności. C.1.11 Wspieranie form opieki hospicyjnej gwarantującej zachowanie godności odchodzącym i pomoc psychologiczną rodzinom żegnającym najbliższych.
C.2 Zagwarantowanie wszystkim mieszkańcom dostępności do form zorganizowanej opieki nad dziećmi i do usług edukacyjnych dobrej jakości.	C.2.1 Poprawa dostępności do form opieki nad dziećmi do lat 3, w tym wspieranie rozwoju punktów opieki nad małymi dziećmi i tworzenia żłobków przy zakładach pracy. C.2.2 Zagwarantowanie dostępu do przedszkoli lub oddziałów przedszkolnych dla wszystkich dzieci w wieku 3-6 lat. C.2.3 Dofinansowanie programów uzupełniających wzmacniających zdolności intelektualne dzieci w wieku przedszkolnym. C.2.4 Wprowadzenie standardów jakości nauczania (minimalna i maksymalna ilość uczniów w klasach, ilość uczniów na jednego zatrudnionego nauczyciela itp.) by zagwarantować równy dostęp do usług edukacyjnych. C.2.5 Promowanie szkół osiągających najlepsze wyniki na egzaminach zewnętrznych, wprowadzanie „programów naprawczych” tam gdzie wyniki odzwierciedlają złą jakość kształcenia. C.2.6 Upowszechnienie na poziomie szkół poradnictwa psychologicznego i poradnictwa w zakresie wyboru zawodu. C.2.7 Wprowadzenie, jako programu dodatkowego, edukacji kulturalnej dla szkół wszystkich rodzajów, mobilizując nauczycieli do korzystania z oferty miejskich placówek kultury. C.2.8 Utrzymanie i rozwój systemu stypendialnego wzmacniającego szanse kształcenia uzdolnionych dzieci i młodzieży z rodzin uboższych.
C.3 Rozwój usług społecznych, przeciwdziałających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.	C.3.1 Przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym, w tym objęcie szczególną opieką rodzin osób uzależnionych. C.3.2 Aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych poprzez organizację prac interwencyjnych i wsparcie rozwoju spółdzielczości socjalnej.

	C.3.3 Kontynuacja i rozwój form wsparcia osób niepełnosprawnych, w sposób umożliwiający im pełną aktywność zawodową, społeczną, obywatelską, kulturalną, sportową. C.3.4 Rozwój lokalnych centrów samopomocy społecznej mobilizujących wspólnotę sąsiedzką do wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem. C.3.5 Tworzenie mieszkań „chronionych” umożliwiających usamodzielnianie osób dotkniętych niepełnosprawnością lub osamotnieniem w starszym wieku. C.3.6 Wprowadzanie, przy współpracy z ruchem Uniwersytetów Trzeciego Wieku i wspólnotami sąsiedzkimi, różnorodnych form wsparcia aktywności społecznej, kulturalnej, sportowej, obywatelskiej osób w wieku senioralnym. C.3.7 Znoszenie barier architektonicznych, dostosowanie przestrzeni publicznej miasta do potrzeb osób niepełnosprawnych, starszych, kobiet brzemiennych i z małymi dziećmi. C.3.8 Kontynuacja działań na rzecz ochrony minimalnych praw dziecka, w tym ochrony przed przemocą, zagwarantowania potrzebującym posiłku, miejsca rozwoju intelektualnego oraz niezbędnego wypoczynku. C.3.9 Rozwój działań na rzecz rodzin i osób bezdomnych zmierzających do wyprowadzenia z bezdomności tych rodzin oraz osób, w tym poprzez tworzenie mieszkań chronionych.
C.4 Ochrona tożsamości i rozwój kultury lokalnej.	C.4.1 Rozwijanie form wsparcia ochrony i właściwego wykorzystania zachowanego dziedzictwa materialnego dla rozwoju poczucia lokalnej tożsamości. C.4.2 Upowszechnianie wiedzy o przeszłości i teraźniejszości Częstochowy i regionu częstochowskiego. C.4.3 Wspieranie amatorskiej aktywności kulturalnej, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży oraz grup senioralnych. C.4.4 Promowanie i wspieranie rozwoju lokalnych grup artystycznych i częstochowskich wybitnych twórców. C.4.5 Utrzymanie i stopniowe rozszerzanie na inne obszary miasta projektów: „Aleje, tu się dzieje” oraz „Nocy Kulturalnej” jako form tworzenia współpracy między różnorodnymi

	organizatorami, instytucjami, wykonawcami kreacji kulturalnych. C.4.6 Wsparcie rozwoju Uniwersytetów Trzeciego Wieku, przy promowaniu w nich aktywności umacniającej tożsamość lokalną słuchaczy. C.4.7 Rozszerzenie oferty edukacyjnej miejskich instytucji kultury. C.4.8 Tworzenie warunków do zwiększenia udziału mieszkańców w życiu kulturalnym miasta poprzez ułatwiony dostęp do kultury i poprawę stanu bazy materialnej istniejących instytucji kultury.
C.5 Umocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.	C.5.1 Wyznaczenie i monitorowanie rejonów szczególnie zagrożonych i wprowadzenie skuteczniejszych form przeciwdziałania przypadkom naruszenia bezpieczeństwa osobistego mieszkańców, w tym objęcie wskazanych rejonów monitoringiem wizyjnym. C.5.2 Doinwestowanie bazy, taboru i sprzętu Policji, Straży Pożarnej i Straży Miejskiej w celu skuteczniejszej walki z zagrożeniami. C.5.3 Poprawa skuteczności działań przeciw zjawiskom patologicznym, w tym ograniczenie dostępu do narkotyków, innych substancji psychoaktywnych (dopalaczy) i alkoholu ze źródeł nielegalnych. C.5.4 Wdrożenie programów profilaktycznych umacniających współpracę wspólnot sąsiedzkich z Policją i Strażą Miejską. C.5.5 Upowszechnienie szkoleń kształtujących właściwe zachowanie mieszkańców wobec zagrożeń nowego typu (zamachów terrorystycznych, katastrof, zagrożeń ze strony niekontrolowanych zbiegowisk itp.). C.5.6 Uwzględnianie, od etapu planowania przestrzennego i projektowania obiektów, zagrożeń bezpieczeństwa, w tym także zagrożeń związanych ze zmianami klimatycznymi. C.5.7 Realizacja projektowanych zadań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i wprowadzenie stałego monitoringu stanu urządzeń przeciwpowodziowych. C.5.8 Zapewnienie w zasobach komunalnych rezerwy mieszkań zastępczych dla rodzin – ofiar

	kataklizmów i katastrof. C.5.9 Wspieranie i promowanie form samoorganizacji obywatelskiej, przygotowanych, w ramach szeroko rozumianej obrony cywilnej, do przeciwdziałania zagrożeniom. C.5.10 Wyznaczenie w sieci układu komunikacyjnego punktów szczególnie niebezpiecznych dla użytkowników ruchu drogowego i uwzględnianie ich przy planowaniu modernizacji i remontów.
C.6 Kształtowanie kapitału społecznego poprzez rozwój różnych form aktywności obywatelskiej.	C.6.1 Utrzymanie i rozwój form obywatelskiej partycypacji w zarządzaniu Miastem (budżet obywatelski, zasada konsultacji społecznej, publiczne debaty nad budżetem i dokumentami strategicznymi, wspieranie lokalnych inicjatyw itp.). C.6.2 Tworzenie, zwłaszcza w dzielnicach obrzeżnych centrów aktywności obywatelskiej, służących debatom społecznym i inicjowaniu lokalnych działań. C.6.3 Określanie w perspektywie kilkuletniej programów wspierania organizacji pozarządowych, by zagwarantować ciągłość finansowania ich zadań. C.6.4 Utrzymanie stałej formy Forum Organizacji Pozarządowych, by w sposób partnerski uzgadniać z nim kierunki i zasady rozwoju Miasta. C.6.5 Utrzymanie formy inkubatora organizacji pozarządowych i centrum wolontariatu, wspierając przez to skuteczność działań społecznych. C.6.6 Stwarzanie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w mieście. C.6.7 Nowoczesna i trwała struktura dostępu do informacji, w tym o zasobach i wydarzeniach kulturalnych miasta i regionu, na bazie sieci miejskich bibliotek publicznych.
Obszar:	D. CENTRUM
Cel strategiczny:	Kierunki działań:
D.1 Rozwój akademickiego ośrodka oddziałującego na rozwój regionu.	D.1.1 Przygotowanie przez uczelnie i uzgodnienie z Miastem zakresu wsparcia dla rozwoju ośrodka akademickiego. D.1.2 Wspieranie sieci współpracy uczelni częstochowskich z ośrodkami naukowymi w Polsce i innych krajach europejskich.

	D.1.3 Pomoc w zaadaptowaniu się studentów i zatrudnianych pracowników naukowych przybyłych z innych krajów. D.1.4 Preferowanie uczelni lokalnych przy zamawianiu badań i opracowań dotyczących Częstochowy i regionu częstochowskiego. D.1.5 Wspieranie rozwoju kultury studenckiej.
D.2 Tworzenie w partnerstwie uczelni i przedsiębiorstw rynkowych centrów badawczo-rozwojowych i form transferu technologii o znaczeniu ponadregionalnym.	D.2.1 Utworzenie, w partnerstwie z uczelniami, Ośrodka Badań Regionalnych prognozującego i monitorującego kierunki rozwoju i zmiany w kształtowaniu specjalizacji gospodarczych. D.2.2 Promowanie różnorodnych form współpracy dużych podmiotów gospodarczych z województwa śląskiego z uczelniami częstochowskimi. D.2.3 Inicjowanie i zachęcanie uczelni do aktywności w ramach regionalnych klastrów gospodarczych. D.2.4 Wsparcie powstawania centrów badawczo-rozwojowych ukierunkowanych na współpracę z regionalnymi podmiotami gospodarczymi, zgodnie z prognozowanymi rozwojowymi specjalnościami gospodarczymi.
D.3 Kreowanie wysokiej jakości oferty kulturalnej.	D.3.1 Utrzymanie wysokiego poziomu placówek kulturalnych miasta (biblioteki, domu kultury, filharmonii, galerii sztuki, muzeum, ośrodka kultury, teatru); wsparcie ich aktywnej obecności w krajowym i europejskim obiegu kultury (udział w festiwalach, przeglądach, prezentacjach itp). D.3.2 Wykreowanie, przynajmniej kilku dużych wydarzeń kulturalnych (tj. Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej „Gaude Mater”, Festiwal Wiolinistyczny im B. Hubermana, Międzynarodowe Triennale Sztuki „Sacrum” itp.) by stały się świadectwem potencjału kulturalnego miasta. D.3.3 Wsparcie dla rozwoju szkolnictwa artystycznego. D.3.4 Promowanie i wspierania środowiskowych inicjatyw kulturalnych, takich jak tworzenie Muzeum Monet i Medali im Jana Pawła II, Muzeum Produkcji Zapałek, autorskich galerii plastycznych.

	D.3.5 Wsparcie dla wydawnictw promujących w kraju częstochowską literaturę i krytykę kulturalną. D.3.6 Organizacja dużych wydarzeń z zakresu kultury popularnej lub sportowych promujących miasto.
D.4 Wypełnienie historycznej misji Miasta z Jasną Górą, poprzez rozwój i poprawę jakości usług kierowanych wobec pielgrzymów i turystów.	D.4.1 Dążenie do wpisania zespołu klasztornego Jasnej Góry wraz z jego otoczeniem na listę Dziedzictwa Światowego UNESCO. D.4.2 Współpraca promocyjna z Klasztorem Jasnogórskim uwypuklająca wartość przechowywanych w Sanktuarium zasobów dziedzictwa kulturowego i historycznego. D.4.3 Wspieranie rozwoju bazy schronisk młodzieżowych, hosteli i innych miejsc noclegowych nakierowanych na przyjmowanie zorganizowanych grup młodzieży szkolnej odwiedzających Klasztor Jasnogórski w ramach programów edukacyjnych. D.4.4 Utrzymywanie działań zapewniających wysokie poczucie bezpieczeństwa u osób odwiedzających Częstochowę. D.4.5 Wzmocnienie form ochrony krajobrazowej otoczenia Jasnej Góry i historycznego centrum miasta, w tym eliminacja „krzykliwych” form reklamy, estetyczne dostosowanie kolorystyki i architektury ulokowanych tam obiektów, eliminacja obiektów substandardowych. D.4.6 Wspieranie oferty turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej uzupełniającej atrakcyjność pobytu pielgrzymów na Jasnej Górze. D.4.7 Współpraca z samorządami subregionu częstochowskiego, z innymi instytucjami świeckimi i kościelnymi, z organizacjami pozarządowymi, na rzecz utrzymania i promocji europejskiego fenomenu kulturowego jakim jest kilkuwiekowa tradycja pieszego pielgrzymowania na Jasną Górę.
D.5 Tworzenie zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej obsługującej mieszkańców subregionu.	D.5.1 Utworzenie systemu stałego monitoringu codziennej migracji mieszkańców subregionu częstochowskiego do pracy i szkół D.5.2 Integracja różnych form komunikacji pasażerskiej zbiorowej (komunikacja kolejowa,

	autobusowa miejska, autobusowa podmiejska, przewozy busami itp.), w tym wprowadzenie normy „jednego biletu” respektowanego przez różnych przewoźników oraz uzgodnienie z nimi tras i rozkładów jazdy. D.5.3 Utworzenie centrów przesiadkowych dogodnie łączących różne formy komunikacji pasażerskiej. D.5.4 Uzgodnienie podstawowego standardu pojazdów przeznaczonych do obsługi komunikacji pasażerskiej zbiorowej, w tym narzucenie niezbędnych ochronie środowiska norm niskoemisyjnych.
D.6 Rozwijanie współpracy z samorządami subregionu w zakresie planowania przestrzennego, ochrony środowiska, realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych oraz promocji turystycznej.	D.6.1 Utrzymanie i instytucjonalizacja Klubu Wójtów, Burmistrzów, Prezydentów i Starostów Ziemi Częstochowskiej jako przedstawicielstwa samorządów Subregionu Północnego Województwa Śląskiego. D.6.2 Wprowadzenie zasady wzajemnych uzgodnień między jednostkami samorządowymi działań oddziałujących na rozwój subregionu (w tym istotniejszych planów zagospodarowania przestrzennego, planów ważniejszych inwestycji liniowych: dróg, infrastruktury medialnej oraz inwestycji rzutujących na zmiany w krajobrazie, dokumentów strategicznych itp.). D.6.3 Realizacja i monitoring efektów przyjętej w Subregionie Strategii Regionalnych Inwestycji Terytorialnych. D.6.4 Opracowanie i przyjęcie wspólnego programu ochrony przeciwpowodziowej Subregionu, obejmującego także niezbędny zakres współdziałania przy ograniczaniu skutków innych katastrof naturalnych (huraganowe wiatry, opady gradu lub śniegu, pożary lasów, susze itp.) D.6.5 Współpraca przy promocji atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej Subregionu. D.6.6 Współpraca przy budowie infrastruktury IT i budowie społeczeństwa informacyjnego w Subregionie.

2.3. Ocena powiązań strategii z innymi dokumentami strategicznymi

Realizacja celów zawartych w „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” wpisuje się w szereg założeń, przyjętych w innych dokumentach strategicznych poziomu międzynarodowego, krajowego, i regionalnego. Zgodność założeń Strategii z tymi dokumentami gwarantuje, że podejmowane działania w skali miasta będą harmonizowały z kierunkami rozwoju ustalonymi na poziomie międzynarodowym, krajowym i regionalnym. Oznacza to, że planowane działania nie będą przypadkowe oraz, że przyczynią się do realizacji celów o charakterze globalnym i długoterminowym oraz realizowane będą zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W szczególności projekt Strategii jest zgodny z następującymi dokumentami:

Globalna Agenda 21

Globalna Agenda 21, uchwalona w czerwcu 1992 r. na Konferencji Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Spraw Środowiska i Rozwoju w Rio de Janeiro na tzw. Szczycie Ziemi, stanowi globalny program działań na rzecz środowiska i rozwoju. Program ten wskazuje w jaki sposób należy równoważyć rozwój gospodarczy i społeczny z poszanowaniem środowiska. Wdrażanie założeń Agendy opiera się na zasadzie *Myśl globalnie, działaj lokalnie*, zgodnie z którą największą rolę w ich realizacji przypisuje się władzom lokalnym.

Agenda składa się z czterech zasadniczych części, omawiających następujące zagadnienia:

- problemy socjalne i gospodarcze;
- zachowanie i zagospodarowanie zasobów w celu zapewnienia rozwoju;
- wzmocnienie znaczenia ważnych grup społecznych;
- możliwości realizacyjne celów i zadań agendy.

„EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”, zawierająca nowe regulacje ujęte w siedmiu projektach przewodnich: „Unia innowacji”, „Mobilna młodzież”, „Europejska agenda cyfrowa”, „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”, „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”, „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” i „Europejski program walki z ubóstwem”.

Karta Lipska, powstała w 2007 podczas spotkania w dniach 24-25 maja ministrów ds. regionów i miast z krajów członkowskich Unii Europejskiej. Karta jest zobowiązaniem *promowania zrównoważonej organizacji terytorialnej opartej na europejskiej policentrycznej strukturze miejskiej*. Pokłosiem Karty Lipskiej jest przyjęcie przez Parlament Europejski, Radę Europejskiego Komitetu Społeczno-Gospodarczego oraz Komitetu Regionów w dniu 18 lipca 2014 r. w Brukseli Agendy polityki miejskiej UE przedstawionej w sprawozdaniu „Miasta Przyszłości”. Zebrano w nim zasady modelu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich wynikające z Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, europejskiego modelu społecznego, Karty Lipskiej, deklaracji z Toledo i Agendy

Raport Polska 2030, diagnoza powstała w 2008 r. prezentująca w swojej treści 11 kluczowych wyzwań, jakie stoją przed Polską:

- wzrost i konkurencyjność,
- sytuacja demograficzna,
- wysoka aktywność zawodowa oraz adaptacyjność zasobów pracy,
- odpowiedni potencjał infrastruktury,
- bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczne,
- gospodarka oparta na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego,
- solidarność i spójność regionalna,
- ochrona kulturalnego dziedzictwa narodowego,
- poprawa spójności społecznej,
- sprawne państwo,
- wzrost kapitału społecznego Polski.

„Strategia Rozwoju Kraju 2020” i „Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”. Strategia Rozwoju Kraju 2020, przyjęta przez Radę Ministrów 25 września 2012 r. Celem głównym strategii średniookresowej staje się wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności.

Projekt **Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju** przyjęty przez Radę Ministrów 29 lipca 2016 r. Strategia definiuje odpowiedzialny rozwój jako: *„rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń. Istotne jest odpowiednie kształtowanie relacji pomiędzy konkurencyjnością gospodarki, dbałością o środowisko oraz jakością życia. Odpowiedzialny rozwój odnosi się więc zarówno do kwestii gospodarczych, społecznych, środowiskowych, terytorialnych, jak i instytucjonalnych.*

Odpowiedzialny rozwój to wzrost gospodarczy oparty na solidnych fundamentach, jakimi jest przedsiębiorczość, pracowitość, zasoby i umiejętności Polaków. Odpowiedzialny rozwój to także wielowymiarowa solidarność społeczna, której celem jest troska o dobro wspólne – solidarność między pokoleniami teraźniejszymi i przyszłymi, między poszczególnymi regionami, miastami i obszarami wiejskimi, między pracodawcami i pracownikami”.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie; przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r. KSRR ustaliła trzy cele szczegółowe do 2020 roku:

1. wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów,
2. budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych,

3. tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

Krajowa Polityka Miejska, przyjęta przez Radę Ministrów w październiku 2015 r., przyjmująca jako zasady jakimi powinny się kierować strategie rozwoju miast:

- zasada integralności: podporządkowanie polityki miejskiej polityce rozwoju,
- zasada zintegrowanego podejścia terytorialnego,
- zasada wielopoziomowego zarządzania.

Strategicznym celem polityki miejskiej jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju KPZK 2030, przyjęta przez Radę Ministrów w grudniu 2011 r., wskazuje najpilniejsze problemy zagospodarowania polskiej przestrzeni i konkretne działania naprawcze w sześciu obszarach tematycznych dla:

1. poprawy konkurencyjności największych miast i powiązań między nimi,
2. tworzenia warunków równomiernego rozwoju poza dużymi miastami,
3. rozwoju infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej (np. sieci szerokopasmowe),
4. poszanowania środowiska naturalnego i walorów krajobrazowych, a także kulturowych,
5. wzmacniania odporności Polski na zagrożenia związane z bezpieczeństwem energetycznym (np. poprzez budowanie połączeń energetycznych z sąsiednimi państwami) czy ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi (np. powodziami),
6. systematycznej budowy i utrzymania skutecznego systemu planowania przestrzennego (np. eliminowania chaotycznego sposobu zabudowy przedmieść).

Strategia Województwa Śląskiego Śląskie 2020+ przyjęta przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą Nr III/47/1/2010 na posiedzeniu w dniu 17 lutego 2010 roku. Wyznaczony został w niej obszar funkcjonalny otaczający Częstochowę – Subregion Północny oraz Aglomeracja Częstochowska. Do Aglomeracji Częstochowskiej zakwalifikowana została jedynie Częstochowa. W skład jej bezpośredniego otoczenia funkcjonalnego wchodzi gminy: Mstów, Olsztyn, Rędziny, Kłomnice, Mykanów, Przyrów, Kruszyna, Blachownia, Konopiska, Poczesna, Janów. Aglomeracja Częstochowska to obszar organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym. Częstochowa określona została także jako obszar wymagający rewitalizacji.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013, jest instrumentem programowym, służącym wdrażaniu projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach realizacji polityki spójności, na obszarze województwa śląskiego, w perspektywie budżetowej 2007-2013.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

Zasadniczym dążeniem tego dokumentu o charakterze planistycznym, jest *kształtowanie harmonijnej struktury przestrzennej województwa śląskiego sprzyjającej wszechstronnemu rozwojowi województwa*. W ramach wdrażania regionalnej polityki przestrzennej, w szczególności podkreślono konieczność dynamizacji, jak również restrukturyzacji przestrzeni województwa. Uwypuklono również konieczność wdrożenia przedsięwzięć ukierunkowanych na ochronę zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych, a także wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych. W Planie określona została funkcja Częstochowy jako ośrodka centralnego dla Subregionu Północnego.

3. Ocena istniejącego stanu środowiska

3.1. Ogólna charakterystyka

Częstochowa jest średniej wielkości miastem europejskim, 13. pod względem liczby mieszkańców miastem w Polsce. Wprowadzona w 1999 r. reforma samorządowa ulokowała Częstochowę w województwie śląskim jako miasto na prawach powiatu. Położone nad Wartą, na obszarze Wyżyny Śląsko-Krakowskiej, miasto ulokowane jest na styku trzech dużych mezoregionów geograficznych: Wyżyny Częstochowskiej (zwanej też Jurą), Wyżyny Wieluńskiej i Obniżenia Górnej Warty (współrzędne geograficzne: 50°49'N i 19°08'E). Charakter miasta kształtowała historia. W końcu XIV w. powstały niezależne od siebie, sąsiadujące jednostki osadnicze: miasto królewskie nad Wartą – Częstochowa oraz osada (od XVIII w. także miasto) Częstochówka, obsługująca założony w 1382 r. Klasztor O.O. Paulinów na Jasnej Górze. Przez okres I Rzeczypospolitej rola tych miejsc była zróżnicowana. Częstochowa, ośrodek kupiecki i rzemieślniczy, ze średniowiecznymi tradycjami rozwoju hutnictwa, była jednym z większych miast Małopolski. Połączenie obu miast nastąpiło w 1826 r. decyzją rządu, zależnego od Rosji, Królestwa Kongresowego. Pod zaborem rosyjskim nastąpił rozwój tworzący z Częstochowy silny ośrodek przemysłowy; czwarte pod względem liczby mieszkańców i potencjału produkcyjnego miasto Królestwa Kongresowego (ziem polskich pod zaborem rosyjskim).

Zmiany ustrojowe po II wojnie światowej spowodowały poważny zwrot w planowaniu rozwoju miasta. Widoczne to było w układzie przestrzennym: historyczna oś rozwojowa wschód-zachód (nadwarciańska Stara Częstochowa – Klasztor Jasnogórski) zastąpiona została osią południkową (Huta Częstochowa – ulokowane na północ od centrum dzielnice mieszkaniowe). Rządowy program narzucił wizję rozwoju przemysłu ciężkiego (Huty im. B. Bieruta) i włókienniczego. Odzyskanie samorządności mieszkańców w 1990 r., jako część zmian ustrojowych związanych z przywróceniem suwerenności narodowej, wiązało się z poważną restrukturyzacją gospodarczą. W Częstochowie uwidoczniło się to przez ograniczenie roli tradycyjnych branż (włókiennictwa, hutnictwa) na rzecz rozwoju nowych, przy równoczesnej likwidacji dużych przedsiębiorstw państwowych i erupcji małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych. Zmiany ujawniły nowe problemy społeczne: bezrobocie, rozwarstwienie majątkowe, wykluczenie społeczne. Jednocześnie w warunkach gospodarki rynkowej

zdecydowanie poprawiły się warunki życia mieszkańców.

Tabela 1: Powierzchnia miasta, liczba ludności i gęstość zaludnienia w 2014 r.

Kryterium	Rok odniesienia 2014
Powierzchnia	160 km ²
Liczba ludności	230 123
Gęstość zaludnienia	1 441

Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

3.2. Demografia

Częstochowa, miasto o powierzchni 160 km², w 2014 r. liczyła 230 123 mieszkańców, w tym 121 999 kobiet i 108 124 mężczyzn. Gęstość zaludnienia wynosiła 1441 na km². Ludność w wieku przedprodukcyjnym wynosiła 34 852 osób (15,1%), produkcyjnym: 143 075 (62,2%), w tym w wieku produkcyjnym mobilnym (18-44 lata): 84 834, poprodukcyjnym (22,7%).

Wskaźniki obciążeń demograficznych określają:

- ludność w wieku nieprodukcyjnym na 1000 osób w wieku produkcyjnym – 60,8,
- poprodukcyjnym na 1000 osób w wieku przedprodukcyjnym – 149,8,
- poprodukcyjnym na 1000 osób w wieku produkcyjnym – 36,5.

Wskaźnik feminizacji w 2014 r. wynosił 113 kobiet na 100 mężczyzn.

Ilość mieszkańców zmniejszyła się w porównaniu z 2013 r. o 2 195 osób. Zmiana bilansu na 1000 mieszkańców wynosiła: -9,5. Od ponad dziesięciu lat trwa proces zmniejszania się stanu ludności, wynikający z niekorzystnego połączenia dwóch zjawisk: ujemnego przyrostu demograficznego i odpływu migracyjnego. Porównywalną do obecnej liczbę mieszkańców Częstochowa osiągnęła w roku 1980: 234 681; w 1975 r. była miastem 200-tysięcznym. Wzrost liczby mieszkańców trwał od 1946 r. do 1993 r., w szczytowym okresie w Częstochowie mieszkały 259 864 osoby. Poziom bliski 259 tys. mieszkańców utrzymywał się do 1997 r., potem nastąpił okres przyspieszonego zmniejszania. W ciągu ostatnich 12 lat Częstochowa straciła ok. 24 tys. mieszkańców.

Tabela 2: Liczba ludności, gęstość zaludnienia, przyrost i przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2010-2014.

Kryterium	Rok odniesienia				
	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba ludności	237 203	235 798	234 472	232 318	230 123
Gęstość zaludnienia	1 485	1 476	1 468	1 455	1 441
Przyrost naturalny	- 546	- 621	- 725	- 945	- 954
Przyrost naturalny na 1000 ludności	- 2,3	- 2,6	- 3,1	- 4,1	- 4,1

Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

Najbardziej zaludnionymi dzielnicami w mieście są: Północ (27 910), Tysiąclecie (26 968), Wrzosowiak (24 360), Raków (21 300). Wysoka gęstość zamieszkania cechuje także dzielnice Śródmieście (14 313), Trzech Wieszczów (10 122), Ostatni Grosz (8 514), Parkitka (8 694),

Podjasnogórska (3 229), Stare Miasto (10 608). Charakter podmiejski, z przewagą budownictwa jednorodzinnego, mają dzielnice: Dźbów (5 623), Gnaszyn-Kawodrza (5 332), Grabówka (4 370), Kiedrzyń (2 984), Mirów (2 274), Stradom (11 474), Wyczerpy Aniołów (8 920), Zawodzie Dąbie (8 768) i Błeszno (4 123). W dzielnicach o wysokiej gęstości zamieszkania, o przewadze zabudowy wielomieszkaniowej, mieszka 71% mieszkańców Częstochowy, w dzielnicach o niskiej zabudowie jednorodzinnej: 29%.

3.3. Różnorodność biologiczna ¹

Podłożem geologicznym miasta są przede wszystkim skały wapienne ukształtowane w epoce jurajskiej. Budowa geologiczna zdeterminowała rzeźbę krajobrazu miasta. Najstarszymi elementami rzeźby terenu na obszarze Częstochowy są ostańce denudacyjne, zbudowane z wapieni górnjurajskich. Są to: w lewobrzeżnej części miasta wzniesienia Jasnej Góry, Rakowa i Błeszna, a także na północy pojedyncze pagórki w sąsiedztwie Rzęsaw Łapajówki i Żabińca. Na wschodzie należą do nich: Złota Góra, Góra Prędziszowska (zwana także Góra Prędziszów), Góra Osona (najwyższa w granicach miasta, o wys. 316,7 m n.p.m.) i inne okoliczne kulminacje. Bezwzględne wysokości obszaru miejskiego zamykają się w przedziale 236 - 305 m n.p.m. Na atrakcyjność krajobrazową wschodniej części miasta wpływają odsłonięte skałki wapienne. Skałki takie można zobaczyć na szczycie Góry Osona i Kokocówce, a także na stromych zboczach doliny Warty w obrębie Przełomu Mirowskiego. U podstawy wapiennych wzniesień rozciągają się faliste równiny denudacyjne, równiny moreny dennej, równiny sandrowe i wodnolodowcowe, należące wiekowo do zlodowacenia odrzańskiego. W północnej części miasta tworzą one pasmo czołowych moren recesyjnych, tzw. Kawie Góry i Wzgórza Bory. Falisty krajobraz miasta dzielony jest dolinami rzecznyymi. Rzeki płyną konsekwentnie do nachylenia płyty mezozoicznej, w kierunku północnowschodnim lub wschodnim (Konopka, Szarlejka, Stradomka, Warta poniżej ujścia Stradomki) lub wzdłuż kuesty jurajskiej (południkowy odcinek Warty). Bardzo interesującą formą terenu jest Mirowski Przełom Warty. Powstał on w wyniku przelania się przez płytę jurajską połączonych wód zlewni górnej Warty i wód roztopowych z lądolodu odrzańskiego do doliny Pilicy. Wody tak intensywnie złobiły skały starszego podłoża, że rozcięły wapienie jurajskie, tworząc atrakcyjny krajobraz kanionu zdobionego odsłoniętymi ostańcami wapiennymi.

Tabela 3: Funkcja użytkowania terenów miasta Częstochowy w 2014 r.

Funkcja (rodzaj użytkowania terenu)	Powierzchnia terenów zainwestowanych (ha)		
	ukształtowana	kształtująca się	do przekształceń
zabudowa jednorodzinna	2 369,7	1 366,3	4,5
zabudowa wielorodzinna	452,4	44,5	-
zabudowa śródmiejska	145,3	28,9	-

¹ Na podstawie planowanej monografii "Przyroda Częstochowy" - pracy zbiorowej pod red. St. Cabały (mps 2010).

usługi komercyjne	107,7	61,5	2,0
usługi publiczne	300,8	5,7	0,3
dworce, zajezdnie	19,0	2,2	-
produkcja, usługi, handel	308,0	187,7	1,9
przemysł	567,4	60,5	103,3
stacje paliw	7,2	0,8	-
parkingi, garaże	14,2	16,8	-
ogródki działkowe	216,7	44,4	-
parki, sport i rekreacja	116,2	39,6	2,2
cmentarze	54,7	19,8	-
obsługa produkcji rolnej, hodowla, ogrodnictwo	78,8	220,1	37,8
infrastruktura techniczna	90,8	2,1	-
tereny nieurządzone	0,7	-	5,0
OGÓŁEM (ha) :	4 849,5	2 100,9	157,0
% gruntów miasta ogółem (15961 ha):	30,4%	13,2%	0,010%

Źródło: Dane Wydziału Zarządzania Kryzysowego, Ochrony Ludności i Spraw Obronnych Urzędu Miasta Częstochowy.

Na obszarze miasta ustanowiono pomniki przyrody:

Tabela 4: Pomniki przyrody na terenie Częstochowy.

L.p.	OBIEKT	LOKALIZACJA
1.	Dąb szypułkowy – pomnik przyrody nr 1	Park miejski 3 Maja
2.	Klon jawor – pomnik przyrody nr 2	Park Miejski 3 Maja, na granicy parku, przy ul. ks. Popiełuszki
3.	Tulipanowiec amerykański – pomnik przyrody nr 3	Park przy ul. Łukasińskiego, między budynkiem Domu Kultury Huty „Częstochowa” a budynkiem Liceum im. H. Dąbrowskiego
4.	Dąb czerwony	Park miejski 3 Maja
5.	Kasztanowiec biały	Park miejski 3 Maja
6.	Modrzew europejski	Park miejski 3 Maja
7.	Klon pospolity	Park miejski 3 Maja
8.	Jesion wyniosły	Park miejski 3 Maja
9.	Grusza pospolita	Park miejski im. St. Staszica
10.	Klon jawor	Park miejski im St. Staszica
11.	Wiąz holenderski odm. wyniosła	Promenada im. Cz. Niemena - przy skrzyżowaniu z ul. Rolniczą
12.	Dąb szypułkowy	Park przy ul. Zagłoby
13.	Dąb szypułkowy	Park przy ul. Zagłoby

14.	Dąb szypułkowy	Park przy ul. Zagłoby
15.	Lipa drobnolistna	Park przy ul. Zagłoby
16.	Lipa drobnolistna	Park przy ul. Zagłoby
17.	Klon srebrzysty	Park im. G. Narutowicza
18.	Klon srebrzysty	Park im. G. Narutowicza
19.	Aleja Brzozowa	w ciągu ul. Bialskiej

Źródło: opracowanie własne, Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy

W wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji przyrodniczej wskazano strefy chroniące walory bioróżnorodności. Dla stref przyjęto trzystopniową skalę cenności przyrodniczej:

I Strefa - ekosystemy o charakterze naturalnym lub półnaturalnym, charakteryzujące się bardzo wysoką bioróżnorodnością oraz udziałem rzadkich biocenoz, rzadkich i regionalnie rzadkich oraz chronionych prawnie gatunków oraz elementów kierunkowych. Do strefy tej kwalifikowane są lasy o naturalnym charakterze, łąki i murawy, reprezentujące zanikające typy fitocenoz, chronione dyrektywami międzynarodowymi.

II Strefa - ekosystemy półnaturalne lub powstałe w wyniku naturyzacji obszarów antropogenicznie przekształconych, charakteryzujące się wysoką bioróżnorodnością oraz udziałem gatunków rzadkich, regionalnie rzadkich, chronionych prawnie oraz osiągających skraj zasięgu. Do strefy tej kwalifikowane są łąki, młaki, murawy, zbiorniki wodne i lasy, noszące wyraźne ślady antropogenicznych przekształceń. W większości przypadków biocenozy te wymagają ochrony czynnej, polegającej na koszeniu lub przebudowie drzewostanu.

III Strefa - obszary o podwyższonej bioróżnorodności, odznaczające się mozaikowością ekosystemów oraz istnieniem stref ekotonowych, które stanowią o ich dużych walorach krajobrazowych i zróżnicowaniu występowania gatunków. Należą tu zadrzewienia, przekształcone lasy, zbiorniki wodne, kamieniołomy, agrocenozy, remizy śródpolne, ugory ulegające sukcesji w kierunku ciepłolubnych muraw. Właściwą formą gospodarowania na tych terenach jest ekstensywne rolnictwo, a w niektórych przypadkach zagospodarowanie parkowe lub turystyczno-rekreacyjne.

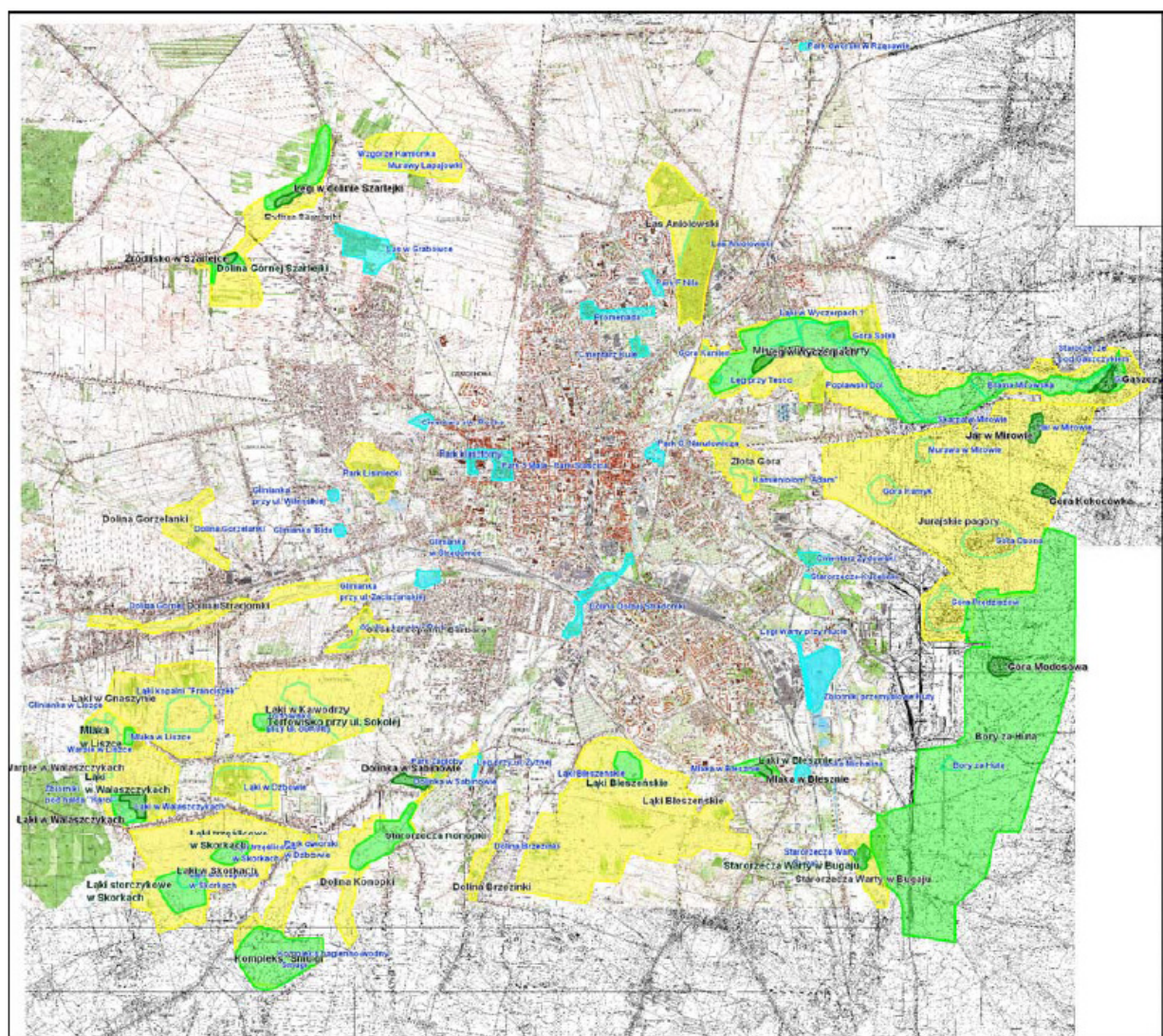
Tabela 5: Strefy chroniące walory bioróżnorodności.

Strefa I	Strefa II	Strefa III
Łęg w Wyczerpach	Mirowski Przełom Warty	Mirowski Przełom Warty
Gąsczyk	Bory za Hutą	Złota Góra
Jar w Mirowie	Starorzeczka Warty w Bugaju	Jurajskie Pagóry
Góra Kokocówka	Łąki w Blesznie	Starorzeczka Warty w Bugaju
Góra Modosowa	Łąki Bleszeńskie	Łąki Bleszeńskie
Młaka w Blesznie	Starorzeczka Konopki	Dolina Brzezinki
Dolinka w Sabinowie	Kompleks „Smugi”	Dolina Konopki
Łąki w Walaszczkach	Łąki trzęślicowe w Skorkach	Łąki w Dźbowie
Źródliśko w Szarlejce	Łąki storczykowe w Skorkach	Łąki w Skorkach

Łęg w dolinie Szarlejki	Torfowisko przy ul. Sokolej	Łąki w Kawodrzy
	Łąki w Walaszczykach	Warpie w Walaszczykach
	Młaka w Liszce	Łąki w Gnaszynie
	Dolina Górnej Szarlejki	Okolice kopalni „Barbara”
	Dolina Szarlejki	Dolina Stradomki
		Dolina Gorzelanki
		Park Lisiniecki
		Dolina Szarlejki
		Łąki Łapajówki
		Las Aniołowski

Źródło: planowana monografia "Przyroda Częstochowy" - praca zbiorowa pod red. St. Cabały (mps 2010).

Mapa 1: Mapa sytuacyjna stref i stanowisk przyrodniczych Częstochowy (zredukowany zrzut z Map Info)

Źródło: wg J. Zygmunta w: monografia "Przyroda Częstochowy" - praca zbiorowa pod red. St. Cabały (mps 2010).

3.4. Zwierzęta²

Badania, przeprowadzone podczas inwentaryzacji zasobów przyrodniczych, wykazały obecność

²Na podstawie planowanej monografii "Przyroda Częstochowy" - pracy zbiorowej pod red. St. Cabały (mps 2010).

62 gatunków bezkręgowców cechujących się wyższą cennością przyrodniczą. Do szczególnie rzadkich i cennych należy zaliczyć gatunki chronione w Europie Dyrektywą Rady 92/43/EWG, którymi są: ślimak ostrokrawędzisty - gatunek priorytetowy, czerwończyk nieparek, modraszek telejus i trzepla zielona - w większości zamieszczonych w Czerwonej Księdze Zwierząt. Z obszaru miasta wykazano także 43 gatunki pochodzące z Czerwonej Listy Zwierząt oraz 17 gatunków objętych ochroną prawną. Większość rzadkich gatunków związana jest z otwartymi siedliskami łąkowo-murawowymi, a niektóre z cienistymi lasami liściastymi porastającymi wychodnie skalne.

Degradacja jakości wód powierzchniowych skutkuje zredukowaniem fauny ryb do kilku wszędobylskich gatunków. Wysoką stałość występowania mają gatunki eurytypowe - okoń i płoć. Równie pospolite są dwa taksony drobnych ryb reofilnych, mianowicie kielb i śliz. Mają one duże populacje również w małych potokach - Stradomce i Konopce. Natomiast duże gatunki rzecznych karpiowatych, takie jak jaź i kleń, występują nielicznie tylko w Warcie i Kucelince. Dzisiejszy skład gatunkowy jest w znacznym stopniu ukształtowany przez planowe zarybienia. Z pewnością obecność gatunków takich jak brzana, świnka, pstrąg potokowy, miętus i lipień jest efektem reintrodukcji. Ponieważ w stosunku do katastrofalnych lat 80. XX wieku stan wód Warty uległ poprawie, a ponadto koryto w dzielnicy Mirów odzyskało pewne cechy naturalne, wsiedlone ryby osiągają dojrzałość płciową i przynajmniej w niektórych przypadkach przystępują do tarła. Jednakże nadal typowe, reofilne gatunki rzeczne stanowią niewielki procent w stosunku do tolerancyjnych na warunki środowiska - okonia i płoci. Skład ichtiofauny zbiorników wody stojącej - stawów i glinianek jest również wynikiem działań ludzkich - zarybień prowadzonych przez PZW, jak również spontanicznych wysiedleń czynionych przez wędkarzy, dlatego jest dość przypadkowa. W niektórych zbiornikach występują gatunki obcego pochodzenia, takie jak amur biały, tołpyga pstra i karp hodowlany. Pospolite w gliniankach są leszcz, krąp, płoć, wzdręga oraz okoń. Stałym elementem ich ichtiofauny jest szczupak. Na uwagę zasługuje występowanie w kilku zbiornikach tego typu chronionej różanki oraz rzadko występującej słonecznicy.

Spośród 13 gatunków płazów nizinnych występujących w Polsce na terenie Częstochowy stwierdzono ich obecnie 12. Gatunkami o największej stałości występowania, odnotowanymi na wszystkich odpowiednich dla siebie siedliskach są żaba wodna, żaba trawna i ropucha szara. Jest to wynik typowy dla terenów w znacznej mierze przekształconych przez człowieka, gdyż są to gatunki eurytypowe, mało wybredne w stosunku do warunków środowiska. Spośród gatunków niegdyś stwierdzonych nie udało się odnaleźć ropuchy paskówki. Kondycja populacji gatunków zasiedlających obszar Częstochowy przedstawia się obecnie następująco:

- bardzo dobra: żaba wodna, żaba trawna, ropucha szara,
- dobra: kumak nizinny,
- średnia: traszka zwyczajna, żaba jeziorkowa, rzekotka drzewna,
- słaba: traszka grzebieniasta, ropucha zielona, żaba moczarowa, żaba śmieszka, grzebiuszka ziemna.

W ciągu ostatnich 30 lat (1990-2010) na obszarze Częstochowy, stwierdzono występowanie

214 gatunków ptaków³. W tej grupie 126 zaliczono do gatunków lęgowych i prawdopodobnie lęgowych. Pozostałe gatunki obserwowane były w okresie migracji jesiennej, wiosennej lub/i w okresie zimy.

Pod względem liczby gatunków awifauna Częstochowy, w porównaniu z innymi obszarami miejskimi w Polsce i Europie, jest stosunkowo bogata. Stwierdzono tu ok. 47 % z ogólnej liczby gatunków występujących w Polsce i 55 % gatunków gniazdujących na obszarze kraju. Skład gatunkowy i liczebność awifauny lęgowej na obszarze miasta ulega zmianom w szybkim tempie. Dla ptaków zwarta zabudowa to namiastka środowiska skalnego. W tym środowisku dominują więc gatunki, które gniazdują w budynkach. Najbardziej liczny jest tutaj wróbel domowy. Ponadto występują również kawka i jerzyk. Dla tych gatunków zabudowa stanowi główne siedlisko lęgowe w Polsce. Z uwagi na remonty elewacji budynków w Częstochowie populacje lęgowe tych gatunków zapewne będą się zmniejszać, z uwagi na zanik odpowiednich miejsc lęgowych. Typowym gatunkiem charakterystycznym dla centrów dużych miast jest gołąb miejski. Odnotowuje się spadek liczebności niektórych gatunków w wyniku postępujących przemian urbanizacyjnych. Dotyczy to głównie ptaków gniazdujących w krajobrazach otwartych, gdzie w wyniku rozwoju przestrzennego miasta, kurczą się obszary dogodne do gniazdowania. Również gatunki gniazdujące w budynkach w wyniku prac budowlanych, szczególnie termoizolacyjnych, tracą swoje siedliska lęgowe. Przykładem gatunku, który prawdopodobnie zniknął z obszaru Częstochowy jest dzierlatka. Pojawiają się też gatunki nowe, w wyniku zmian zasięgu występowania. Zupełnie nowym gatunkiem, który zasiedlił obszar miasta jest dzięcioł białoszyi, gatunek pierwotnie zasiedlający południowo wschodnią Europę, który rozpoczął kolonizować terytorium Polski pod koniec lat 70 XX wieku. Pierwsze jego stwierdzenie na obszarze Częstochowy nastąpiło w 2008 r. w dzielnicy Lisiniec. Na obszarze Częstochowy stwierdzono występowanie 28 gatunków ssaków. Środowisko miejskie, ze swą skomplikowaną infrastrukturą, ogromną bazą pokarmową i ilością nadających się na ukrycia zakamarków, stwarza bardzo dobre warunki do życia ssaków, szczególnie gatunków synantropijnych, od wieków nierozdzielnie związanych z człowiekiem. Należą do nich powszechnie znane gryzonie, od „zawsze” bezskutecznie tępione, uważane za groźne szkodniki: mysz domowa i szczur wędrowny. Mają one swoich naturalnych wrogów, w postaci kuny domowej i łasicy, oraz dziczyńskich kotów domowych. Do mało znanych synantropów należą nietoperze, które wykorzystują strychy domów, rzadziej piwnice, jako miejsca letnich i zimowych kryjówek. Z tej grupy stwierdzono trzy interesujące gatunki: mroczka posrebrzanego i podkowca małego, każdy uważany za wyjątkową rzadkość, oraz gacka brunatnego. Do ssaków regularnie spotykanych w środowisku miejskim należy jeż wschodni, wykazujący się wyjątkową plastycznością życiową. Najbardziej jednak rozpoznawalnym ssakiem Częstochowy jest wiewiórka, od bardzo dawna mieszkająca w parkach Jasnej Góry. W środowisko miejskie wkraczają także gatunki uważane do niedawna za leśne lub łąkowo-polne. Należy do nich kret, sarna, dzik i lis. Ślady ich dyskretnej bytności można zauważyć

³ Wg wieloletnich badań St. Czyża

na niewielkich, zarośniętych roślinnością ruderalną ugorach, a nawet skwerach. W kilku miejscach występuje także borsuk. Także dla ssaków doliny rzeczne stanowią atrakcyjny teren do zamieszkania. Oprócz wymienionych wcześniej niektórych gatunków, z grupy drapieżników zaobserwowano gronostaja i tchórza. Od paru lat zamieszkały tutaj dwa gatunki ssaków, uważane do niedawna za zagrożone wyginięciem, tj. bóbr i wydra. Obecnie w wielu miejscach doliny Warty i Konopki bez trudu można zauważyć charakterystyczne bobrowe żery, a nawet niedużych rozmiarów tamy.

3.5. Rośliny ⁴

Flora naczyniowa miasta Częstochowy charakteryzuje się dużym bogactwem, co wynika z bardzo znacznego zróżnicowania siedlisk, zarówno naturalnych, jak i mniej lub bardziej przekształconych, a także całkowicie nowych, powstałych w wyniku różnorodnej działalności gospodarczej człowieka – rolniczej, przemysłowej, urbanistycznej, komunikacyjnej i innej. W rezultacie przeprowadzonych badań florystycznych stwierdzono występowanie aż 623 gatunków roślin naczyniowych. Spośród odnotowanych gatunków aż 126 występuje pospolicie na terenie miasta. O dużych walorach flory i znacznym stopniu jej naturalności w wielu miejscach charakteryzowanego terenu świadczy udział wielu gatunków całkowicie (32) i częściowo (13) chronionych oraz rzadkich, a nawet bardzo rzadkich, nie tylko w skali Częstochowy, ale i Polski.

Z gatunków całkowicie chronionych są to: buławnik wielkokwiatowy, kruszczyk błotny, goryczka wąskolistna, mieczyk dachówkowaty, gółka długoostrogowa, kosaciec syberyjski, lilia złotogłów i nasięźrzał pospolity.

Ponadto licznie występują gatunki chronione częściowo: zawilec wielkokwiatowy, orlik pospolity, parzydło leśne, dziewięciśń bezłodygowy, pomocnik baldaszkowy, kukułka krwista, kukułka plamista, kukułka szerokolistna, wawrzynek wilczyko, kruszczyk rdzawoczerwony, kruszczyk szerokolistny, goryczuszka orzęsiona, groszek wschodniokarpacki (bardzo rzadki również w Polsce), listera jajowata, miodownik melisowaty, zaraza czerwonawa, podkolan biały i bobrek trójlistkowy.

Obecny obraz flory mszaków na obszarze Częstochowy jest wypadkową naturalnych procesów kształtujących szatę roślinną oraz kilkusetletniej działalności gospodarczej. Postępująca urbanizacja znacząco ograniczyła występowanie gatunków leśnych. Najcenniejsze wartości briologiczne skupiają się głównie na niewielu spotykanych na terenie Częstochowy wychodniach skał wapiennych. Rosną tu, nieraz obficie, kalcyfilne gatunki naskalne i naskalno-murawowe, wśród nich m.in. chronione i zagrożone wyginięciem: zwiślik maczugowaty, zwiślik długolistny, zwiślik wiciowy, miechera spłaszczona, miechera kędzierzawa i krzewik źródliskowy. Ochronie podlega 38 odnotowanych tu mszaków (18 ochronie ścisłej, 20 częściowej), natomiast grupę gatunków zagrożonych reprezentuje 8 mchów i 2 wątrobowce.

Aktualna roślinność miasta Częstochowy jest odzwierciedleniem specyficznego układu

⁴Na podstawie planowanej monografii "Przyroda Częstochowy" - pracy zbiorowej pod red. St. Cabały (mps 2010).

warunków siedliskowych, unikalnego w skali Polski a wynikającego z położenia geograficznego oraz wielowiekowego i bardzo zróżnicowanego oddziaływania człowieka na środowisko przyrodnicze tego obszaru. Pierwotnie tereny Częstochowy porośnięte były w większości lasami. Na przestrzeni wieków, głównie w wyniku działalności rolniczej – upraw roślin użytkowych i pasterstwa, pokrywa leśna drastycznie się zmniejszyła. W rezultacie przeprowadzonych badań florystycznych i fitosocjologicznych, przeprowadzonych w latach 2008-2010 na terenie Częstochowy wyodrębniono aż 132 zbiorowiska roślinne, z których 97 zakwalifikowano do zespołów. W granicach Częstochowy występują liczne ciekie wodne, mające charakter naturalny, rowy i zbiorniki o zróżnicowanej wielkości, różnego pochodzenia – głównie antropogenicznego. W wymienionych siedliskach stwierdzono wiele zbiorowisk roślinnych typowo wodnych, a na ich obrzeżach i w bliskim sąsiedztwie o podłożu podmokłym, także liczne, często dobrze wykształcone fitocenozy zespołów szuwarowych.

W niewielu miejscach na obszarze miasta występują murawy psammofilne, które wykształciły się na ubogim edaficznie, suchym podłożu piaszczystym. Największe łącznie powierzchnie w roślinności na badanych stanowiskach Częstochowy zajmują zbiorowiska łąkowe i ziołoroślowe z klasy *Molinio-Arrhenetetea*. Wyróżniono ich ponad 20. Bardzo ważnym przyrodniczo składnikiem roślinności Częstochowy są zbiorowiska ziołoroślowe. W wielu miejscach zajmują duże powierzchnie, są bardzo bujnie rozwinięte i na ogół bogate florystycznie. Charakterystycznym i istotnym elementem Częstochowy są wyniesienia (wzgórza) z wychodniami wapiennymi, wyróżniające się charakterystycznymi warunkami siedliskowymi, umożliwiającymi wykształcenie się muraw kserotermicznych. Znaczna część płątów łąkowych, pastwiskowych i murawowych, zarówno kserotermicznych jak i psammofilnych, wykazuje znaczny stopień degeneracji i jest słabo zachowana. Nastąpiło w wielu przypadkach zubożenie florystyczne, przenikanie gatunków synantropijnych oraz pojawienie się nalotu krzewów i drzew. Jest to spowodowane w głównej mierze zaprzestaniem użytkowania, wykaszania i wypasu.

Do najcenniejszych w środowisku przyrodniczym Częstochowy należą niewątpliwie zbiorowiska leśne o charakterze naturalnym. Są one pozostałością po dominującej w przeszłości na omawianej powierzchni szacie leśnej. Pomimo znacznej i długotrwałej antropopresji zachowały one w niektórych miejscach wyjątkowo wiele cech charakterystycznych zarówno w warunkach siedliskowych jak i składzie florystycznym dla typowo wykształconych zespołów lasów liściastych i borowych. Najcenniejsze przyrodniczo są niewielkie powierzchniowo fitocenozy grądu subkontynentalnego *Tilio cordatae- Carpinetum betuli* w Gąszczyku, na Górze Modosowej, na Górze Kokocówce i w Jarze w Mirowie. Są one bardzo dobrze wykształcone i zachowane. Mają w pełni naturalny charakter. Znacznie częściej na omawianym obszarze występują fitocenozy nadrzecznego łęgu wierzbowego i łęgu jesionowo-olszowego. Nigdzie nie zajmują one jednak dużych powierzchni i na ogół są słabo wykształcone lub silnie zdegenerowane. Największą łącznie powierzchnię spośród zidentyfikowanych w granicach Częstochowy zbiorowisk leśnych zajmuje suboceaniczny bór świeży – *Leucobryo- Pinetum*. Tworzy on zwarty, duży kompleks lasu, w większości mający charakter naturalny, o czym

świadczą typowy dla tego zespołu skład florystyczny i warunki siedliskowe.

Szata roślinna Częstochowy charakteryzuje się bardzo dużym zróżnicowaniem. Jest to efektem z jednej strony specyficznego położenia i warunków geograficznych a z drugiej – wielowiekowego różnorodnego oddziaływania człowieka na środowisko przyrodnicze. Wśród bardzo licznych zbiorowisk roślinnych (ponad 130) znaczny udział w ich liczbie i zajmowanej powierzchni mają zbiorowiska antropogeniczne, co jest w pełni uzasadnione długotrwałą działalnością człowieka na tym obszarze. Pomimo tego, wiele miejsc w Częstochowie wciąż zachowało duże, naturalne walory przyrodnicze. Wiele zbiorowisk w nich charakteryzuje się wysokim stopniem zachowania i wykształcenia. Mają one w pełni charakter naturalny lub półnaturalny. Niektóre z nich posiadają tak cenne walory przyrodnicze, że w pełni spełniają unijne warunki ochrony siedlisk w ramach sieci Natura 2000. Należą do nich wspaniałe wykształcone fitocenozy łąk trzęślicowych *Molinietum caeruleae* w Dźbowie-Skorkach koło Walaszczyk, murawy kserotermiczne na Górze Prędziszów, na Górze Osona i Górze Kamyk., oraz dobrze wykształcone i zachowane fitocenozy *Tilio cordatae-Carpinetum betuli* w Gąszczyku, na Górze Modosowej, na Górze Kokocówce i w Jarze w Mirowie.

3.6. Woda

3.6.1. Wody powierzchniowe

Częstochowa leży w dorzeczu górnej Warty. Układ sieci hydrograficznej w regionie częstochowskim jest uwarunkowany przez budowę geologiczną i rozwój rzeźby w plejstocenie. Rzeki płyną konsekwentnie do nachylenia płyty mezozoicznej w kierunku północnowschodnim lub wschodnim (Konopka, Szarlejka, Stradomka, Warta poniżej ujścia Stradomki) lub subsekwentnie – wzdłuż kuesty jurajskiej (południkowy odcinek Warty).

Rzeka Warta bierze swój początek w źródle krasowym w Kromoławie na wschód od Zawiercia, na wysokości ok. 380 m n.p.m. Minąwszy Zawiercie, rzeka kieruje się na północny zachód przez Myszków i Poraj do Częstochowy, której południowe granice osiąga poniżej Słowika. Jej koryto znajduje się tutaj na wysokości 250 m n.p.m. Rzeka opuszcza granicę administracyjną Częstochowy na wschód od dzielnicy Mirów, na wysokości 235 m n.p.m.; spadek na obszarze miasta wynosi 14,5 m. Średni wieloletni przepływ Warty w przekroju Korwinów wynosi 3,22 m³/s, w Mstowie przepływy wynoszą 4,56-11,0 m³/s.

Prawym korytem Warty jest Kucelinka (dziś kanał ulgi). Z lewej strony, wody licznych rowów odwadniających zbierają się w bardzo dobrze rozwiniętym dorzeczu Stradomki i Konopki, w dzielnicy Ostatni Grosz i łączą ze sobą na 1 km przed ujściem do Warty.

Stradomka bierze początek na Garbie Herbskim w rejonie Herbów. Płynie na wschód przez Blachownię, obok której są duże stawy. Pomiędzy Łojkami a Gnaszynem wpływa na teren Częstochowy i płynie dalej przez Kawodrzę Dolną oraz Stradom. W Kawodrzy Dolnej do Stradomki uchodzi od północy niewielki jej dopływ – Gorzelanka, a pomiędzy ulicami Barbary i Herbską niewielki rów odwadniający, który prowadzi wody od Lisińca, obok stawów „Bałtyk” i „Adriatyk”. Naprzeciwko jego ujścia do Stradomki uchodzi też z prawej strony

Na terenie miasta znajdują się także zbiorniki powstałe w głównej mierze w wyniku nagromadzenia wód w wyrobiskach iłów ceramicznych, tzw. gliniankach, m.in. w dzielnicach Gnaszyn i Kawodrza Dolna. Poza tym w Kucelinie znajduje się podpiętrzenie dla ujęcia wód przemysłowych, osadniki i zbiorniki retencyjne w sąsiedztwie kanału Kucelinka oraz starorzecza w dolinie Warty w okolicach dzielnicy Mirów i dzielnicy Wyczerpy - Aniołów. Dwie duże glinianki „Bałtyk” i „Adriatyk” na terenie Parku Wypoczynkowego „Lisowiec” są zagospodarowane dla celów rekreacyjnych. Zbiorniki wodne zajmują razem w Częstochowie powierzchnię 91 ha (0,57% obszaru miasta).

przepływających przez miasto są przeważnie uregulowane, a w niektórych przypadkach, jak koryto Kucelinki poniżej ul. Mirowskiej – wybetonowane. Koryto Warty od Korwinowa do Mirowa, Kucelinki, a także ujściowego odcinka Konopki poniżej Kuźnicy oraz Stradomki poniżej Kawodrzy Dolnej zostały umocnione wałami przeciwpowodziowymi. Jedynie w dolinie Warty powyżej Kręciwilka i Jaskrowa występują miejscami liczne naturalne starorzecza.

Tabela 6: Wyniki badań wód powierzchniowych – rzeki na terenie Częstochowy w 2015 r.

Rzeka	Nazwa ppk	Km	Grupy wskaźników	Nazwa wskaźnika jakości wód, jednostka	Ilość pomiarów	MIN	MAX	ŚR
Warta	Warta - powyżej zbiornika Poraj m. Lgota	776,6	Substancje priorytetowe	Benzo(g,h,i)perylen (µg/l)	12	0,0011	0,0057	0,0037
				Indeno(1,2,3-cd)piren (µg/l)	12	0,001	0,0058	0,0036
Stradomka	Stradomka - miejscowość Dąbrówka	17,7	Elementy biologiczne	Fitobentos (wskaźnik okrzemkowy IO)	1	0,502	0,502	0,502
			Stan fizyczny	Temperatura (°C)	8	4,2	18,8	11,2
			Warunki tlenowe i zanieczyszczenia organiczne	Tlen rozpuszczony (mg O ₂ /l)	8	1,7	9,7	5,9
				BZT5 (mg O ₂ /l)	8	1,8	12,5	6,2
				OWO (mg C/l)	8	7,7	27	14,7
			Zasolenie	Przewodność w 20°C (uS/cm)	8	236	632	424
				Substancje rozpuszczone (mg/l)	8	170	470	285
				Twardość ogólna (mg CaCO ₃ /l)	8	98	190	139
			Zakwaszenie	Odczyn pH	8	7	7,5	7 - 7,5
			Substancje biogenne	Azot amonowy (mg N-NH ₄ /l)	8	1,2	8,6	3,14
				Azot Kjeldahla (mg N/l)	8	1,3	9	3,41
				Azot azotanowy (mg N-NO ₃ /l)	8	<0,05	1,8	0,63
				Azot ogólny (mg N/l)	8	2,6	9	4,09
				Fosforany (mg PO ₄ /l)	8	0,13	2,8	0,984
				Fosfor ogólny (mg P/l)	8	0,23	1,1	0,523
			Specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne	Cynk (mg Zn/l)	8	<0,01	0,039	0,021
				Miedź (mg Cu/l)	8	<0,005	0,016	0,008
				Fenole lotne (indeks fenolowy) (mg/l)	8	<0,001	<0,001	<0,001
				Węglowodory ropopochodne - indeks olejowy (mg/l)	8	<0,05	<0,05	<0,05
Stradomka	Stradomka - ujście do Warty	0,5	Substancje priorytetowe	Benzo(g,h,i)perylen (µg/l)	12	0,0017	0,0089	0,0038
				Indeno(1,2,3-cd)piren (µg/l)	12	0,0016	0,008	0,0038
Warta	Warta - miejscowość Mstów	721	Substancje priorytetowe	Benzo(g,h,i)perylen (µg/l)	12	0,0013	0,012	0,0054
				Indeno(1,2,3-cd)piren (µg/l)	12	0,0011	0,013	0,0056

Źródło: WIOŚ Katowice, 2016; <http://www.katowice.pios.gov.pl/monitoring/informacje/stan2015/rzeki.pdf>

3.6.2. Wody podziemne

Na terenie Częstochowy występują dwa Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP). Zbiornik piętra środkowojurajskiego (GZWP 325) z wodami niskiej jakości występuje w południowozachodniej części miasta. Podziemna eksploatacja rud żelaza doprowadziła tam do obniżenia zwierciadła wód gruntowych o 3-6 m. Powstał rozległy lej depresji, który obecnie powoli wypełnia się. Zbiornik piętra górnójurajskiego (GZWP 326) z wodami o bardzo dobrych właściwościach fizykochemicznych obejmuje północnowschodnią część miasta. Jest on jednym z najbardziej zasobnych zbiorników wód podziemnych w Polsce. Budowa geologiczna utworów wodonośnych (słaba izolacja warstw wodonośnych i szybka migracja wód w skrasowiaste podłoże wapienne) powoduje jednak, że zbiornik jest stale narażony na zanieczyszczenia i degradację jakości wód. Szacunkowe zasoby dyspozycyjne całego zbiornika wynoszą 1020000 m³/d. Wydajności poszczególnych studni niniejszego zbiornika charakteryzują się dużą zmiennością rzędu od 70 do kilkuset m³/h.

Na obszarze Częstochowy funkcjonują w naturalnej formie trzy bardziej obfite wypływy wód podziemnych. Pierwszy przypadek to podzboczowe, spływowe, szczelinowe źródło krasowe w dzielnicy Mirów. Łączny wypływ z tego wywierzyska wynosił w połowie października 2010 r. niewiele ponad 20 dm³. Niemal na całej długości podstawy prawego – południowego zbocza doliny górnej Szarlejki występują wysięki wód gruntowych. W kilku miejscach – tam, gdzie wypływy były lub są obfitsze utworzyły się półkoliste leje źródłiskowe o stromych i wysokich skarpach. W najokazalszym z nich o średnicy około 50 m i głębokości ponad 3 m znajduje się przykład drugiego typu źródła. Trzeci przykład wypływu wód podziemnych znajduje się w dzielnicy Błeszno, pomiędzy ulicą Długą, drogą ekspresową DK1 i torami kolejowymi. Pośród łąk i zadrzewień występują tam liczne wysięki i młaki. Towarzyszą im nawapienne eutroficzne torfowiska niskie, z których bierze początek niewielki ciek wodny.

Wyłącznym źródłem zaopatrzenia mieszkańców Częstochowy w wodę do celów komunalnych są wody z ujęć podziemnych, położonych na terenie miasta i w jego najbliższym sąsiedztwie. Dodatkowo dla celów przemysłowych i uzupełniających zaopatrzenie w wodę pitną eksploatowane są zasoby wód z warstw czwartorzędowych (ujęcia na terenie Huty Częstochowa z doliny Warty – ujęcie „Zawodzie”, ujęcie „Wielki Bór”, ujęcie na Gnaszynie z doliny Stradomki, ujęcie z doliny Konopki przy b. ZGH Sabinów).

Woda z ujęć głębinowych pobierana jest z trzech pięter wodonośnych:

1. jurajskiego, w którym zasadniczą rolę odgrywa poziom górnójurajski, a w nim eksploatowany Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 326. Z części zbiornika leżącej na południowy wschód od Częstochowy zasilane są podstawowe ujęcia Mirów z rejonami eksploatacji Mirów i Srocko oraz ujęcie Olsztyn z rejonami eksploatacji Kusięta, Olsztyn i Lipówki. Z części zbiornika leżącej na północny zachód od miasta zasilane są podstawowe ujęcia Wierzchowisko i Łobodno oraz pomocnicze – między innymi Rząsawa;
2. czwartorzędowego, z którego zasilane są ujęcia pomocnicze Wielki Bór oraz Blachownia;
3. triasowego – zasilającego ujęcia pomocnicze Konopiska – Kopalnia i Rększowice.

Tabela 7: Wyniki badań i klasyfikacja wód podziemnych w punktach pomiarowych sieci krajowej monitoringu operacyjnego stanu wód podziemnych w 2015 roku

Miejscowość		Częstochowa
Głęb. ww. strop		13,7
Charakter punktu (zwierciadło)		Zwierciadło swobodne
Użytkowanie terenu		2. Zabudowa miejska luźna
opróbowanie		jesień
Wskaźnik jakości wody	Jednostka	Wynik
Ogólny węgiel organiczny	[mgC/l]	2,0
Amonowy jon	[mgNH ₄ /l]	<0.05
Antymon	[mgSb/l]	<0.00005
Arsen	[mgAs/l]	<0.002
Azotany	[mgNO ₃ /l]	41,1
Azotyny	[mgNO ₂ /l]	<0.01
Bar	[mgBa/l]	0,036015
Beryl	[mgBe/l]	<0.00005
Bor	[mgB/l]	0,042525
Chlorki	[mgCl/l]	26,7
Chrom	[mgCr/l]	<0.003
Cyjanki wolne	[mgCN/l]	<0.01
Cyna	[mgSn/l]	<0.0005
Cynk	[mgZn/l]	0,01659
Fluorki	[mgF/l]	<0.10
Fosforany	[mgHPO ₄ /l]	<0.30
Fosforany	[mgHPO ₄ /l]	<0.10
Glin	[mgAl/l]	0,0009
Kadm	[mgCd/l]	<0.00005
Kobalt	[mgCo/l]	<0.00005
Magnez	[mgMg/l]	5,84661
Mangan	[mgMn/l]	<0.001
Miedź	[mgCu/l]	0,00104
Molibden	[mgMo/l]	<0.00005
Nikiel	[mgNi/l]	<0.0005
Ołów	[mgPb/l]	<0.00005
Potas	[mgK/l]	3,135615
Rtęć	[mgHg/l]	<0.0003
Selen	[mgSe/l]	<0.002
Siarczany	[mgSO ₄ /l]	79,4
Sód	[mgNa/l]	17,020815
Srebro	[mgAg/l]	<0.00005
Tal	[mgTl/l]	<0.00005
Tytan	[mgTi/l]	<0.002
Uran	[mgU/l]	0,00007
Wanad	[mgV/l]	<0.001
Wapń	[mgCa/l]	82,088685
Wodorowęglany	[mgHCO ₃ /l]	142
Żelazo	[mgFe/l]	<0.01
Fenole (indeks fenolowy)	[mg/l]	<0.1
CO₃²⁻	[mg/l]	n.o.
Wskaźniki w II klasie		Temp, SO ₄ , Ca
Wskaźniki w III klasie		NO ₃
KLASA SUROWA 2015		III
KLASA KOŃCOWA 2015		III

Źródło: WIOŚ Katowice, 2016; <http://www.katowice.pios.gov.pl/monitoring/informacje/stan2015/kl2015.xlsx>
(badania wykonane na zlecenie GIOŚ przez Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy)

3.7. Powietrze

Stan jakości powietrza w Subregionie Północnym został zdiagnozowany w przyjętym 17 listopada 2014 r. Programie ochrony powietrza dla terenów województwa śląskiego (uchwała Sejmiku Województwa Śląskiego nr IV/57/3/2014). Zauważalna jest poprawa: w ciągu ostatnich trzech lat emisja PM10 zmniejszyła się na terenie Częstochowy o 5%, emisja PM2,5 o 36%. Blisko 40% ogółu zanieczyszczeń PM10 powstaje w wyniku „niskiej emisji” z domowych kotłowni i palenisk. Istotnym źródłem zanieczyszczeń dla miasta jest emisja komunikacyjna (19% ogółu emisji zanieczyszczeń PM10). Obszar przekroczeń stężeń normatywnych pyłów, jak i benzo(a)pirenu obejmuje praktycznie całą centralną część miasta, w tym dzielnice: Śródmieście, Stare Miasto, południową część Dzielnicy Północ, Wyczerpy-Aniołów, Zawodzie, Dąbie, Raków, Wrzosowiak, Błeszno, Ostatni Grosz, Bór, Stradom, Podjasnogórska, Trzech Wieszczów i Parkitkę. Występuje on na powierzchni ok. 31,5 km² i jest zamieszkiwany przez ok. 80% populacji Częstochowy, czyli ok. 180 tys. osób.

Tabela 8: Pomiary zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Częstochowy w latach 2010-2012.

Wyniki pomiarów	2010	2011	2012
Pył zawieszony PM10			
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Baczyńskiego			
stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	35	36	46
Liczba dni z przekroczeniem normy 24-godz. 50 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	61	76	83
stanowisko pomiarowe: Częstochowa ul. Baczyńskiego manualna			
stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	39	43	41
Liczba dni z przekroczeniem normy 24-godz. 50 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	69	87	81
Pył zawieszony PM 2,5			
stanowisko pomiarowe: Częstochowa ul. Zana			
stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	41	37	30
benzo(a)piren			
stanowisko pomiarowe: manualne Częstochowa ul. Baczyńskiego			
stężenie średnioroczne [ng/m^3]	4	4	5
Dwutlenek siarki			
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Armii Krajowej			
Liczba przekroczeń normy 24-godz. 125 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	0	0	2
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Baczyńskiego			
Liczba przekroczeń normy 24-godz. 125 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	0	0	2
Dwutlenek azotu NO2			
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Armii Krajowej			
stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	32	43	41
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Baczyńskiego			
stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	23	25	21

Źródło: Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mający na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, Katowice 2014.

Tabela 9: Pomiary zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Częstochowy w 2015 r.

	PM10	PM2,5	C6H6	SO2	NO2	Pb
ul. Baczyńskiego	32	26	1,5	-	19	00,3
ul. Armii Krajowej	45	32	1,5	-	39	0,03

Źródło: "Aktualny stan jakości powietrza w województwie śląskim 2015r."

3.8. Powierzchnia ziemi⁵

Starsze podłoże miasta budują skały dwóch pięter strukturalnych – paleozoicznego i mezozoicznego. Okrywa je cienka warstwa osadów wieku kenozoicznego. Dolne piętro tworzą kambryjskie i sylurskie łowce, mułowce, piaskowce i zlepieńce. Nad nimi spoczywają zmetamorfizowane wapienie wieku dewońskiego oraz permskie piaskowce, zlepieńce i ily. Wyższe piętro strukturalne, tworzą serie następujących po sobie utworów triasu, jury i kredy. Na terenie miasta nie zachowały się osady trzeciorzędu, natomiast utwory plejstocenu i holocenu pokrywają większość tego terenu. Najbardziej miększe osady czwartorzędowe na obszarze Częstochowy stwierdzono w dolinach Warty i jej dopływów oraz w podlodowcowej rynn timer Wielkiego Boru przebiegającej u zachodnich granic miasta. W czasie zlodowacenia północnopolskiego osady starszych okresów były przerabiane przez różne procesy geologiczne. Akumulacji podlegały piaski i żwiry tworzące stożki napływowe i nadzalewowe terasy rzeczne o wysokości 10-12 m, 6-8 m i 3-5 m nad poziom rzek. Na stoki wzniesień i zbocza dolin naniesione zostały piaski i gliny deluwialne, a we wschodniej części miasta osadziły się piaski eoliczne. Dna dolin Warty, Konopki i Stradomki zajęły holocenne piaski rzeczne.

Gleby na terenie Częstochowy wytworzyły się na podłożu skalnym zróżnicowanym pod względem genezy, cech fizycznych i składu mineralnego. Skałami macierzystymi gleb są tu głównie utwory polodowcowe – piaski i gliny o zróżnicowanym uziarnieniu. Przeważają gleby średnie o składzie granulometrycznym glin lekkich i piasków gliniastych (Grabówka, Kiedrzyn, Wyczerpy), natomiast niewielki jest udział gleb lekkich o składzie piasków, które są podatne na wymywanie składników i mają małą pojemność wodną. W południowo-zachodniej i południowej części miasta znaczny obszar zajmują ily środkowojurajskie. W pokrywie glebowej Częstochowy dominują gleby brunatnoziemne (brunatne i płowe) i bielicoziemne (bielicowe i rdzawe). Zajmują one ponad 75% powierzchni miasta. Mniejszy udział mają rędziny i gleby bagienne (mułowo-torfowe) oraz czarne ziemie i mady. Gleby gruntów ornych na terenie Częstochowy są średniej i niskiej jakości. Ocena przydatności rolniczej wg IUNG wskazuje, że dominują gleby zaliczane do kompleksów żtytnich (klas 4-7). Klasy bonitacyjne gruntów rolnych na terenie miasta są na ogół słabe lub średnie. Około 89% wszystkich gruntów rolnych przypada na klasy IV i V. Najlepsze warunki glebowo-rolnicze na terenie Częstochowy występują w części północnej miasta, w rejonie Parkitki i Rząsawy.

Stan zanieczyszczenia gleb w Częstochowie nie jest dokładnie rozpoznany, jednak nawet bez szczegółowych badań można założyć, że zanieczyszczenie to jest wysokie. Konieczne jest jednak udokumentowanie tego stanu, czyli przeprowadzenie badań zanieczyszczeń gleby

⁵ wg J. M. Wagi i M. Fajer w: monografia "Przyroda Częstochowy" - praca zbiorowa pod red. St. Cabały (mps 2010).

metalami ciężkimi na terenach obecnie użytkowanych rolniczo i wykonanie mapy zanieczyszczeń gleb.

3.9. Krajobraz⁶

Krajobraz miasta kształtowany był warunkami geologicznymi, a następnie przekształceniami poprzez działalność ludzi. Najstarszymi i jednocześnie charakterystycznymi elementami rzeźby terenu na obszarze Częstochowy, są ostańce denudacyjne zbudowane z wapieni górnajurajskich. Są to w lewobrzeżnej części miasta wzniesienia Jasnej Góry, Rakowa i Błeszna, a także na północy pojedyncze pagórki w sąsiedztwie Rzęsawy, Łapajówki i Żabieńca. Na wschodzie należą do nich Złota Góra, Góra Prędziszowska, Góra Osona (najwyższa w granicach miasta 316,7 m n.p.m.) i inne okoliczne kulminacje. W Częstochowie kras powierzchniowy najładniej wykształcony jest w postaci skałek wypreparowanych z bioherm gąbkowych. Skałki takie można zobaczyć na szczycie Góry Osona i Kokocówce, a także na stromych zboczach doliny Warty w obrębie Przełomu Mirowskiego – na Górze Skałki, Skarpie Mirowskiej, Górze Kamień, w Bramie Mirowskiej (Skały Balikowa, Jaś i Małgosia) oraz poniżej Grodziska w Uroczysku Gąszczu. Występują tu także formy krasu podziemnego – jaskinie i schroniska, choć nie tak liczne i okazałe jak w innych częściach Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. Za najstarsze formy krasu podziemnego można uznać pionowe kanały widoczne na ścianach kamieniołomu w Prędziszowie. Najdłuższą sieć otwartych korytarzy ma obecnie Jaskinia w Górze Kamień (120 m), kolejne to Jaskinia Mysia (80 m długości korytarzy i 20,5 m głębokości), Jaskinia w Prędziszowie (26 m korytarzy i 2,5 m głębokości), Jaskinia w Balikowej Skale (15 m), Schronisko w Prędziszowie (5 m), Szczelina w Prędziszowie (5 m długości i 4 głębokości) oraz wielootworowe 5 metrowej długości Schronisko w Skale Jasia i Małgosi.

U podstawy wapiennych wzniesień rozciągają się faliste równiny denudacyjne, równiny moreny dennej, równiny sandrowe i wodnolodowcowe należące wiekowo do zlodowacenia odrzańskiego. Niemal równoleżnikowo biegnie w poprzek tych równin kilka ciągów pagórków moren akumulacyjnych, wzgórz form szczelinowych i kemów. Gliny zwałowe z piętra odry osiagające miąższość do 10 m tworzą w północnej części miasta pasmo czołowych moren recesyjnych, tzw. Kawie Góry i Wzgórze Bory.

Z wodami płynącymi związana jest geneza dolin Warty i jej dopływów oraz teras rzecznych wieku plejstoceńskiego i holoceniowego. Bardzo interesującą formą terenu jest Mirowski Przełom Warty. Jest to przełom o charakterze epigenetyczno-przelewowym. Powstał on w wyniku przelania się połączonych wód zlewni górnej Warty i wód roztopowych z lądolodu odrzańskiego, szukających odpływu do doliny Pilicy. Wody tak intensywnie żłobiły skały starszego podłoża, że rozcięły wapienie jurajskie. Warta z Częstochowy do dziś odpływa nie tak, jak wcześniej na północny zachód - w stronę Krzepic, lecz na wschód w kierunku Mstowa. Częstochowa i jej okolice od wieluset lat są miejscem pozyskania surowców mineralnych. Z tą częścią działalności człowieka kojarzą się w terenie misy wyrobisk, niekiedy z osiadań górniczych

⁶ wg J. M. Wagi i M. Fajer w: monografia "Przyroda Częstochowy" - praca zbiorowa pod red. St. Cabały (mps 2010).

oraz niekiedy okazałe i bardzo liczne hałdy. Z rozwojem traktów komunikacyjnych wiązą się wciosy drogowe i kolejowe oraz nasypy. Gospodarce wodnej towarzyszą wały, groble, kanały i rowy. Szczególne znaczenie miały w niespokojnych czasach ziemne umocnienia obronne, zachowane w wielu miejscach nawet od średniowiecza. Wszystkie wymienione formy należą do kulturowych elementów zapisanych w rzeźbie terenu i świadczą o różnych etapach gospodarczych działań człowieka.

3.10. Klimat ⁷

Częstochowa leży w umiarkowanie ciepłym regionie pluwiotermicznym o optymalnym uwilgotnieniu. Średnia roczna temperatura powietrza z wielolecia 1971-2000 wynosi 8,0°C, a amplituda temperatur miesięcznych przekracza 20°C. Średnia temperatura stycznia wynosi - 4°C, a lipca 17°C. Odchylenia od podanej wartości średniej temperatury rocznej mogą być uwarunkowane czynnikami lokalnymi (np. rzeźbą terenu, ekspozycją stoków, stosunkami wodnymi, zagospodarowaniem terenu). Okres wegetacyjny trwa 200-210 dni. W ciągu roku notuje się średnio 10 dni z przymrozkiem występującym w okresie od kwietnia do października.

Średnie roczne sumy opadów dla wielolecia 1961-2000 wynoszą 612 mm. W poszczególnych latach obserwuje się jednak duże zróżnicowanie w sumach opadów rocznych i przebiegu nawilgocenia w ciągu roku. W latach suchych ilość opadów wynosi 400–600 mm, natomiast w latach wilgotnych dochodzi nawet do 890 mm. Najniższą roczną sumę opadów zanotowano w 1989 r. (401 mm), najwyższą w 1974 r. (882 mm). Więcej opadów notuje się na obszarach sąsiadujących z Częstochową od południa, dla posterunku Poraj średnia z lat 1961– 1995 wynosi 642 mm. Najniższe opady notuje się zimą i wczesną wiosną (styczeń – marzec). Minimum (29 mm) przypada na luty. Grad występuje w Częstochowie średnio raz na dwa lata. Prawdopodobieństwo opadu gradu w Częstochowie należy do najniższych w województwie. Rekordowy pod tym względem był rok 1966 - gradobicie wystąpiło wówczas trzykrotnie.

Pokrywa śnieżna w regionie zalega średnio przez 60 - 70 dni, a jej grubość na terenie miasta jest niewielka. Średni czas usłonecznienia wynosi 1490 godzin rocznie. Wysokie jest ono w miesiącach wiosennych i letnich, najniższe zimą. W ciągu roku notuje się średnio 42 dni z mgłą. W dolinach o podmokłych dnach, najczęściej o przebiegu N - S lub NW - SE i innych zagłębieniach terenu, jak również u podnóży stoków istnieją warunki do tworzenia się zastoisk chłodnych mas powietrza i powstawania mgieł.

W Częstochowie dominują wiatry zachodnie, południowo-zachodnie i południowe. Najrzadziej wieją one z północnego wschodu. Udział cisz jest niski – zaledwie 9%. Średnia prędkość wiatru wynosi ok. 3-3,5 m/s.

Lokalne różnice klimatyczne na terenie Częstochowy (w dobowym rozkładzie temperatur, wilgotności powietrza, usłonecznieniu, występowaniu mgieł, przymrozków oraz w ruchu mas powietrza) wynikają z warunków topoklimatycznych i zabudowy miejskiej. Wzgórza otaczające

⁷ wg M. Fajer w: monografia "Przyroda Częstochowy" - praca zbiorowa pod red. St. Cabały (mps 2010).

miasto stwarzają niekorzystne warunki przewietrzania niżej położonych terenów.

3.11. Hałas

Poziom zagrożenia hałasem w Częstochowie zdiagnozowano w Programie ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Częstochowy na lata 2013 – 2018 (POPH)⁸.

Częstochowa dysponuje mapą akustyczną wykonaną w 2011 roku. Realizacja zadania przebiegała w trzech etapach:

1. wykonanie ortofotomapy i numerycznego modelu terenu miasta (okres realizacji: lipiec – listopad 2009 r.) – wykonawca MGGP Aero Sp. z o.o. z Tarnowa,
2. pomiary hałasu drogowego, kolejowego, tramwajowego i przemysłowego (okres realizacji: lipiec 2009 r. – grudzień 2010 r.) – wykonawca EKKOM Sp. z o.o. z Krakowa,
3. opracowanie Map Akustycznych miasta – wykonawca SGS Eko-Projekt Sp. z o.o. z Pszczyny.

Zadanie zostało współfinansowane przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 Priorytet V: Środowisko, Działanie 5.4. Zarządzanie Środowiskiem.

Obecnie, w lipcu 2016 r. został ogłoszony przetarg na wykonanie pomiarów hałasu oraz aktualizację mapy akustycznej dla dróg miasta Częstochowy w związku z przewidywanymi inwestycjami drogowymi. Zleceniodawca Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie wybrał wykonawcę AkustiX Sp. z o.o.

W sierpniu 2016 roku została wykonana przez SGS POLSKA Sp. z o.o. „Analiza akustyczna hałas komunikacyjny” w związku z realizacją inwestycji „Budowa nowoczesnego systemu transportu zbiorowego w Częstochowie – rozbudowa infrastruktury tramwajowej, drogowej i pasażerskiej dla obsługi osiedli: Wrzosowiak, Raków, Błeszno” polegającej na modernizacji linii tramwajowej. W drodze analizy określono oddziaływanie pasa drogowo-tramwajowego na obszary akustycznie chronione.

Wyróżnić można dwa główne rodzaje hałasu stanowiącego potencjalną uciążliwość dla mieszkańców – w zależności od źródła jego powstawania tj. hałas przemysłowy i komunikacyjny. Hałas przemysłowy powodowany przez urządzenia i maszyny w obiektach przemysłowych i usługowych. W POPH nie zidentyfikowano obszarów podlegających ochronie akustycznej, w obrębie których zarejestrowano przekroczenia obowiązujących wartości dopuszczalnych.

Problemem w niektórych obszarach miasta jest natomiast hałas komunikacyjny – zwłaszcza drogowy. Zgodnie z POPH, na hałas drogowy o poziomie przekraczającym wartość dopuszczalną LDWN narażonych jest łącznie 28 973 osób (12,3% mieszkańców), natomiast na hałas drogowy przekraczający wartość dopuszczalną LN – 25 182 osób (10,7% mieszkańców). Na hałas kolejowy o poziomie przekraczającym wartość dopuszczalną wskaźnika LDWN narażone są łącznie 873 osoby (0,4% mieszkańców), natomiast na hałas

⁸ Przyjęty Uchwałą Nr 900/L/2014 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 marca 2014 r.

kolejowy przekraczający wartość dopuszczalną wskaźnika LN – 795 osób (0,3% mieszkańców). Zarówno w przypadku hałasu drogowego, jak i kolejowego zdecydowana większość osób zamieszkuje tereny o przekroczeniach mieszczących się w przedziale 0,01 – 5 dB.

Tabela 10: Wyniki pomiarów ruchu pojazdów w 2015 r.

Nazwa odcinka drogi	SDRR* pojemność silnika ogółem poj./dobę	Rodzajowa struktura ruchu pojazdów silnikowych						
		Motocykle poj./dobę	Samochody osobowe mikrobusy poj./dobę	Lekkie sam. ciężarowe (dostawcze) poj./dobę	Samochody ciężarowe		Autobusy poj./dobę	Ciągniki rolnicze poj./dobę
					bez przyczepy poj./dobę	z przyczepą poj./dobę		
Kruszyna - Częstochowa	35414	65	22523	2960	945	8749	172	0
Częstochowa - Poczesna	48493	128	33707	4237	1373	8776	270	2
Poczesna - Koziegłowy	41022	101	26722	3699	1319	8928	252	1
Koziegłowy - Siewierz	38668	88	24559	3567	1305	8937	210	2
Kłobuck skrz. DW492 - GR. M. Kłobuck	10041	38	7949	902	385	644	121	2
GR. M. Kłobuck – GR. M. Częstochowa	10434	40	8435	942	305	580	128	4
Herby-Blachownia	10117	39	7226	1033	297	1450	70	2
Blachownia - Częstochowa	11455	55	8811	1019	289	1143	136	2
Częstochowa - Janów	4489	51	3520	396	127	316	74	5
Kłomnice - Przejęcie	7018	69	6092	523	114	169	38	13
Kłomnice - Rędziny	6785	61	5580	524	147	360	100	13
Rędziny - Częstochowa	7525	74	6469	543	89	175	171	4

Źródło: https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/g/generalny-pomiar-ruchu-w-2015_15598//SYNTEZA/WYNIKI_GPR2015_DK.pdf

*SDRR – średni dobowy ruch roczny

3.12. Zasoby naturalne

Przedmiotem gospodarczego wykorzystania były zasoby surowców mineralnych. Istotne

znaczenie w historii miasta miała eksploatacja złóż rudy żelaza. Rudy tego metalu na terenie Częstochowskiego Obszaru Rudonośnego występują w łach środkowej jury (dogger). W rejonie Konopisk i Dźbowa udokumentowane wydobycie rud żelaza rozpoczęło w 1897 roku. Surowiec wybierano systemem odkrywkowym i wieloszybikowym, które to systemy powodowały duże zmiany w krajobrazie i niszczenie użytków zielonych. Jeszcze w okresie przedwojennym rozpoczęła się eksploatacja złoża ciągnącego się od Gnaszyna Górnego po Dźbów-Skorki (równolegle do drogi Dźbów – Ostrowy) przez kopalnię o nazwie Paweł. Powstały wówczas szyby od I do IV, zaś po 1945 roku V i VI. „Paweł VI”, którego szyby rozpoczęto głębić w 1946 roku na terenie dzielnicy Liszka Dolna był jedną z najwydajniejszych kopalń – eksploatowano w niej wyjątkowo grubą (ponad 35 cm) warstwę rudy, którą wożono do pieców prażalnych w Dźbowie. Warstwa rudonośna w regionie częstochowskim jest bardzo cienka – rzadko przekracza 30 cm. Jej eksploatacja musiała się wiązać z wydobywaniem ogromnych ilości skał płonnych. Były one składowane w postaci widocznych do dziś hałd oraz kopców i zwalów. Jednocześnie powstawały wyrobiska. Aby wydobyć było możliwe, z wyrobisk musiała być ciągle odpompowywana woda, którą zrzucano do rzek. Wiązało się to z obniżeniem wód gruntowych w rejonie eksploatacji i, co za tym idzie, przekształceniami szaty roślinnej. Na terenie samej kopalni istniejące tam wcześniej ekosystemy zostały całkowicie zniszczone. Na początku lat 70-tych zamknięto wszystkie istniejące jeszcze kopalnie rud żelaza w regionie częstochowskim.

Na przestrzeń Częstochowy wpływ miała także eksploatacja kamienia wapiennego. Pierwszy kamieniołom powstał już w XVII w., na zachód od klasztoru Jasnogórskiego. Do lat 70-tych XXw. wydobywano kamień wapienny z kamieniołomów na Złotej Górze. Od XIX w. prowadzona była eksploatacja iłów na potrzeby lokalnych cegielni, wydobywane było także kruszywo budowlane. Obecnie jedynie w bardzo ograniczonym zakresie korzysta się na potrzeby cegielni ze złóż iłów usytuowanych w dzielnicy Kawodrza.

Gospodarczo wykorzystywane są zasoby drzewne, przy czym największe zapotrzebowanie tworzy sektor energetyczny. Cennym zasobem są podziemne wody pitne - w oparciu o wydobywanie ze zbiorników jurajskich. Rozlewnie korzystają z tych samych zasobów podziemnego zbiornika wodnego GZWP 326, z którego pobierana jest woda pitna dla mieszkańców Częstochowy. Poziom naturalnego nasycenia minerałami wód jurajskich jest bliski idealnej proporcji (520-550 mg/l), miasto dysponuje jednymi z najlepszych zasobów wody pitnej w Polsce.

Wykorzystanie zasobów surowcowych raczej nie będzie miało poważniejszego wpływu na rozwój miasta.

3.13. Zabytki

Zabudowa Częstochowy odzwierciedla historyczny proces kształtowania się miasta.

Pierwotna Częstochowa ulokowana była w XIV w. nad Wartą na obszarze współczesnej dzielnicy Stare Miasto, pozostała tam zabudowana powstała na średniowiecznym planie lokacyjnym. Częstochowę otaczały większe i mniejsze osady, kształtujące się od XIV w.,

największa z nich Częstochówka, otaczająca Klasztor Jasnogórski, uzyskała w XVIII w. prawa miejskie. W 1818 r. doszło do wytyczenia Alei Najświętszej Maryi Panny i połączenia w 1826 r. Częstochówki z Częstochową. Koniec XIX w. i pierwsza dekada XX w. była czasem dynamicznego przekształcania miasta w ośrodek przemysłowy. Efektem przestrzennym było powstanie w dolinach rzek zespołów fabrycznych z przyległymi osiedlami robotniczymi (dolina Warty: Częstochowianka, zakłady włókiennicze Warta, zakłady włókiennicze Motte; dolina Stradomki: zakłady włókiennicze na Gnaszynie, zakłady włókiennicze Stradom i Peltzery). Oprócz tego powstawały osady robotnicze w pobliżu dużych zakładów, w tym osiedle Raków przy Hucie Częstochowa, Ostatni Grosz (Częstochowianka), Wyczerpy przy hucie szkła.

Dążenie do zachowania dziedzictwa kulturowego, a w tym historyczne ukształtowanie przestrzeni miejskiej, wymaga wprowadzenia form ochrony obiektów i obszarów zabytkowych. Najcenniejszym zabytkiem Częstochowy jest zespół Klasztoru Ojców Paulinów na Jasnej Górze uznany przez Prezydenta RP Pomnikiem Historii.

Ochrony też wymaga strefa śródmiejska, wskazana w projekcie Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego, jako krajobraz chroniony ze względu na wartości kulturowe. Obszar ten obejmuje otoczenie Jasnej Góry (ul. Wieluńska, Rynek Wieluński, ul. św. Rocha do ul. św. Jadwigi, ul. 3 Maja, ul. 7 Kamienic, ul. św. Barbary do kościoła), Parki Podjasnogórskie, Aleję Najświętszej Maryi Panny, część ulic Wolności i Kościuszki, plac Daszyńskiego z ulicami przyległymi, Stare Miasto). Względ na zachowanie dziedzictwa przemysłowego nakazuje ochronę starych obiektów fabrycznych oraz dawnych osiedli robotniczych:

1. osiedle Raków z dawnym pałacem Hantkego i domami robotniczymi,
2. zespół fabryczny Motte z osiedlem robotniczym i pałacami,
3. zespoły fabryczne nad Stradomką (fabryka Peltzera i Stradom), z osiedlem domów robotniczych i pałacem),
4. zespół fabryczny b. zakładów włókienniczych „Warta”.

Oczywistym jest także troska o otoczenie przestrzenne innych obiektów wpisanych do rejestru wojewódzkiego konserwatora zabytków

Tabela 11: Obiekty z terenu miasta Częstochowy wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Śląskiego

Lp.	Obiekt	Adres	uwagi
	układ urbanistyczny		patrz: załącznik graficzny nr 1
1	zespół klasztorny na Jasnej Górze	ul. Kordeckiego 2	
2	kościół św. Barbary i Andrzeja apostoła	ul. Barbary 51	
3	plebania kościoła św. Barbary i Andrzeja apostoła – dawny klasztor	ul. Barbary 51	
4	kaplica św. Barbary	ul. Barbary 51	

5	kościół św. Jakuba	al. Najświętszej Maryi Panny 44	
6	kościół p.w. Najświętszego Imienia Maryi	al. Najświętszej Maryi Panny 56a	
7	archikatedra p.w. św. Rodziny	ul. Krakowska 18 / pl. papieża Jana Pawła II	
8	plebania archikatedry p.w. św. Rodziny	ul. Krakowska 13/15	
9	kościół św. Rocha i Sebastiana	ul. św. Rocha 79 a	
10	kościół p.w. Pana Jezusa Konającego	ul. Rynek Wieluński 29	
11	kościół św. Zygmunta	ul. Krakowska 1	
12	plebania kościoła św. Zygmunta – dawny klasztor	ul. Krakowska 1	
13	kaplica św. Marii Magdaleny	ul. Ikara 301	
14	kościół ewangelicko-augsburski Wniebowstąpienia Pańskiego	ul. Śląska 20	
15	zespół cmentarzy KULE	ul. Cmentarna	
15 a	nagrobek Władysława Biegańskiego	kwatery nr 30-20 cmentarz KULE	zabytek ruchomy
16	cmentarz wyznania mojżeszowego	ul. Złota 245	
17	zespół cmentarzy św. ROCHA	ul. św. Rocha 79 b	
18	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 1 / pl. Daszyńskiego 15	
19	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 2	
20	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 3	
21	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 4	
22	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 5	
23	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 6	
24	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 7	
25	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 8	
26	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 9	
27	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 10	
28	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 11	
29	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 12	
30	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 13	
31	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 14	
32	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 16	
33	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 18	
34	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 19	
35	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 20	
36	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 23	
37	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 24	
38	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 27 / al. Wolności 2/4	

39	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 28	
40	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 29	
41	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 30	
42	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 32	
43	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 33	
44	budynek banku	al. Najświętszej Maryi Panny 34	
45	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 35	
46	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 43	
47	Ratusz – obecnie muzeum	al. Najświętszej Maryi Panny 45	
48	Dom Duchowieństwa Prawosławnego tzw. "Popówka" – obecnie muzeum	al. Najświętszej Maryi Panny 47	
49	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 51	
50	kamienica frontowa	al. Najświętszej Maryi Panny 52	
51	elewacja frontowa budynku drukarni wraz z dwiema płaskorzeźbami	al. Najświętszej Maryi Panny 52	
52	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 53	
53	budynek Kurii Biskupiej	al. Najświętszej Maryi Panny 54	
54	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 55	
55	kamienica	al. Najświętszej Maryi Panny 71	
	kamienica	ul. Berka Joselewicza 1 / pl. Daszyńskiego 3	patrz: poz. 60
	kamienica	ul. Berka Joselewicza 2 / pl. Daszyńskiego 4	patrz: poz. 61
56	kamienica	ul. św. Barbary 8	
57	kamienica	ul. św. Barbary 17	
58	kamienica	ul. św. Barbary 66	
59	zespół zabudowy kamienicy	pl. Daszyńskiego 2	
60	kamienica	pl. Daszyńskiego 3 / ul. Berka Joselewicza 1	
61	kamienica	pl. Daszyńskiego 4 / ul. Berka Joselewicza 2	
62	kamienica	pl. Daszyńskiego 5	
63	kamienica	pl. Daszyńskiego 6 / ul. Warszawska 1	
64	kamienica	pl. Daszyńskiego 9/10 / ul. Krakowska 2	
65	kamienica	pl. Daszyńskiego 10	
66	kamienica	pl. Daszyńskiego 11 / ul. Ogrodowa 3	
67	kamienica	pl. Daszyńskiego 13 / ul. Ogrodowa 2	
68	kamienica	pl. Daszyńskiego 14	
	kamienica	pl. Daszyńskiego 15	patrz: poz. 18

		/ al. Najświętszej Maryi Panny 1	
69	kamienica	ul. Dąbrowskiego 7	
70	willa	ul. Dembińskiego 18	
71	budynek Gminy Żydowskiej tzw. „łaźnie żydowskie”	ul. Garibaldiiego 18	
72	kamienica	ul. Jasnogórska 30	
73	kamienica	ul. Katedralna 7	
74	kamienica	ul. Katedralna 8	
75	kamienica	ul. Kilińskiego 9	
76	budynek teatru	ul. Kilińskiego 15	
77	kamienica	ul. Kilińskiego 16	
78	kamienica	ul. Kopernika 21	
79	budynek poczty	ul. Kopernika 22	
80	budynek banku	al. Kościuszki 2/4	
81	kamienica	al. Kościuszki 14	
82	kamienica	al. Kościuszki 25	
	kamienica	ul. Krakowska 2 / pl. Daszyńskiego 9/10	patrz: poz. 64
83	kamienica	ul. Krakowska 14 / ul. Ogrodowa 13	
84	kamienica	ul. Krakowska 16	
85	kamienica	ul. Krakowska 64	
86	dworek	ul. Lubuska 1/9	
87	willa dyrektora huty Bernarda Ludwika Hantkego wraz z parkiem	ul. Łukasińskiego 42/48	
88	pałac fabrykancki Bernarda Ludwika Hantkego	ul. Łukasińskiego 68	
89	stara karczma	ul. Mirowska 4 / ul. Targowa 1	
90	kamienica	ul. Mirowska 8	
	kamienica	ul. Ogrodowa 2 / pl. Daszyńskiego 13	patrz: poz. 67
	kamienica	ul. Ogrodowa 3 / pl. Daszyńskiego 11	patrz: poz. 66
	kamienica	ul. Ogrodowa 13 / ul. Krakowska 14	patrz: poz. 83
91	budynki produkcyjne: słodownia i maszynownia	ul. Ogrodowa 18/22	
92	kamienica	ul. Ogrodowa 33	
93	zabudowa fabryki zapalek: budynek produkcyjny nr 1 i 2 kotłownia	ul. Ogrodowa 68	
94	budynek banku	ul. Piłsudskiego 5	
95	budynek hotelu	ul. Piłsudskiego 9	

96	kamienica	ul. Piotrkowska 29	
97	kamienica	ul. 7 Kamienic 9	
98	kamienica	ul. 7 Kamienic 13	
99	kamienica	ul. 7 Kamienic 15	
100	kamienica	ul. 7 Kamienic 17	
101	kamienica	ul. 7 Kamienic 19	
102	kamienica	ul. 7 Kamienic 21	
103	kamienica	ul. 7 Kamienic 23	
104	kamienica	ul. 7 Kamienic 25	
105	kamienica	ul. 7 Kamienic 27	
106	kamienica	ul. 7 Kamienic 29	
107	kamienica	ul. Stary Rynek 11	
108	kamienica	ul. Stary Rynek 12	
109	kamienica	ul. Stary Rynek 13	
110	kamienica	ul. Stary Rynek 14	
111	kamienica	ul. Stary Rynek 15	
112	kamienica	ul. Stary Rynek 16	
113	kamienica	ul. Stary Rynek 18	
114	kamienica	ul. Stary Rynek 19	
115	kamienica	ul. Stary Rynek 20	
116	kamienica	ul. Stary Rynek 21	
117	kamienica	ul. Stary Rynek 22	
118	kamienica	ul. Stary Rynek 23	
119	kamienica	ul. Stary Rynek 24	
120	pałacyk fabrykanta	ul. Strażacka 8/12	
	stara karczma	ul. Targowa 1 / ul. Mirowska 4	patrz: poz. 89
121	kamienica	ul. 3 Maja 28	
	kamienica	ul. Warszawska 1 / pl. Daszyńskiego 6	patrz: poz. 63
122	kamienica - budynek frontowy dawnego zajazdu	ul. Warszawska 5	
123	kamienica	ul. Wieluńska 1	
124	kamienica	ul. Wieluńska 3	
125	kamienica	ul. Wieluńska 5	
126	kamienica	ul. Wieluńska 6	
127	kamienica	ul. Wieluńska 7	
128	kamienica	ul. Wieluńska 8	
129	kamienica	ul. Wieluńska 9	
130	kamienica	ul. Wieluńska 10	
131	kamienica	ul. Wieluńska 11	
132	kamienica	ul. Wieluńska 12	
133	kamienica	ul. Wieluńska 13	

134	kamienica	ul. Wieluńska 14	
135	kamienica	ul. Wieluńska 15	
136	kamienica	ul. Wieluńska 16	
137	kamienica	ul. Wieluńska 17	
138	kamienica	ul. Wieluńska 18	
139	kamienica	ul. Wieluńska 19	
140	kamienica	ul. Wieluńska 20	
141	kamienica	ul. Wieluńska 21	
142	kamienica	ul. Wieluńska 22	
143	kamienica	ul. Wieluńska 23	
144	kamienica	ul. Wieluńska 24	
145	kamienica	ul. Wieluńska 25	
146	kamienica	ul. Wieluńska 26	
	kamienica	al. Wolności 2/4 / al. Najświętszej Maryi Panny 27	patrz: poz. 38
147	kamienica	al. Wolności 10	
148	kamienica	al. Wolności 13	
149	kamienica	al. Wolności 16	
150	kamienica	al. Wolności 19	

Źródło: dane wydziału Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy

3.14. Gospodarka odpadami

Na obszarze Częstochowy wytworzono w 2014 r. 66 852,51 Mg odpadów, w tym w gospodarstwach domowych: 48 404,51 Mg. Subregion częstochowski w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami włączony został do rejonu I, obejmującego powiaty: Częstochowa, powiat częstochowski, kłobucki, lubliniecki, myszkowski i zawierciański. W tym Rejonie wytwarzanych jest 229 959 Mg odpadów, w tym 124 421 Mg odpadów ulegających biodegradacji.

Zrealizowane i zaplanowane do realizacji inwestycje regionalnego zakładu gospodarki odpadami oraz wprowadzone przez gminy zasady zbiórki i recyklingu „u źródeł” odpadów komunalnych, wskazują na możliwość realizacji w Subregionie unijnych wskaźników zmniejszenia składowania odpadów. Wyznaczonym centrum, instalacją o regionalnym znaczeniu w gospodarce odpadami komunalnymi, jest częstochowski Zakład Zagospodarowania Odpadów Częstochowskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego Sp. z o. o. znajdujący się w Sobuczynie gm. Poczesna.

W samej Częstochowie funkcjonują trzy firmy przetwarzające sprzęt elektroniczny i elektryczny: ich łączne możliwości przerobowe szacowane są na 5 000 Mg/rok. Niezbędne wydaje się zwiększenie potencjału i uzyskanie poziomu gwarantującego ochronę środowiska w komercyjnych instalacjach przetwarzających wycofane z użytkowania samochody.

Problemem oczekującym pilnego rozwiązania jest utylizacja suchej masy osadów pościelowych z komunalnych oczyszczalni. Tylko aglomeracja częstochowska przysparza rocznie 3,4 tys. Mg suchej masy osadów. Poziom zanieczyszczeń osad uniemożliwia wykorzystanie większości

masy osadowej w celach rolniczych lub dla rekultywacji terenów. Istnieje możliwość ich termicznej utylizacji w cementowni CEMEX w Rudnikach, przy ewentualnym wykorzystaniu popiołów do produkcji betonowej masy dla pokrywania nawierzchni dróg.

Problemem istotnym pozostaje usuwanie i unieszkodliwianie z obiektów mieszkalnych i przemysłowych materiałów zawierających azbest. Brak lokalnych możliwości składowania odpadów zawierających azbest zwiększa koszt ich usuwania. Stosowane przez samorządy zachęty materialne są niewspółmiernie niskie w stosunku do kosztów. Pilnym wyzwaniem jest usuwanie materiałów z azbestem z bloków mieszkalnych (materiał ten powszechnie używany był jako forma docieplania budynków) oraz z dachów budynków mieszkalnych i gospodarczych na obszarach zabudowy niskiej. Szacowana w wojewódzkim programie usuwania azbestu (projekt 2009) ilość w Częstochowie: 849 Mg u osób fizycznych i 1261 Mg u osób prawnych, łącznie na usunięcie czeka 2110 MG. Koszt usunięcia 849 Mg azbestu znajdującego się u osób fizycznych oszacowano na 2 597 tys. zł; koszt nowych materiałów: 3 651 tys. zł.

Tabela 12: Odpady komunalne i nie komunalne w Częstochowie w 2014 roku.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Jednostka miary	Wynik w 2014 roku
ODPADY KOMUNALNE		
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku:		
ogółem	t	67171,86
ogółem na 1 mieszkańca	kg	290,1
z gospodarstw domowych	t	44574,8
odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca	kg	192,5
jednostki odbierające odpady w badanym roku wg obszaru działalności	szt.	5
Dziki wysypiska:		
zlikwidowane	szt.	26
odpady komunalne zebrane podczas likwidacji dzikich wysypisk	t	21,7
ODPADY WYTWORZONE I DOTYCHCZAS SKŁADOWANE (NAGROMADZONE Z WYŁĄCZENIEM ODPADÓW KOMUNALNYCH)		
Odpady wytworzone w ciągu roku:		
ogółem	tys. t	194,6
poddane odzyskowi	tys. t	38,4
poddane odzyskowi - w inny sposób	tys. t	34,2
przekazane innym odbiorcom	tys. t	153,2
magazynowane czasowo	tys. t	3

odpady składowane w % wytworzonych	%	0
Powierzchnia terenów składowania odpadów:		
nie zrekultywowana	ha	0,7
Odpady dotychczas składowane (nagromadzone) na składowiskach własnych:		
ogółem	tys. t	19
Odpady – wskaźniki:		
odpady wytworzone na 1 km ²	t	1216,3

Źródło: Bank Danych lokalnych; <http://swaid.stat.gov.pl>

Tabela 13: Wybrane dane dotyczące ścieków, odpadów, wodociągów i kanalizacji dla miasta Częstochowy w 2014 r.

Kryterium	Ilość
Przemysłowe i komunalne oczyszczalnie ścieków	
oczyszczalnie	
ogółem	5 szt.
z podwyższonym usuwaniem biogenów	2 szt.
przepustowość	
ogółem	191 935 m ³ /dobę
z podwyższonym usuwaniem biogenów	90 800 m ³ /dobę
ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków miejskich i wiejskich	
ogółem	208 397 os.
z podwyższonym usuwaniem biogenów	208 397 os.
Oczyszczalnie przemysłowe	
mechaniczne	2 szt.
biologiczne	1 szt.
przepustowość projektowa oczyszczalni	
mechaniczne	101 115 m ³ /dobę
biologiczne	20 m ³ /dobę
Ludność korzystająca z oczyszczalni	
ogółem	208 397 os.
Odpady wytworzone w ciągu roku	
ogółem	194,6 tys. t
poddane odzyskowi	38,4 tys. t
Gromadzenie i wywóz nieczystości ciekłych	
zbiorniki bezodpływowe	3 500 szt.
oczyszczalnie przydomowe	112 szt.
stacje zlewne	1 szt.
odprowadzone ogółem	9 754,0 dam ³
Ścieki przemysłowe odprowadzone w ciągu roku	
ścieki odprowadzone ogółem	2 927 dam ³
ścieki odprowadzone do sieci kanalizacyjnej	1 917 dam ³
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku	

ogółem	10 764,0 dam ³
Osady wytworzone w ciągu roku	
ogółem	3 288 t
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku	
ogółem	14 325,6 dam ³
Wodociągi	
długość czynnej sieci rozdzielczej	600,3 km
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	221 462 os.
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	37,0 m ³
Kanalizacja	
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	562,0 km
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	201 908 os.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

3.15. Gospodarka wodno-ściekowa

Zasilanie miasta w wodę pitną i przeznaczoną do celów produkcyjnych następuje z wodociągów magistralnych z kierunków: Łobodno (O 600 mm), Wierzchowisko (O 400 mm), Olsztyn (O 1000 mm) i Blachownia (O 300 mm) oraz z ujęć lokalnych, z których głównymi są:

- ujęcie podstawowe „Mirów” (lokalizacja: źródło – dzielnica Częstochowy – Mirów, studnie głębinowe rozmieszczone w granicach miasta Częstochowy i gminy Mstów)- Qd=38400 m³/d,
- ujęcie podstawowe „Olsztyn” (źródło i studnie głębinowe w granicach gminy Olsztyn) – Qd=22800 m³/d,
- ujęcie podstawowe „Wierzchowisko” (lokalizacja studnie głębinowe i źródło zlokalizowane na terenach gmin Mykanów i Kłobuck) Qd=29800 m³/d,
- ujęcie podstawowe „Łobodno” (źródło zlokalizowane w m. Łobodno, studnie głębinowe na terenie gmin: Kłobuck i Miedźno) – Qd=19680 m³/d

Poza wymienionymi ujęciami bezpośrednio do wodociągu ulicznego tłoczona jest woda z ujęć pomocniczych, które zaopatrują w wodę teren miasta Częstochowy:

- ujęcie pomocnicze „Rzāsawa” – Qd=2400 m³/d,
- ujęcie pomocnicze „Wielki Bór” – Qd=3561,6 m³/d,
- ujęcie wody do celów przemysłowych „Zawodzie” na terenie Walcowni Blach Grubych – Qd=9840 m³/d.

Wodę do celów technologicznych pobierają Huta Częstochowa S.A. - około 6 300 m³/dobę z rzeki Warty, oraz "Stradom S.A."

Komunalnymi sieciami i urządzeniami wodociągowymi na terenie miasta zarządza Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Częstochowskiego S.A. System wodociągów magistralnych można określić jako pierścieniowy, wieloźródłowy, zasilany z zewnętrznych i lokalnych ujęć wody. Długość sieci wodociągowej na terenie miasta Częstochowy wynosi 1 025,33 km. Sieć wodociągowa obsługuje 100% mieszkańców Częstochowy.

System wodociągów rozdzielczych o średnicach od 100 do 300 mm tworzą w zdecydowanej

większości układy pierścieniowe. Układy o strukturze drzewiastej (bardziej podatne na skutki awarii i zapewniające niższy standard obsługi) występują głównie na końcówkach systemu obsługujących rozproszone zespoły zabudowy jednorodzinnej.

Istotnym składnikiem systemu zaopatrzenia miasta w wodę są zbiorniki wyrównawcze o łącznej pojemności 56 000 m³, co stanowi ok. 50% maksymalnego zapotrzebowania dobowego. Zgromadzony zapas wody w zbiornikach pozwala na pokrycie niedoborów występujących dla maksymalnego rozbioru godzinowego oraz w sytuacjach awaryjnych.

Na terenie miasta Częstochowy odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków zajmuje się Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Częstochowskiego S.A. (odprowadzanie ścieków) oraz Oczyszczalnia Ścieków Warta S.A. w Częstochowie (oczyszczanie ścieków).

84,5% terenów zainwestowanych miasta objętych jest zbiorowym systemem kanalizacyjnym. Ścieki komunalne i przemysłowe wprowadzane do kanalizacji sanitarnej poddawane są systematycznemu monitoringowi. Długość sieci kanalizacji sanitarnej wynosiła w 2014 wg GUS 562 km. Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Częstochowskiego S. A. posiada własne laboratorium akredytowane przez Polskie Centrum Akredytacji na zgodność z normą ISO 17025:2005, w którym wykonuje analizy fizykochemiczne ścieków.

Miasto posiada odrębną rozdzielczą sieć kanalizacji sanitarnej i deszczowej. System kanalizacji sanitarnej stanowią dwa funkcjonujące niezależnie układy:

- centralny – umożliwiający w sposób grawitacyjny odprowadzanie ścieków z całego terenu miasta,
- lokalny – dla dzielnicy Dźbów oraz części gminy Konopiska.

Ścieki sanitarne odprowadzane są do Centralnej Oczyszczalni Ścieków o przepustowości 88 tys. m³/dobę oraz oczyszczalni Dźbów o przepustowości 2800 m³/dobę. Oczyszczalnia Ścieków w Częstochowie w 2008 r. została rozbudowana i zmodernizowana w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Działania te zostały sfinansowane przy współudziale Funduszu Spójności Unii Europejskiej. Przeprowadzona w latach 2004-2008 modernizacja Centralnej Oczyszczalni Ścieków „WARTA” S.A. sprawiła, że jest ona jedną z najnowocześniejszych oczyszczalni w kraju, spełniającą bardzo wysokie wymagania w zakresie usuwania związków biogennych tj. azotu i fosforu – poniżej wymaganych norm – a także dzięki przetwarzaniu osadów ściekowych i ich przemysłowemu zagospodarowaniu. Spółka w latach 2011-2015 przystąpiła i zrealizowała drugi etap modernizacji doprowadzając do kompleksowego zmodernizowania Centralnej Oczyszczalni Ścieków oraz Centralnej Przepompowni Ścieków. W tym etapie zmodernizowana została kompleksowo gospodarka energetyczna (elektryczna i ciepła). Uzyskano większe możliwości gospodarczego wykorzystania odpadów, zmniejszono uciążliwości środowiskowe, poprzez hermetyzowanie obiektów. Poprawieniu uległ bilans energetyczny ze względu na zastosowanie między innymi nowoczesnych nie energochłonnych pomp i innych urządzeń.

W Częstochowie istnieje również dobrze rozbudowana sieć kanalizacji deszczowej o długości 454,6 km (stan na rok 2016), która obejmuje prawie całe miasto. Odbiornikiem wód opadowych jest rzeka Warta, Stradomka, Konopka, Szarlejka, Gorzelanka, Brzezinka, Kanał

ulgi rzeki Warty – Kucelinka oraz Potok od Konopisk jak również kilka zbiorników chłono-retencyjnych. W Częstochowie zlokalizowanych jest ok. 60 wylotów kolektorów deszczowych. Na wylotach kolektorów z terenów zanieczyszczonych, zamontowano separatory, piaskowniki i osadniki. Wszystkie wyloty kolektorów deszczowych posiadają ważne pozwolenia wodnoprawne w zakresie odprowadzania wód opadowych do odbiorników. Sieciami i urządzeniami do odprowadzania i podczyszczania wód opadowych i roztopowych na terenie miasta zarządza Miejski Zarząd Dróg i Transportu. Najpełniejszym systemem odprowadzania wód opadowych i roztopowych charakteryzuje się zlewnia rzeki Warty obejmująca Kucelin, Dąbie, Zawodzie, Stare Miasto, Osiedle Północ i Wyczerpy Dolne. Nieco gorszy poziom panuje w obrębie zlewni rzeki Stradomki obsługującej Zacisze, Stradom i południową część Śródmieścia oraz za pośrednictwem dopływów Lisiniec i Liskę Górną do wododziału biegnącego w rejonie ulicy Legnickiej, a także zlewni rzeki Konopka obejmującej w części Kuźnicę Pierwszą, Sabinów, Wrzosowiak, Błeszno i Raków. System odprowadzający ścieki deszczowe do odbiorników o łącznej długości 407 866 m jest wyposażony na wylotach w 29 urządzeń podczyszczających (separatory, osadniki i piaskowniki).

4. Potencjalne zmiany w przypadku braku realizacji strategii

Strategia w swoim założeniu realizuje politykę rozwoju regionu w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju, polegająca na zintegrowaniu polityki środowiskowej, gospodarczej i społecznej w taki sposób, aby nie naruszyć równowagi w przyrodzie oraz jednocześnie sprzyjać przetrwaniu jej zasobów. Wymaga to traktowania zasobów środowiska jak ograniczonych zasobów gospodarczych oraz wykorzystywania kapitału przyrodniczego w sposób pozwalający na zachowanie funkcji ekosystemów w perspektywie długookresowej. Ta podstawowa zasada gwarantuje, że przyjęte w Strategii cele oraz strategiczne kierunki działania sprzyjają zachowaniu środowiska regionu w odpowiednim stanie, a brak realizacji założeń dokumentu utrwaląc będzie jego niekorzystne zmiany.

Przygotowana wcześniej Diagnoza Społeczno-Gospodarcza Częstochowa 2015 r. uwypukla szereg negatywnych zjawisk, które wynikają z braku świadomego, strategicznego zarządzania rozwojem. Do takich należą m.in:

- zmniejszanie się liczby mieszkańców związane z ujemnymi wskaźnikami przyrostu naturalnego i migracji,
- starzenie się populacji oraz wysoki wskaźnik osób niepełnosprawnych i dotkniętych długotrwałymi schorzeniami,
- wysoki poziom bezrobocia „naturalnego”, wynikający ze słabości kapitału ludzkiego,
- proces chaotycznego „rozlewania się” miasta, aneksji nowych terenów pod zabudowę,
- niska efektywność energetyczna, wysoki poziom dekapitalizacji majątku służącego realizacji usług publicznych i zaspokajaniu potrzeb bytowo-mieszkaniowych mieszkańców,
- nadmierna emisja zanieczyszczeń powietrza (niska emisja i emisja komunikacyjna), przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu, zły stan jakości wód powierzchniowych,

- jako czynniki pogarszające zdrowotne warunki życia mieszkańców,
- ograniczanie terenów zielonych w gęsto zabudowanych dzielnicach, wpływające negatywnie na retencję wody, wchłanianie zanieczyszczeń, a także na przyspieszenie niekorzystnych zjawisk klimatycznych,
 - niewspółmiernie wysoki, w stosunku do możliwości infrastrukturalnych, wskaźnik użytkowania indywidualnego transportu samochodowego; skutkujący pogorszeniem stanu środowiska oraz niebezpiecznie, dużym poziomem wypadków drogowych,
 - rosnące rozwarstwienie społeczne, w tym pojawienie się grupy ludzi, trwale wykluczonych; ujawnienie się owego rozwarstwienia także w sferze przestrzennej: degradacja „złych” osiedli, gentryfikacja „lepszych”.

Są to zjawiska wynikające w części z zaniechań w sferze zarządzania miastem. Rezygnacja z prac nad strategią oznaczałaby pogłębienie tych problemów społecznych. W efekcie doprowadzi to do pogorszenia stanu środowiska:

- pogorszenia się jakości powietrza;
- zwiększenia udziału terenów zdegradowanych i przemysłowych w powierzchni miasta;
- pogorszenie się stanu wód powierzchniowych;
- zanieczyszczenie wód podziemnych;
- zmniejszenie poziomu bioróżnorodności;
- pogorszenie klimatu akustycznego miasta.

5. Istniejące problemy ochrony środowiska

Komponent środowiska	Zidentyfikowane, najistotniejsze problemy
Ludzie	zmniejszenie się liczby mieszkańców, starzenie się populacji, niezadowalający stan zdrowotny, niski poziom wykształcenia w grupie 45+
Różnorodność biologiczna, fauna i flora, obszary chronione	zagrożenia dla obszarów o dużej wartości przyrodniczej (Dolina Warty na Mirowie, łąki Walaszczyki); niszczenie siedlisk ptasich w wyniku błędów przy termomodernizacji, brak troski o agrokultury (wykaszenie itp) degradujący bioróżnorodność terenów zielonych, ograniczenie terenów zielonych na obszarach gęsto zabudowanych prowadząca do zmniejszenia bioróżnorodności, wypieranie rodzimych gatunków ekspansją gatunków obcych.
Woda	ponadprzeciętne zanieczyszczenia wód

	powierzchniowych, zagrożenie jakości wód podziemnych (migracja zanieczyszczeń z powierzchni ziemi do GZWP 326), brak terenów zalewowych, a także niewystarczające lub nieprzemyślane regulacje skutkujące zagrożeniami powodziowymi.
Powietrze	duża ilość indywidualnych systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla skutkująca wysokim poziomem „niskiej emisji”, rosnąca wraz z ilością samochodów emisja zanieczyszczeń, brak osłon i obwodnic chroniących przed emisją komunikacyjną ze strony pojazdów w ruchu tranzytowym.
Powierzchnia ziemi	skażenie metalami ciężkimi i innymi zanieczyszczeniami gleb na terenach przemysłowych i ulokowanych przy trasach komunikacyjnych, zaniedbania w rekultywacji terenów po zakończonym wydobywaniu rudy żelaza, kamienia wapiennego, iłów
Krajobraz	chaotyczna zabudowa wzgórz ostańcowych i dolin rzecznych obniżająca jakość krajobrazu; nieuporządkowany zalew reklam wizualnych na obszarze o wysokich walorach zabytkowych (otoczenie Jasnej Góry i Aleje Najświętszej Maryi Panny), występowanie na terenach przemysłowych budynków całkowicie zdegradowanych technicznie, nieużytkowanych, występowanie w dzielnicach Gnaszyn i Kawodrza wymagających rekultywacji hałd (dziedzictwo wydobywania rud żelaza) i wyrobisk po wydobywaniu iłów.
Zabytki	narastająca degradacja techniczna zabytkowych budynków pofabrycznych; brak form ochrony cennych przykładów budownictwa mieszkalnego i usługowego z okresu XX-wiecznego funkcjonalizmu.

6. Przewidywane znaczące oddziaływanie na środowisko

Założeniem Strategii jest rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny miasta przy jednoczesnej poprawie stanu środowiska przyrodniczego. Wdrożenie Strategii nie przyczyni się do powstania nowych zagrożeń lub uciążliwości dla środowiska, a prawidłowa jej realizacja przyniesie wymierny efekt ekologiczny, poprzez skuteczniejszą ochronę obszarów zielonych, zahamowanie procesu rozlewania miasta, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń, poprawę efektywności energetycznej, a także wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.

Realizacja Strategii nie spowoduje ingerencji i przekształceń w środowisku naturalnym o wysokich walorach przyrodniczych, nie wpłynie negatywnie na obszary chronione, cenne przyrodniczo.

Negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze przedsięwzięć zawartych w Strategii ograniczać się będzie w większości przypadków jedynie do etapu realizacji inwestycji (etapu prac budowlanych związanych z planowaną inwestycją), który wiąże się zazwyczaj z podwyższoną emisją hałasu, emisją spalin z maszyn budowlanych, czy też zwiększoną emisją pyłów. Negatywne oddziaływania na środowisko przyrodnicze związane z etapem realizacji inwestycji są oddziaływaniami krótkotrwałymi, odwracalnymi, o lokalnym charakterze. Strategia nie identyfikuje konkretnych inwestycji, wskazuje jedynie mechanizm ich wyboru i uwzględniania w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym. Wymogi stawiane przy wyborze inwestycji powodują, że na etapie eksploatacji ich oddziaływanie na środowisko będzie znikome, prawdopodobnie mniejsze w stosunku do stanu obecnego. Wskazane w WPI inwestycje zgodnie z procedurą podlegać będą postępowaniu w zakresie wpływu na środowisko.

Wpływ poszczególnych przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, ludzi i dobra kultury. Przy ocenie starano się brać pod uwagę końcowy efekt realizacji przedsięwzięcia i jego potencjalne oddziaływanie na etapie normalnego funkcjonowania jak również na etapie budowy. Zastosowano następujące oznaczenia:

(0) - brak zauważalnego oddziaływania w zakresie analizowanego przedsięwzięcia;

(+) - potencjalnie pozytywne oddziaływanie;

(-/+) - realizacja zadania może spowodować zarówno pozytywne, jak i negatywne oddziaływanie;

(-) - potencjalnie negatywne oddziaływanie;

(N) - brak możliwości jednoznacznego określenia spodziewanego oddziaływania

Tabela 14: Wpływ poszczególnych przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, ludzi i dobra kultury.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
Obszar: A. PRZESTRZEŃ											
Cel strategiczny: A.1 Wprowadzanie ładu przestrzennego, tworzącego warunki zdrowego i bezpiecznego życia, poprawiającego funkcjonalność i estetykę miasta.											
A.1.1 Określenie i wdrażanie nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.	-/+	+	+	+	+	+	+	+	+	-/+	+
A.1.2 Objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego terenów miasta przewidywanych w Studium jako obszary mieszkalne oraz przeznaczone pod produkcję i usługi.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
A.1.3 Stopniowe separowanie obszarów mieszkalnych od stref rozwoju produkcji i usług.	+	+	+	+	++	+	+	+	+	+	+
A.1.4 Identyfikacja i wprowadzenie form ochrony miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej.	-/+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
A.1.5 Wyznaczenie i ochrona	+	0	0	0	0	0	0	+	0	0	+

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
krajobrazu promującego dziedzictwo materialne Częstochowy.											
A.1.6 Zwiększanie ilości zagospodarowanych terenów zielonych i miejsc rekreacji dostępnych we wszystkich dzielnicach.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
Cel strategiczny: A.2 Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego.											
A.2.1 Dokończenie rozbudowy i modernizacji podstawowego układu drogowego miasta, w tym połączenie centrum z węzłami autostradowymi i wylotami z miasta dróg krajowych.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	+	+	-/+	+	0	0
A.2.2 Modernizacja i remont dróg i ulic lokalnych, w sposób poprawiający bezpieczeństwo ruchu.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	+	+	-/+	+	0	0
A.2.3 Wprowadzanie stref „uspokojonego” i niskoemisyjnego ruchu w centrum miasta i w osiedlach mieszkaniowych.	+	+	+	+	0	+	+	+	+	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	ŁUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
A.2.4 Wdrażanie inteligentnego systemu sterowaniu ruchem.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	+	+	-/+	+	0	0
A.2.5 Rozbudowa systemu ścieżek i dróg rowerowych.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	+	+	-/+	+	0	0
A.2.6 Rozwój i integracja pasażerskiego transportu zbiorowego obsługującego mieszkańców miasta i związanego z nim, otaczającego obszaru funkcjonalnego.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	+	+	-/+	+	0	0
Cel strategiczny: A.3 Rewitalizacja zaniedbanych obszarów mieszkalnych i terenów przemysłowych.											
A.3.1 Wdrożenie stałego monitoringu pozwalającego wyznaczyć obszary miasta wykazujące cechy degradacji społecznej, gospodarczej, technicznej lub przestrzennej.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+
A.3.2 Aktualizacja i wdrożenie Miejskiego Programu Rewitalizacji.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
A.3.3 Zdiagnozowanie, wyznaczenie pod ponowne wykorzystanie zdegradowanych terenów przemysłowych i ich modernizacja infrastrukturalna.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+
Cel strategiczny: A.4 Rozwój budownictwa mieszkaniowego i dobrej jakości usług bytowych.											
A.4.1 Modernizacja i renowacja mieszkalnych budynków z zasobów zarządzanych przez jednostki miejskie, z uwzględnieniem poprawy efektywności energetycznej i zachowania ich walorów estetyczno-funkcjonalnych.	+	-/+	-/+	-/+	+	+	+	+	+	+	+
A.4.2 Adaptacja i przeznaczenie na wynajem lokali mieszkalnych przystosowanych do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, z zapewnieniem najemcom dostępu do usług opiekuńczych.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
A.4.3 Przygotowanie planistyczne i uzbrojenie infrastrukturalne terenów pod rozwój budownictwa mieszkaniowego.	+	-/+	-/+	-/+	+	+	+	+	+	+	0
A.4.4 Realizacja, w tym z wykorzystaniem form partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego, budynków z mieszkaniami na wynajem.	+	-/+	-/+	-/+	+	+	+	+	+	+	0
A.4.5 Adaptacja zwalnianych lokali mieszkalnych w obiektach o gorszym standardzie na potrzeby lokali socjalnych.	+	-/+	-/+	-/+	+	+	+	+	+	+	0
A.4.6 Zapewnienie wszystkim terenom przeznaczonym pod budownictwo mieszkaniowe, wskazanym w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, dostępu do sieci zaopatrzenia w wodę, odbioru ścieków, zaopatrzenia w gaz i energię elektryczną oraz sieci teleinformatycznych.	+	0	-/+	-/+	+	+	+	+	+	+	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
Cel strategiczny: A.5 Ochrona zasobów przyrodniczych i poprawa jakości środowiska przez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu.											
A.5.1 Zwiększenie ilości i powierzchni urządzonych terenów zielonych, w tym zapewnienie dostępności do nich mieszkańców gęsto zaludnionych dzielnic (Wrzosowiak, Raków, Ostatni Grosz, Tysiąclecie, Stare Miasto).	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
A.5.2 Upowszechnianie różnorodnych form mikroretencji wód opadowych, w tym „zielonych dachów”, „rozszczelnionych” otoczeń domów, mikro zbiorników na wody deszczowe.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0
A.5.3 Upowszechnianie „zielonych barier” i innych form skutecznie chroniących budynki mieszkalne od emisji hałasu i zanieczyszczeń komunikacyjnych.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0
A.5.4 Wdrażanie rozwiązań niskoemisyjnych w zakresie rozwoju komunikacji publicznej.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUdzie	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
A.5.5 Eliminacja z centrum miasta i z dzielnic o wysokiej gęstości zamieszkania opartych na spalaniu węgla domowych palenisk i systemów grzewczych, poprzez zastąpienie ich systemami centralnego ogrzewania.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
A.5.6 Wsparcie na wymianę domowych palenisk i systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla na instalacje niskoemisyjne w dzielnicach o przewadze budownictwa jednorodzinne.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
A.5.7 Upowszechnienie systemów segregacji i recyklingu odpadów „u źródła”.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
A.5.8 Wspieranie dotacjami robót związanych z usuwaniem i utylizowaniem materiałów zawierającym azbest.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
A.5.9 Upowszechnianie form energetyki rozproszonej opartej na wykorzystaniu odnawialnych źródeł	+	-/+	-/+	-/+	-/+	+	-/+	-/+	+	+	-/+

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
energii.											
Cel strategiczny: A.6 Poprawa efektywności energetycznej miasta.											
A.6.1 Wdrożenie programu efektywności energetycznej, kierowanego do wszystkich właścicieli i zarządców obiektów mieszkalnych, usługowych i przemysłowych na obszarze miasta, w zakresie poprawy skuteczności zarządzania i upowszechnienia dobrych wzorców efektywności.	+	+	0	0	0	+	0	-/+	+	+	-/+
A.6.2 Utworzenie, przy współpracy z uczelniami, centrum upowszechniania efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii (transfer technologii i rozwiązań z zakresu zarządzania).	+	0	0	0	+	+	0	0	+	+	0
A.6.3 Współpraca z jednostkami, funduszami i instytucjami europejskimi, narodowymi i regionalnymi w celu	+	0	0	0	+	+	0	0	+	+	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
stworzenia systemu wsparcia finansowego inwestycji poprawiających efektywność energetyczną i zmniejszającą emisję zanieczyszczeń.											
A.6.4 Dotacje dla najuboższych grup mieszkańców na wspieranie form remontów i instalowania urządzeń zmniejszających zużycie energii w mieszkaniu.	+	0	0	0	+	+	0	0	+	+	0
A.6.5 Narzucanie standardów budowlanych o wysokiej efektywności energetycznej na obiekty realizowane przez miasto.	+	0	0	0	+	+	0	0	+	+	0
Obszar: B. PRACA											
Cel strategiczny: B.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów.											
B.1.1 Przygotowanie w porozumieniu z instytucjami rządowymi nowych obszarów przewidzianych do objęcia przez Specjalne Strefy Ekonomiczne.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	0
B.1.2 Wyznaczenie	+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
i przygotowanie planistyczne i infrastrukturalne stref aktywności gospodarczej, w pierwszej kolejności wykorzystujących istniejące tereny przemysłowe oraz tereny otaczające planowane węzły autostradowe.											
B.1.3 Wskazanie i przygotowanie miejsc rozwoju działalności logistycznej powiązanych infrastrukturalnie z sieciami autostrad, dróg krajowych, linii kolejowych i lotnisk w Pyrzowicach oraz „rezerwowym” w Rudnikach.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	0
B.1.4 Utrzymanie stabilnego systemu ulg podatkowych zachęcających do tworzenia nowych miejsc pracy, realizacji dużych inwestycji i wdrażania nowoczesnych technologii.	+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	0
Cel strategiczny: B.2 Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, w sposób promujący lokalne produkty i usługi, chroniący unikalne, lokalne specjalizacje i technologie.											

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
B.2.1 Utworzenie w porozumieniu z Izbą Rzemieśniczą i uczelniami centrum promocyjno-doradczego mającego na celu identyfikację, promocję, ochronę unikatowych specjalizacji lokalnych produktów i usług.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.2.2 Wsparcie form promocji i zbytu unikatowych specjalizacji lokalnych poprzez preferencje w wynajmie lokali użytkowych i organizacji targów, kiermaszów, wystaw.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.2.3 Wprowadzenie do kierunków kształcenia w szkolnictwie zawodowym nauki technik i wykorzystywania tradycyjnych lokalnych technologii.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.2.4 Preferowanie w zamówieniach publicznych związanych z zakupem materiałów promocyjnych produktów wytwarzanych zgodnie z lokalnymi	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	ŁUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
technologiami lub opartych na lokalnych materiałach oraz wzornictwie.											
Cel strategiczny: B.3 Rozwój edukacji zawodowej.											
B.3.1 Promocja i podniesienie atrakcyjności kształcenia w szkołach zawodowych w celu zwiększenia zainteresowania taką ofertą kształcenia uzdolnionych młodych ludzi.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.3.2 Modernizacja bazy edukacyjnej szkolnictwa zawodowego, w tym doposażenie w nowoczesne urządzenia warsztatów praktycznej nauki zawodu.	+	-/+	-/+	0	0	0	0	0	0	0	0
B.3.3 Przywrócenie modelu patronackiego, w którym duże przedsiębiorstwa rynkowe bezpośrednio wpływają na wybór kierunków i jakość kształcenia swoich przyszłych kadr zawodowych.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.3.4 Wprowadzenie form	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
partnerstwa szkół zawodowych z małymi i średnimi przedsiębiorstwami oraz zakładami rzemieślniczymi w zakresie rozwoju praktycznej nauki zawodu.											
B.3.5 Rozszerzenie systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego poprzez realizację przez szkolnictwo zawodowe form szkoleń realizowanych na zamówienie przedsiębiorstw rynkowych.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.3.6 Zniesienie barier architektonicznych, technicznych i mentalnościowych blokujących dostępność do zdobycia dobrych kwalifikacji zawodowych przez osoby niepełnosprawne lub z innych przyczyn wykluczone społecznie.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
B.3.7 Stworzenie, przy współpracy Miasta i przedsiębiorstw rynkowych, systemu stypendiów wspierających zdobycie przez młodych ludzi wyższych kwalifikacji zawodowych, przy założeniu zwrotnego charakteru wsparcia (obowiązku odpracowania w firmie fundującej).	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.3.8 Wdrożenie programu powtórnej edukacji zawodowej osób w wieku 45+, umożliwiającej adoptowanie wcześniej nabytych umiejętności do zmian wynikających z postępu technologicznego.	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: B.4 Wspieranie współpracy przedsiębiorców z wyższymi uczelniami.											
B.4.1 Wspieranie form współpracy uczelni z przedsiębiorcami w zakresie badań i wdrożeń.	+	0	0	0	+	+	+	+	+	+	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
B.4.2 Wspieranie tworzenia form start-up umożliwiających rozpoczynanie przez studentów i absolwentów samodzielnej działalności gospodarczej.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.4.3 Promowanie wykorzystywania potencjału intelektualnego pracowników naukowych i studentów przy pracach zleconych w ramach outsourcingu.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.4.4 Wspieranie wprowadzenia rodzaju patronatu dużych przedsiębiorstw rynkowych nad rozwojem kierunków i specjalności na wyższych uczelniach.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: B.5 Aktywna ochrona podstawowych praw pracowniczych.											
B.5.1 Upowszechnienie, w jednostkach podległych samorządowi Miasta Częstochowa, standardów ochrony podstawowych praw pracowniczych: zatrudnianie na stałe umowy, przy wynagrodzeniu nie mniejszym niż płaca	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
minimalna, w warunkach zgodnych z przepisami prawa.											
B.5.2 Wprowadzenie formy dialogu społecznego, na poziomie miasta, między reprezentantami pracodawców i pracowników.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
B.5.3 Wprowadzenie standardu stosowanego przez zamówieniach publicznych finansowanych z budżetu miasta, dotyczącego wymogu uwzględniania przez wykonawcę kosztów związanych z zagwarantowaniem podstawowych prac pracowniczych (wynagrodzenia nie mniejsze od płacy minimalnej, opłacane ubezpieczenia społeczne, zagwarantowanie warunków pracy zgodnych z przepisami BHP).	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Obszar: C. Społeczność											

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
Cel strategiczny: C.1 Poprawa warunków zdrowotnych życia w mieście.											
C.1.1 Wprowadzenie powszechnego prozdrowotnego monitoringu i wsparcia profilaktycznego dla dzieci od urodzenia do ukończenia szkół podstawowych.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.2 Wsparcie na rzecz przeciwdziałania nieszczęściu bezpłodności.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.3 Wdrażanie nowych form wsparcia dla kobiet brzemiennych i we wczesnym okresie macierzyńskim, w tym upowszechnienie możliwości wykonywania pracy zawodowej zdalnej oraz udziału w szkoleniach doskonalenia zawodowego umożliwiających powrót do aktywności zawodowej.	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.4 Rozwój bazy rekreacyjno-sportowej i promowanie aktywności fizycznej, zdrowego odżywiania i stylu życia wśród dzieci i młodzieży.	+	-/+	-/+	-/+	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
C.1.5 Zwiększenie dostępności mieszkańców do specjalistycznych usług medycznych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.6 Upowszechnienie aktywności fizycznej i zdrowego stylu życia w grupie wiekowej 45+.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.7 Wprowadzenie, na podstawie Karty Seniora, preferencji dla osób starszych w dostępie do usług medycznych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.8 Wdrażanie programu rozwoju Miejskiego Szpitala Zespołowego.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.9 Utrzymanie standardu czasu interwencji zespołów ratunkowych: 15 minut od powiadomienia.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.1.10 Wdrażanie i dofinansowanie programów profilaktycznych finansowanych z budżetu miasta na podstawie wskazań wynikających ze statystyk zachorowalności.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
C.1.11 Wspieranie form opieki hospicyjnej gwarantującej zachowanie godności odchodzącym i pomoc psychiczną rodzinom żegnającym najbliższych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: C.2 Zagwarantowanie wszystkim mieszkańcom dostępności do form zorganizowanej opieki nad dziećmi i do usług edukacyjnych dobrej jakości.											
C.2.1 Poprawa dostępności do form opieki nad dziećmi do lat 3, w tym wspieranie rozwoju punktów opieki nad małymi dziećmi i tworzenia żłobków przy zakładach pracy.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.2.2 Zagwarantowanie dostępu do przedszkoli lub oddziałów przedszkolnych dla wszystkich dzieci w wieku 3-6 lat.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.2.3 Dofinansowanie programów uzupełniających wzmacniających zdolności intelektualne dzieci w wieku przedszkolnym.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.2.4 Wprowadzenie standardów jakości nauczania (minimalna i maksymalna ilość uczniów w klasach,	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
ilość uczniów na jednego zatrudnionego nauczyciela itp.) by zagwarantować równy dostęp do usług edukacyjnych.											
C.2.5 Promowanie szkół osiągających najlepsze wyniki na egzaminach zewnętrznych, wprowadzanie „programów naprawczych” tam gdzie wyniki odzwierciedlają złą jakość kształcenia.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.2.6 Upowszechnienie na poziomie szkół gimnazjalnych poradnictwa psychologicznego i poradnictwa w zakresie wyboru zawodu.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.2.7 Wprowadzenie, jako programu dodatkowego, edukacji kulturalnej dla szkół wszystkich rodzajów, mobilizując nauczycieli do korzystania z oferty miejskich placówek kultury.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.2.8 Utrzymanie i rozwój systemu stypendialnego wzmacniającego szanse	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
kształcenia uzdolnionych dzieci i młodzieży z rodzin uboższych.											
Cel strategiczny: C.3 Rozwój usług opiekuńczych, przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu.											
C.3.1 Przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym, w tym objęcie szczególną opieką rodzin osób uzależnionych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.3.2 Aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych poprzez organizację prac interwencyjnych i wsparcie rozwoju spółdzielczości socjalnej.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.3.3 Kontynuacja i rozwój form wsparcia osób niepełnosprawnych, w sposób umożliwiający im pełną aktywność zawodową, społeczną, obywatelską, kulturalną, sportową.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.3.4 Rozwój lokalnych centrów samopomocy społecznej mobilizujących wspólnotę sąsiedzką do wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
C.3.5 Tworzenie mieszkań „chronionych” umożliwiających usamodzielnianie osób dotkniętych niepełnosprawnością lub osamotnieniem w starszym wieku.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.3.6 Wprowadzanie, przy współpracy z ruchem Uniwersytetów Trzeciego Wieku i wspólnotami sąsiedzkimi, różnorodnych form wsparcia aktywności społecznej, kulturalnej, sportowej, obywatelskiej osób w wieku senioralnym.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.3.7 Znoszenie barier architektonicznych, dostosowanie przestrzeni publicznej miasta do potrzeb osób niepełnosprawnych, starszych, kobiet brzemiennych i z małymi dziećmi.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.3.8 Kontynuacja działań na rzecz ochrony minimalnych praw dziecka, w tym ochrony przed przemocą,	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUdzie	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
zagwarantowania potrzebującym posiłku, miejsca rozwoju intelektualnego oraz niezbędnego wypoczynku.											
C.3.9 Rozwój działań na rzecz rodzin i osób bezdomnych zmierzających do wyprowadzenia z bezdomności tych rodzin oraz osób, w tym poprzez tworzenie mieszkań chronionych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: C.4 Ochrona tożsamości i rozwój kultury lokalnej.											
C.4.1 Rozwijanie form wsparcia ochrony i właściwego wykorzystania zachowanego dziedzictwa materialnego dla rozwoju poczucia lokalnej tożsamości.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.4.2 Upowszechnianie wiedzy o przeszłości i teraźniejszości Częstochowy i regionu częstochowskiego.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.4.3 Wspieranie amatorskiej aktywności kulturalnej, zwłaszcza wśród dzieci	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
i młodzieży oraz grup senioralnych.											
C.4.4 Promowanie i wspieranie rozwoju lokalnych grup artystycznych i częstochowskich wybitnych twórców.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.4.5 Utrzymanie i stopniowe rozszerzanie na inne obszary miasta projektów: „Aleje, tu się dzieje” oraz „Nocy Kulturalnej” jako form tworzenia współpracy między różnorodnymi organizatorami, instytucjami, wykonawcami kreacji kulturalnych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.4.6 Wsparcie rozwoju Uniwersytetów Trzeciego Wieku, przy promowaniu w nich aktywności umacniającej tożsamość lokalną słuchaczy.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.4.7 Rozszerzenie oferty edukacyjnej miejskich instytucji kultury.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
C.4.8 Tworzenie warunków do zwiększenia udziału mieszkańców w życiu kulturalnym miasta poprzez ułatwiony dostęp do kultury i poprawę stanu bazy materialnej istniejących instytucji kultury.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: C.5 Umocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.											
C.5.1 Wyznaczenie i monitorowanie rejonów szczególnie zagrożonych i wprowadzenie skuteczniejszych form przeciwdziałania przypadkom naruszenia bezpieczeństwa osobistego mieszkańców, w tym objęcie wskazanych rejonów monitoringiem wizyjnym.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.5.2 Doinwestowanie bazy, taboru i sprzętu Policji, Straży Pożarnej i Straży Miejskiej w celu skuteczniejszej walki z zagrożeniami.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
C.5.3 Poprawa skuteczności działań przeciw zjawiskom patologicznym, w tym ograniczenie dostępu do narkotyków, innych substancji psychoaktywnych (dopalaczy) i alkoholu ze źródeł nielegalnych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.5.4 Wdrożenie programów profilaktycznych umacniających współpracę wspólnot sąsiedzkich z Policją i Strażą Miejską.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.5.5 Upowszechnienie szkoleń kształtujących właściwe zachowanie mieszkańców wobec zagrożeń nowego typu (zamachów terrorystycznych, katastrof, zagrożeń ze strony niekontrolowanych zbiegowisk itp.).	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.5.6 Uwzględnianie, od etapu planowania przestrzennego i projektowania obiektów, zagrożeń bezpieczeństwa, w tym także zagrożeń związanych ze zmianami klimatycznymi.	+	0	0	0	+	+	+	0	+	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
C.5.7 Realizacja projektowanych zadań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i wprowadzenie stałego monitoringu stanu urządzeń przeciwpowodziowych.	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
C.5.8 Zapewnienie w zasobach komunalnych rezerwy mieszkań zastępczych dla rodzin – ofiar kataklizmów i katastrof.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.5.9 Wspieranie i promowanie form samoorganizacji obywatelskiej, przygotowanych, w ramach szeroko rozumianej obrony cywilnej, do przeciwdziałania zagrożeniom.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.5.10 Wyznaczenie w sieci układu komunikacyjnego punktów szczególnie niebezpiecznych dla użytkowników ruchu drogowego i uwzględnianie ich przy planowaniu	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
modernizacji i remontów.											
Cel strategiczny: C.6 Kształtowanie kapitału społecznego poprzez rozwój różnych form aktywności obywatelskiej.											
C.6.1 Utrzymanie i rozwój form obywatelskiej partycypacji w zarządzaniu Miastem (budżet obywatelski, zasada konsultacji społecznej, publiczne debaty nad budżetem i dokumentami strategicznymi, wspieranie lokalnych inicjatyw itp.).	1	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+
C.6.2 Tworzenie, zwłaszcza w dzielnicach obrzeżnych centrów aktywności obywatelskiej, służących debatom społecznym i inicjowaniu lokalnych działań.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.6.3 Określanie w perspektywie kilkuletniej programów wspierania organizacji pozarządowych, by zagwarantować ciągłość finansowania ich zadań.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.6.4 Utrzymanie stałej formy Forum Organizacji Pozarządowych, by w sposób partnerski	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
uzgadniać z nim kierunki i zasady rozwoju Miasta.											
C.6.5 Utrzymanie formy inkubatora organizacji pozarządowych i centrum wolontariatu, wspierając przez to skuteczność działań społecznych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.6.6 Stwarzanie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w mieście.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C.6.7 Nowoczesna i trwała struktura dostępu do informacji, w tym o zasobach i wydarzeniach kulturalnych miasta i regionu, na bazie sieci miejskich bibliotek publicznych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Obszar: D. CENTRUM											
Cel strategiczny: D.1 Rozwój akademickiego ośrodka oddziałującego na rozwój regionu.											
D.1.1 Przygotowanie przez uczelnie i uzgodnienie z Miastem zakresu wsparcia dla rozwoju ośrodka akademickiego.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.1.2 Wspieranie sieci współpracy uczelni	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
częstochowskich z ośrodkami naukowymi w Polsce i innych krajach europejskich.											
D.1.3 Pomoc w zaadaptowaniu się studentów i zatrudnianych pracowników naukowych przybyłych z innych krajów.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.1.4 Preferowanie uczelni lokalnych przy zamawianiu badań i opracowań dotyczących Częstochowy i regionu częstochowskiego.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.1.5 Wspieranie rozwoju kultury studenckiej.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: D.2 Tworzenie w partnerstwie uczelni i przedsiębiorstw rynkowych centrów badawczo-rozwojowych i form transferu technologii o znaczeniu ponadregionalnym.											
D.2.1 Utworzenie, w partnerstwie z uczelniami, Ośrodka Badań Regionalnych prognozującego i monitorującego kierunki rozwoju i zmiany w kształtowaniu specjalizacji gospodarczych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
D.2.2 Promowanie różnorodnych form współpracy dużych podmiotów gospodarczych z województwa śląskiego z uczelniami częstochowskimi.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.2.3 Inicjowanie i zachęcanie uczelni do aktywności w ramach regionalnych klastrów gospodarczych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.2.4 Wsparcie powstawania centrów badawczo-rozwojowych ukierunkowanych na współpracę z regionalnymi podmiotami gospodarczymi, zgodnie z prognozowanymi rozwojowymi specjalnościami gospodarczymi.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: D.3 Kreowanie wysokiej jakości oferty kulturalnej.											
D.3.1 Utrzymanie wysokiego poziomu placówek kulturalnych miasta (biblioteki, domu kultury, filharmonii, galerii sztuki, muzeum, ośrodka kultury, teatru); wsparcie ich aktywnej obecności	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUdzie	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
w krajowym i europejskim obiegu kultury (udział w festiwalach, przeglądach, prezentacjach itp).											
D.3.2 Wykreowanie, przynajmniej kilku dużych wydarzeń kulturalnych (tj. Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej „Gaude Mater”, Festiwal Violinistyczny im B. Hubermana, Międzynarodowe Triennale Sztuki „Sacrum” itp.) by stały się świadectwem potencjału kulturalnego miasta.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.3.3 Wsparcie dla rozwoju szkolnictwa artystycznego.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.3.4 Promowanie i wspierania środowiskowych inicjatyw kulturalnych, takich jak tworzenie Muzeum Monet i Medali im Jana Pawła II, Muzeum Produkcji Zapalek, autorskich galerii plastycznych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
D.3.5 Wsparcie dla wydawnictw promujących w kraju częstochowską literaturę i krytykę kulturalną.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.3.6 Organizacja dużych wydarzeń z zakresu kultury popularnej lub sportowych promujących miasto.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Cel strategiczny: D.4 Wypełnienie historycznej misji Miasta z Jasną Górą, poprzez rozwój i poprawę jakości usług kierowanych wobec pielgrzymów i turystów.											
D.4.1 Dążenie do wpisania zespołu klasztornego Jasnej Góry wraz z jego otoczeniem na listę Dziedzictwa Światowego UNESCO.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
D.4.2 Współpraca promocyjna z Klasztorem Jasnogórskim uwypuklająca wartość przechowywanych w Sanktuarium zasobów dziedzictwa kulturowego i historycznego.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
D.4.3 Wspieranie rozwoju bazy schronisk młodzieżowych, hosteli i innych miejsc noclegowych nakierowanych na	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
przyjmowanie zorganizowanych grup młodzieży szkolnej odwiedzających Klasztor Jasnogórski w ramach programów edukacyjnych.											
D.4.4 Utrzymywanie działań zapewniających wysokie poczucie bezpieczeństwa u osób odwiedzających Częstochowę.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
D.4.5 Wzmocnienie form ochrony krajobrazowej otoczenia Jasnej Góry i historycznego centrum miasta, w tym eliminacja „krzykliwych” form reklamy, estetyczne dostosowanie kolorystyki i architektury ulokowanych tam obiektów, eliminacja obiektów substandardowych.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
D.4.6 Wspieranie oferty turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej uzupełniającej atrakcyjność pobytu pielgrzymów na Jasnej Górze.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUdzie	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
D.4.7 Współpraca z samorządami subregionu częstochowskiego, z innymi instytucjami świeckimi i kościelnymi, z organizacjami pozarządowymi, na rzecz utrzymania i promocji europejskiego fenomenu kulturowego jakim jest kilkuwiekowa tradycja pieszego pielgrzymowania na Jasną Górę.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Cel strategiczny: D.5 Tworzenie zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej obsługującej mieszkańców subregionu.											
D.5.1 Utworzenie systemu stałego monitoringu codziennej migracji mieszkańców subregionu częstochowskiego do pracy i szkół	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D.5.2 Integracja różnych form komunikacji pasażerskiej zbiorowej (komunikacja kolejowa, autobusowa miejska, autobusowa podmiejska, przewozy busami itp.), w tym wprowadzenie normy „jednego biletu” respektowanego przez	+	0	0	0	0	+	0	0	+	+	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
różnych przewoźników oraz uzgodnienie z nimi tras i rozkładów jazdy.											
D.5.3 Utworzenie centrów przesiadkowych dogodnie łączących różne formy komunikacji pasażerskiej.	+	0	0	0	0	+	0	0	+	+	0
D.5.4 Uzgodnienie podstawowego standardu pojazdów przeznaczonych do obsługi komunikacji pasażerskiej zbiorowej, w tym narzucenie niezbędnych ochronie środowiska norm niskoemisyjnych.	+	0	0	0	0	+	0	0	+	+	0
Cel strategiczny: D.6 Rozwijanie współpracy z samorządami subregionu w zakresie planowania przestrzennego, ochrony środowiska, realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych oraz promocji turystycznej.											
D.6.1 Utrzymanie i instytucjonalizacja Klubu Wójtów, Burmistrzów, Prezydentów i Starostów Ziemi Częstochowskiej jako przedstawicielstwa samorządów Subregionu Północnego Województwa Śląskiego.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludzie	Różnorodność biologiczna	Zwierzęta	Rośliny	Woda	Powietrze	Powierzchnia ziemi	Krajobraz	Klimat	Zasoby naturalne	Zabytki i dobra materialne
D.6.2 Wprowadzenie zasady wzajemnych uzgodnień między jednostkami samorządowymi działań oddziałujących na rozwój subregionu (w tym istotniejszych planów zagospodarowania przestrzennego, planów ważniejszych inwestycji liniowych: dróg, infrastruktury medialnej oraz inwestycji rzutujących na zmiany w krajobrazie, dokumentów strategicznych itp.).	+	+	-/+	+	+	+	+	+	+	+	+
D.6.3 Realizacja i monitoring efektów przyjętej w Subregionie Strategii Regionalnych Inwestycji Terytorialnych.	+	0	0	0	+	+	+	+	+	+	0
D.6.4 Opracowanie i przyjęcie wspólnego programu ochrony przeciwpowodziowej Subregionu, obejmującego także niezbędny zakres współdziałania przy ograniczaniu skutków innych katastrof	1	0	0	0	+	0	+	+	+	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE	LUDZIE	RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA	ZWIERZĘTA	ROŚLINY	WODA	POWIETRZE	POWIERZCHNIA ZIEMI	KRAJOBRAZ	KLIMAT	ZASOBY NATURALNE	ZABYTKI I DOBRA MATERIALNE
naturalnych (huraganowe wiatry, opady gradu lub śniegu, pożary lasów, susze itp.)											
D.6.5 Współpraca przy promocji atrakcyjności turystycznej Subregionu.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

W tabeli 14 oceniono charakter proponowanych zadań Strategii. Ocenie nie poddano wszystkich zadań umieszczonych w dokumencie, skupiono się na przedsięwzięciach, które w sposób realny mogą ingerować w środowisko naturalne. Miękki charakter pozostałych zadań powoduje, iż nie będą one ingerować w środowisko znaczący sposób, a wręcz nie będą wcale oddziaływać.

Tabela 15: Charakter oddziaływań oraz wpływ poszczególnych przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii na obszary NATURA 2000.

WYSZCZEGÓLNIENIE	CHARAKTER ODDZIAŁYWAŃ	WPŁYW NA OBSZARY NATURA 2000
Obszar: A. PRZESTRZEŃ		
Cel strategiczny: A1 Wprowadzanie ładu przestrzennego, tworzącego warunki zdrowego i bezpiecznego życia, poprawiającego funkcjonalność i estetykę miasta		
A.1.1 Określenie w wdrażanie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i powierzchnie ziemi poprzez zahamowanie procesu „rozlewania miasta”, wyznaczenie obszarów zielonych,	Skuteczniejsza ochrona obszarów NATURA 2000 przez ograniczenie presji zabudowy oraz tworzenie otuliny ochronnej.

	separowanie funkcji przemysłowych od mieszkalnych.	
A.1.2 Objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego terenów miasta przewidywanych w Studium jako obszary mieszkalne oraz przeznaczone pod produkcję i usługi	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnie ziemi i ograniczanie szkodliwej emisji zanieczyszczeń poprzez narzucanie chroniących środowisko standardów zabudowy, zagwarantowanie właściwego współczynnika terenów zielonych, narzucenie obowiązku właściwego zagospodarowania odpadów stałych i płynnych.	Długotrwały pozytywny wpływ poprzez określenie w prawie lokalnym zasad ochrony obszarów NATURA 2000.
A.1.3 Stopniowe separowanie obszarów mieszkalnych od stref produkcji i usług	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnie ziemi i ograniczanie szkodliwej emisji zanieczyszczeń poprzez ograniczenie kolizji funkcji gospodarczych z funkcjami mieszkalnymi i rekreacyjnymi.	Długotrwały pozytywny wpływ poprzez określenie w prawie lokalnym zasad ochrony obszarów NATURA 2000 i wyprowadzenie z ich otulin zagrażającej środowisku działalności gospodarczej.
A.1.4 Identyfikacja i wprowadzenie form ochrony miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej	Pozytywny długotrwały wpływ na bioróżnorodność.	Pozytywny długotrwały wpływ na skuteczność ochrony obszarów.
A.1.5 Wyznaczenie i ochrona krajobrazu promującego dziedzictwo materialne Częstochowy	Pozytywny, długotrwały wpływ na ludzi, zabytki, bioróżnorodność.	Pozytywny wpływ na obszar „Dolina Warty” (ochrona dziedzictwa materialnego – grodu Gąszczyk).
A.1.6 Zwiększanie ilość zagospodarowanych terenów zielonych i miejsc rekreacji	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi i bioróżnorodność.	Skuteczniejsza ochrona otuliny obszarów NATURA 2000.

dostępnych we wszystkich dzielnicach		
Cel strategiczny: A.2 Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego		
A.2.1 Dokończenie budowy i modernizacji podstawowego układu drogowego miasta, w tym połączenie centrum z węzłami autostradowymi i wylotami z miasta dróg krajowych	Niekorzystny krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność i powierzchnie ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji poprzez uzyskanie płynności ruchu komunikacyjnego.	Niekorzystny, krótkotrwały wpływ na otoczenie obszaru „Łąki na Walaszczkach” podczas prac budowlanych związanych z skomunikowaniem terenu przemysłowego „Skorki” z węzłem autostradowym. Pozytywny, długotrwały wpływ przez izolowanie obszarów od dróg obsługujących transport towarowy.
A.2.2 Modernizacja i remont dróg i ulic lokalnych, w sposób poprawiających bezpieczeństwo ruchu	Niekorzystny krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność i powierzchnie ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji poprzez uzyskanie płynności ruchu komunikacyjnego.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
A.2.3 Wprowadzenie stref „uspokojonego” i niskoemisyjnego ruchu w centrum miasta i na osiedlach mieszkaniowych	Pozytywny, długotrwały wpływ na ludzi, ograniczenie emisji i hałasu komunikacyjnego.	Pozytywny, długotrwały wpływ na skuteczność ochrony obszarów.
A.2.4 Wdrażanie systemu sterowania ruchem	Niekorzystny krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność i powierzchnie ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.

	poprzez uzyskanie płynności ruchu komunikacyjnego.	
A.2.5 Rozbudowa systemu ścieżek i dróg rowerowych	Niekorzystny krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność i powierzchnie ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji.	Niekorzystny krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność powierzchni ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji, a tym samym skuteczniejsza ochrona otuliny obszarów.
A.2.6 Rozwój i integracja pasażerskiego transportu zbiorowego, obsługującego mieszkańców miasta i związanego z nim, otaczającego, obszaru funkcjonalnego	Niekorzystny krótkotrwały wpływ pośredni na bioróżnorodność i powierzchnie ziemi podczas prac budowlanych przy budowie centrum przesiadkowych. Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji poprzez uzyskanie płynności ruchu komunikacyjnego oraz zmniejszenie obciążenia indywidualnym ruchem samochodowym.	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność i ograniczenie emisji poprzez uzyskanie płynności ruchu komunikacyjnego oraz zmniejszenie obciążenia indywidualnym ruchem samochodowym; umożliwiając ograniczenie negatywnego wpływu ruchu drogowego na obszary NATURA 2000 w Częstochowie i na obszarze otaczającym miasto.
Cel strategiczny: A.3 Rewitalizacja zaniedbanych obszarów mieszkalnych i terenów przemysłowych		
A.3.1 Wdrożenie stałego monitoringu pozwalającego wyznaczyć obszary miasta wykazujące cechy degradacji społecznej, gospodarczej, technicznej lub przestrzennej	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, ograniczenie emisji zanieczyszczeń, zabytki przez stały monitoring zmian.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
A.3.2 Aktualizacja i wdrożenie Miejskiego Programu Rewitalizacji	Potencjalny negatywny, krótkotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.

	ziemi podczas prac budowlanych. Długotrwały pozytywny wpływ poprzez poprawę warunków bytowych i ochronę emisji zanieczyszczeń.	
A.3.3 Zdiagnozowanie, wyznaczenie pod ponowne wykorzystanie zdegradowanych terenów przemysłowych i ich modernizacja techniczna	Potencjalny negatywny, krótkotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi podczas prac budowlanych. Długotrwały pozytywny wpływ poprzez oczyszczenie powierzchni ziemi.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
Cel strategiczny: A.4 Rozwój budownictwa mieszkaniowego		
A.4.1 Modernizacja i renowacja mieszkalnych budynków z zasobów zarządzanych przez jednostki miejskie, z uwzględnieniem poprawy efektywności energetycznej i zachowania ich walorów estetyczno-funkcjonalnych	Pozytywny wpływ na ludzi i bioróżnorodność poprzez zmniejszenie niskiej emisji zanieczyszczeń.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
A.4.6 Zapewnienie wszystkim terenom przeznaczonym pod budownictwo mieszkaniowe, wskazanym w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, dostępu do sieci zaopatrzenia w wodę, odbioru ścieków, zaopatrzenia w gaz i energię elektryczną oraz sieci teleinformatycznych	Pozytywny wpływ poprzez ograniczanie zagrożenia emisją zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ przez ograniczenie emisji zanieczyszczeń w otoczeniu obszarów NATURA 2000.
Cel strategiczny: A.5 Ochrona zasobów przyrodniczych i poprawa jakości środowiska przez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu		

A.5.1 Zwiększenie ilości i powierzchni urządzonych terenów zielonych, w tym zapewnienie dostępności do nich mieszkańców gęsto zaludnionych dzielnic (Wrzosowiak, Raków, Ostatni Grosz, Tysiąclecie, Stare Miasto)	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
A.5.2 Upowszechnienie różnorodnych form mikroretencji wód opadowych, w tym „zielonych dachów”, „rozszczelnionych” otoczeń domów, mikrozbiorników na wody deszczowe	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
A.5.3 Upowszechnienie „zielonych barier” i innych form skutecznie chroniących budynki mieszkalne od emisji hałasu i zanieczyszczeń komunikacyjnych	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
A.5.4 Wdrażanie rozwiązań niskoemisyjnych w zakresie rozwoju komunikacji publicznej	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
A.5.6 Wsparcie wymiany domowych palenisk i systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla na instalacje niskoemisyjne w dzielnicach w dzielnicach o przewadze budownictwa jednorodzinnego	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
A.5.7 Upowszechnienie systemów segregacji i recyklingu odpadów „u źródła”	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.

A.5.8 Wspieranie dotacjami robót związanych z usuwaniem i utylizowaniem materiałów zawierających azbest	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
A.5.9 Upowszechnienie form energetyki rozproszonej opartej na wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
Cel strategiczny: A.6 Poprawa efektywności energetycznej miasta		
A.6.2 Utworzenie, przy współpracy z uczelniami, centrum upowszechniania efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energetycznych (transfer technologii i rozwiązań z zakresu zarządzania)	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
A.6.3 Współpraca z jednostkami, funduszami i instytucjami europejskimi, narodowymi i regionalnymi w celu stworzenia systemu wsparcia finansowego inwestycji poprawiających efektywność energetyczną i zmniejszających emisję zanieczyszczeń	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i ograniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
A.6.5 Narzucanie standardów budowlanych o wysokiej efektywności energetycznej na obiekty realizowane przez miasto	Pozytywny długotrwały wpływ na ludzi, bioróżnorodność, powierzchnię ziemi i graniczenie emisji zanieczyszczeń.	Pozytywny, pośredni wpływ na otoczenie obszarów.
Obszar: B. PRACA		

Cel strategiczny: B.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów.		
B.1.2 Wyznaczenie i przygotowanie planistyczne i infrastrukturalne stref aktywności gospodarczej, w pierwszej kolejności wykorzystującej istniejące tereny przemysłowe oraz tereny otaczające planowane węzły autostradowe	Krótkotrwały negatywny wpływ na ludzi i powierzchnię ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny, pośredni wpływ na środowisko przez uporządkowanie i właściwe zagospodarowanie terenów przemysłowych.	Krótkotrwały negatywny wpływ na otoczenie obszaru „Łąki na Walaszczykach” podczas prac budowlanych.
B.1.3 Wskazanie i przygotowanie miejsc rozwoju działalności logistycznej powiązanych infrastrukturalnie z sieciami autostrad, dróg krajowych, linii kolejowych i lotnisk w Pyrzowicach oraz „rezerwowym” w Rudnikach	Krótkotrwały negatywny wpływ na ludzi i powierzchnię ziemi podczas prac budowlanych. Pozytywny, pośredni wpływ na środowisko przez uporządkowanie i właściwe zagospodarowanie terenów przemysłowych.	Krótkotrwały negatywny wpływ na otoczenie obszaru „Łąki na Walaszczykach” podczas prac budowlanych.
Obszar: C. SPOŁECZNOŚĆ		
Cel strategiczny: C.1 Poprawa warunków zdrowotnych życia w mieście		
C.1.1 Wprowadzenie powszechnego prozdrowotnego monitoringu i wsparcia profilaktycznego dla dzieci od urodzenia do ukończenia szkół podstawowych	Długotrwały pozytywny wpływ na ludzi i ich warunki życia.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
C.1.4 Rozwój bazy rekreacyjno - sportowej i promowanie aktywności fizycznej, zdrowego odżywiania i stylu życia wśród dzieci i młodzieży	Krótkotrwały negatywny wpływ na środowisko w okresie prac budowlanych, związanych z rozbudową i modernizacją bazy sportowo-rekreacyjnej. Długotrwały pozytywny wpływ na ludzi.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.

Cel strategiczny: C.2 Zagwarantowanie wszystkim mieszkańcom dostępności do form zorganizowanej opieki nad dziećmi i do usług edukacyjnych dobrej jakości		
C.2.3 Dofinansowanie programów uzupełniających wzmacniających zdolności intelektualne dzieci w wieku przedszkolnym	Pozytywny wpływ przez wzrost świadomości ekologicznej.	Pozytywny wpływ przez wzrost świadomości ekologicznej.
C.2.7 Wprowadzenie, jako programu dodatkowego, edukacji kulturalnej dla szkół wszystkich rodzajów, mobilizując nauczycieli do korzystania z oferty miejskich placówek kultury	Pozytywny, pośredni wpływ przez wzrost świadomości ekologicznej.	Pozytywny, pośredni wpływ przez wzrost świadomości ekologicznej.
Cel strategiczny: C.4 Ochrona tożsamości i rozwój kultury lokalnej		
C.4.1 Rozwijanie form wsparcia ochrony i właściwego wykorzystania zachowanego dziedzictwa materialnego dla rozwoju poczucia lokalnej tożsamości	Pozytywny, pośredni wpływ przez wzrost świadomości ekologicznej. Pozytywny bezpośredni wpływ na skuteczniejszą ochronę zabytków.	Pozytywny, pośredni wpływ przez wzrost świadomości ekologicznej.
Cel strategiczny: C.5 Umocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców		
C.5.6 Uwzględnianie, od etapu planowania przestrzennego i projektowania obiektów, zagrożeń bezpieczeństwa, w tym także zagrożeń związanych ze zmianami	Pozytywny wpływ na przeciwdziałanie zmianom klimatycznym. Pozytywny, pośredni wpływ na ochronę powierzchni ziemi.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
C.5.7 Realizacja projektowanych zadań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i wprowadzenie stałego monitoringu stanu urządzeń przeciwpowodziowych	Krótkotrwały, negatywny wpływ na środowisko, związany z pracami budowlanymi na rzecz zabezpieczenia przeciwpowodziowego. Długotrwały pozytywny wpływ na ludzi i powierzchnię	Krótkotrwały, negatywny wpływ na środowisko, związany z pracami budowlanymi na rzecz zabezpieczenia przeciwpowodziowego. Długotrwały pozytywny wpływ na skuteczność ochrony

	ziemi.	obszarów NATURA 2000 i ich otoczenia.
Cel strategiczny: C.6 Kształtowanie kapitału społecznego poprzez rozwój różnych form aktywności obywatelskiej.		
C.6.1 Utrzymanie i rozwój form obywatelskiej partycypacji w zarządzaniu Miastem (budżet obywatelski, zasada konsultacji społecznej, publiczne debaty nad budżetem i dokumentami strategicznymi, wspieranie lokalnych inicjatyw itp)	Pozytywny, pośredni wpływ na świadomość ekologiczną.	Pozytywny, pośredni wpływ na świadomość ekologiczną.
Obszar: D. CENTRUM		
Cel strategiczny: D.4 Wypełnianie historycznej misji Miasta z Jasną Górą poprzez rozwój i poprawę jakości usług kierowanych wobec pielgrzymów i turystów.		
D.4.5 Wzmocnienie form ochrony krajobrazowej otoczenia Jasnej Góry i historycznego centrum miasta, w tym eliminacja „krzykliwych” form reklamy, estetyczne dostosowanie kolorystyki i architektury ulokowanych tam obiektów, eliminacja obiektów substandardowych	Pozytywny wpływ na ochronę zabytków.	Neutralny wpływ na obszary NATURA 2000.
Cel strategiczny: D.5 Tworzenie zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej obsługującej mieszkańców subregionu		
D.5.2 Integracja różnych form komunikacji pasażerskiej zbiorowej (komunikacja kolejowa, autobusowa miejska, autobusowa podmiejska, przewozy busami), w tym	Zmniejszenie presji indywidualnej komunikacji pasażerskiej na rzecz wzrostu transportu zbiorowego wpłynie pozytywnie na ograniczenie emisji zanieczyszczeń	Pozytywny pośredni wpływ na obszary NATURA 2000 w Częstochowie i w otoczeniu miasta przez zmniejszenie emisji komunikacyjnych.

wprowadzenie normy „jednego biletu” respektowanego przez różnych przewoźników oraz uzgodnienie z nimi tras i rozkładów jazdy	i hałasu komunikacyjnego.	
D.5.4 Uzgodnienie podstawowego standardu pojazdów przeznaczonych do obsługi komunikacji pasażerskiej zbiorowej, w tym narzucenie niezbędnych ochronie środowiska norm niskoemisyjnych.	Pozytywny wpływ przez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń i hałasu komunikacyjnego	Pozytywny wpływ przez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń i hałasu komunikacyjnego
Cel strategiczny: D.6 Rozwijanie współpracy z samorządami subregionu w zakresie planowania przestrzennego, ochrony środowiska, realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych oraz promocji turystycznej		
D.6.2 Wprowadzenie zasady wzajemnych uzgodnień między jednostkami samorządowymi działań oddziałujących na rozwój subregionu (w tym istotniejszych planów zagospodarowania przestrzennego, planów ważniejszych inwestycji liniowych: dróg, infrastruktury medialnej oraz inwestycji rzutujących na zmiany w krajobrazie, dokumentów strategicznych itp.)	Pozytywny wpływ na wszelkie aspekty środowiska.	Pozytywny wpływ na skuteczną ochronę obszarów NATURA 2000.

D.6.4. Opracowanie i przyjęcie wspólnego programu ochrony przeciwpowodziowej Subregionu, obejmującego także niezbędny zakres współdziałania przy ograniczaniu skutków innych katastrof naturalnych (huraganowe wiatry, opady gradu lub śniegu, pożary lasów, susze itp)	Pozytywny wpływ na środowisko, w tym przeciwdziałanie zagrożeniom związanym ze zmianami klimatu.	Pozytywny wpływ na ochronę przed zagrożeniami obszarów NATURA 2000.
--	---	--

6.1. Oddziaływanie zadań strategii na obszary NATURA 2000

Na obszarze administracyjnym Miasta Częstochowy występują dwa obszary wpisane decyzją Komisji Europejskiej do sieci NATURA 2000. Dane o nich na podstawie informacji <http://obszary.natura2000.org.pl>

1. *Walaszczyki w Częstochowie*, kod obszaru: PLH24_05; powierzchnia 40 ha, obszar ochrony siedlisk. Kompleks opisywanych łąk znajduje się w dzielnicy Częstochowy - Walaszczkach, na terenach dawnej eksploatacji rud żelaza. Obszar tworzą w większości słabo wykształcone, często znacznie zdegenerowane zbiorowiska z rzędu *Arrhenatheretalia* i znacznie lepiej zachowane i wykształcone fitocenozy z rzędu *Molinietalia* (zajmują siedliska żyzne), a zwłaszcza ze związku *Molinion*. Ponadto stwierdzono tu także niewielkie fragmenty torfowiska przejściowego, roślinności szuwarowej i wodnej w istniejących tu niewielkich zbiornikach oraz zadrzewień i zarośli krzewów. Siedliska łąk trzęślicowych są wykształcone typowo i bardzo dobrze zachowane. Podobnie jak i porastające je płaty zespołów *Molinietum caeruleae*. W tym kompleksie łąki trzęślicowe stanowią około 20% powierzchni. Poprzez swoją fizjonomię i skład gatunkowy (zwłaszcza obecność kosańca syberyjskiego) dobrze wyodrębniają się wśród innych zbiorowisk, tworząc z nimi wyraźne granice. Obszar charakteryzuje się dużym bogactwem florystycznym i udziałem wielu gatunków chronionych i rzadkich jak np.: kosaciec syberyjski, mieczyk dachówkowaty, goryczka wąskolistna, sierpek barwierski i storczyki: kruszczyk błotny, kukulka szerokolistna i podkolan biały. Do najcenniejszych zalicza się tu dobrze wykształcone fitocenozy zespołu *Molinietum caeruleae*.

Dużym zagrożeniem dla zachowania we właściwym stanie łąk trzęślicowych w Walaszczkach (dzielnicy Częstochowy), jest zaniechanie wykaszania i wypasu przez właścicieli tych łąk. Prowadzi to do stopniowego zarastania krzewami i drzewami w ramach naturalnych procesów sukcesji w kierunku lasu. Również potencjalna zmiana użytkowania z łąkowego na inny typ, np. pola orne lub działki budowlane z pewnością doprowadziłyby do zniszczenia tych łąk. Także planowana w pobliżu budowa obwodnicy Częstochowy stanowi dla nich bardzo duże zagrożenie.

2. *Przełom Warty k. Mstowa*, kod obszaru: PLH24_03, obszar o powierzchni 100,6 ha, w granicach Miasta Częstochowy ok. 10 ha (między dzielnicą Mirów a granicą z gminą Mstów). Obszar leży na wysokości 235 – 290 m n.p.m., obejmuje naturalny fragment doliny rzeki Warty od Mirowa do Skrzydłowa. W okolicy Jaskrowa i Skrzydłowa w dolinie występują starorzecza. Zbiorowiska roślin wodnych, ze związków *Nymphaeion* i *Potamion*, są w większości dobrze zachowane, nie zajmują jednak dużej powierzchni – do najcenniejszych należą zbiorowiska z grążelem żółtym i rdestnicą kędzierzawą. Żyją tu m.in. kumak nizinny i bóbr. Zróżnicowana szata roślinna obejmuje zbiorowiska od wodnych, poprzez wilgotne łąki, po suche murawy (łąki – 71% powierzchni), występują tu olsy i łęgi oraz grądy i bory sosnowe. Lasy mieszane zajmują 13% obszaru, a tereny rolne – 16% powierzchni. W środkowej części Mirowskiego Przełomu Warty, na granicy gminy Mstów i miasta Częstochowy, znajduje się 7 ha płąt subkontynentalnego lasu

grądowego, w odmianie małopolskiej, o nazwie "Gąszczyk". Las leży na północnym, bardzo stromym zboczu wapiennej Przeprośnej Górki. Licznie występuje lipa szerokolistna oraz grab, buk, dąb szypułkowy i klon zwyczajny. Lipa szerokolistna osiąga tu północną granicę występowania. W warstwie krzewów występują pojedyncze okazy trzmieliny brodawkowanej i wiciokrzewu suchodrzewu. Rośnie tu bluszcz pospolity. Runo reprezentują: groszek wiosenny, miodunka ćma, przylaszczka, wawrzynek wilczełyko, zawilec gajowy i zdrojówka rutewkolistna. Masowo rosną także: czerniec gronkowy, dąbrówka rozłogowa, gajowiec żółty, zerwa kłosowa, konwalijka dwulistna, kopytnik pospolity, marzanka wonna, perłówka zwisła, piżmaczek, podagrycznik, sałatnik leśny, szczawik zajęczy i szczyr trwały. Występują tu rośliny rzadkie i chronione, jak np.: lilia złotogłów, skrzyp zimowy, storczyki - buławnik wielkokwiatowy i kruszczyk szerokolistny; oraz gatunki górskie: przewiercień długolistny i parzydło leśne. Do osobliwości przyrodniczych należy rzadko spotykany groszek wschodniokarpacki, który ma na Gąszczyku jedno z trzech istniejących na Wyżynie Śląsko-Krakowskiej stanowisk. W tej części województwa śląskiego las grądowy należy do rzadkości. Brak tutaj starych drzew. Ptaki są reprezentowane m.in. przez łabędzia niemego, perkozka, derkacza, bąka i błotniaka stawowego. W pobliżu Mstowa w dolinie Warty występują zbiorowiska łąkowe. Łąki trzęślicowe nie należą do najcenniejszych – z powodu zaniechania koszenia w wielu miejscach przekształciły się w turzycowiska i zbiorowiska ziołorośli z dominacją pokrzywy i trzcinnika. Dolina Warty pełni rolę korytarza ekologicznego.

Do głównych zagrożeń obszaru należą:

- zaniechanie wykaszania i wypasu łąk trzęślicowych w dolinie Warty,
- potencjalna zmiana użytkowania z łąkowego na inny typ, np. pola orne lub działki budowlane.
- naturalna sukcesja zbiorników wodnych w kierunku szuwarów i łąk,
- nieduża powierzchnia lasu "Gąszczyk",
- penetracja turystyczna lasu,
- nielegalna wycinka drzew,
- przebieg trasy pielgrzymkowej przez Przeprośną Górkę,
- potencjalne zagrożenie planowaną z dużym rozmachem rozbudową ośrodka pątniczego.

W bliskim sąsiedztwie Częstochowy znajdują się także tereny chronione w sieci NATURA 2000:

1. *Ostoja Olsztyńsko-Mirowska*, kod obszaru: PLH240015, obszar o powierzchni 2210,9 ha, w gminach Olsztyn i Janów pow. częstochowskiego, oraz na terenach powiatów: olkuskiego, zawierciańskiego i Miasta Dąbrowa Górnicza. Obszar położony w rejonie śląskim, obejmuje kompleksy wzgórz wapiennych, zwanych mogotami, z licznymi formami krasowymi jak: jaskinie, ostańce, leje czy studnie krasowe. Wzgórza pokrywają naturalne zbiorowiska leśne lub murawowe. W sąsiedztwie wzgórz spotyka się głównie lasy sosnowe oraz pola uprawne. Na ugorach i miedzach występują zaś mozaikowo rozmieszczone zarośla ciepłolubnych krzewów, takich jak: tarnina, głóg, dereń. Wzgórza są zbudowane

z wapieni, pochodzących z górnej jury, a zbiorowiska leśne na stokach wzgórz reprezentowane są przez buczyny i grądy. Cały teren cechuje duże zróżnicowanie siedliskowe (łącznie 14 rodzajów siedlisk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej). Szczególnie ważne są siedliska nieleśne, powiązane ze skałami wapiennymi, na których występują rzadkie, zagrożone rośliny ciepłolubne oraz bezkręgowce (w tym chroniony i niezwykle ciekawy motyl -modraszek telejus). Jedną z najcenniejszych roślin jest przytulia krakowska, występująca jedynie na murawach, porastających kilka wzgórz w okolicy Olsztyna. Obszar ten jest również zamieszkiwany przez liczne gatunki nietoperzy. Całość terenu stanowi enklawę naturalnych i półnaturalnych ekosystemów wśród silnie zurbanizowanych terenów w rejonie Śląska i Częstochowy.

Największe zagrożenie stanowi szeroko pojęta penetracja tych terenów przez turystów, np. podczas różnego rodzaju koncertów, pokazów sztucznych ogni, wspinaczki skałkowej, biwakowanie lub parkowanie w niedozwolonych miejscach, hałas, zaśmianie terenu czy erozja gleb, spowodowana uprawianiem tzw. "dzikiej" turystyki. Do zagrożeń należy także niekontrolowany rozwój infrastruktury turystycznej (hotele) czy wzrost ruchu samochodowego oraz emisji zanieczyszczeń przemysłowych z aglomeracji miejskich (np. nieodległa Częstochowa). Inny przykład to wandalizm w jaskiniach, typu: palenie ognisk czy zakłócanie spokoju w legowiskach nietoperzy.

2. *Poczesna koło Częstochowy*, kod obszaru: PLH24_07, obszar o pow. 39,2 ha, na terenie gminy Poczesna, pow. częstochowski. W miejscowości Poczesna (Poczesna Łąkowa) koło Częstochowy występuje rozległy kompleks łąkowo-leśny na terenach po dawnej eksploatacji rud żelaza. Teren w 77% pokrywają siedliska łąkowe i zaroślowe, pozostałą część obszaru zajmują siedliska rolnicze. Szatę roślinną tworzą duże powierzchnie łąk z rzędów Arrhenatheretalia, Molinietalia, zbiorowisk szuwarowych oraz różnej wielkości słabo wykształcone zagajniki z młodym drzewostanem osikowym i brzozowym, nawiązujące warunkami siedliskowymi i składem florystycznym do lasów łągowych i grądów. Siedliska najwartościowszych przyrodniczo łąk trzęślicowych są wykształcone typowo i dobrze zachowane. Należy podkreślić duże bogactwo florystyczne i liczny udział wielu gatunków chronionych i rzadkich, takich jak: kosaciec syberyjski, mieczyk dachówkowaty, goryczka wąskolistna, sierpik barwierski i kukułka szerokolistna. Ogólnie łąki są zdegenerowane i w znacznym stopniu niewykasane, z tendencją do zarastania krzewami i drzewami. Do najslabiej wykształconych należą łąki rajgrasowe. Teren ten posiada także duże walory krajobrazowe. Dużym zagrożeniem dla zachowania we właściwym stanie łąk trzęślicowych w Poczesnej koło Częstochowy jest zaniechanie wykaszania i wypasu przez właścicieli tych łąk. Prowadzi to do stopniowego zarastania krzewami i drzewami w ramach naturalnych procesów sukcesji w kierunku lasu. Obecnie tylko część łąk jest wykaszana. Również potencjalna zmiana użytkowania z łąkowego na inny typ, np. pola orne lub działki budowlane z pewnością doprowadziłoby do zniszczenia tych łąk, podobnie jak przesuszenie terenu przez ewentualne wykopanie rowów odwadniających.

3. *Bagno w Korzonku*, kod obszaru: PLH24_06, obszar o pow. 12,2 ha, na terenie gminy Konopiska, pow. Częstochowski. Teren torfowiska "Bagno w Korzonku" znajduje się w głębi borów sosnowych w pobliżu miejscowości Konopiska. Tworzy go mozaika zbiorowisk roślinnych typowych dla torfowiska wysokiego (dominujące), torfowiska przejściowego i z dużo mniejszym udziałem - zbiorowiska szuwarowe. Całość obszaru jest pokryta lasem iglastym. W obrębie powierzchni torfowiska znajdują się dwa, stosunkowo duże zbiorniki wodne, powstałe w wyniku eksploatacji torfu. Do torfowiska przylega różnej szerokości pas boru bagiennego, w większości dobrze wykształconego o różnym stopniu uwilgotnienia podłoża. Bór ma typowy dla tego zbiorowiska skład florystyczny i strukturę. Miejsca mniej wilgotne zajmują płaty z dorodnym, bardzo starym drzewostanem. Dalej od torfowiska teren się wznosi i jest porośnięty przez dobrze wykształcone zbiorowisko subatlantyckiego boru świeżego. Siedliska zbiorowisk torfowych wysokich i przejściowych, zajmujących łącznie powierzchnię około 60%, a także boru bagiennego, są wykształcone typowo i w większości dobrze zachowane. Płaty boru bagiennego są ważnym elementem naturalnej otuliny torfowiska. Pozostałą część powierzchni torfowiska stanowią zbiorniki wodne, fitocenozy zbiorowisk szuwarowych i boru bagiennego. Płaty poszczególnych zbiorowisk torfowisk słabo wyodrębniają się w roślinności, jedynie wyraźnie zaznaczają się granice pomiędzy brzegami zbiorników wodnych, szuwarów i boru bagiennego. We florze opisywanego terenu odnotowano licznie rosnące tu gatunki chronione i rzadkie dla województwa śląskiego i Polski jak np.: rosiczka okrągłolistna (tysiące okazów), bagno zwyczajne, żurawina błotna, borówka bagienna i inne gatunki torfowiskowe. Do bardzo cennych walorów przyrodniczych opisywanego terenu należą duże powierzchnie dobrze wykształconych i zachowanych zbiorowisk torfowisk wysokich, przejściowych i boru bagiennego. Z rzadkich gatunków zwierząt gniazduje tutaj żuraw i brodziec samotny. Torfowisko jest dobrze izolowane przez rozległe powierzchnie otaczających go borów. Dobry stan zachowania typowych siedlisk zbiorowisk roślinnych, a także gniazdowanie żurawi - typowych elementów dla torfowisk wysokich i przejściowych, świadczy o trwałości i stabilności układów przyrodniczych w "Bagnie w Korzonku".
- Torfowisko jest zagrożone przez nadmierne zarastanie krzewami i drzewami, co jest wynikiem naturalnej sukcesji w kierunku zbiorowisk leśnych. Bardzo niekorzystnie na warunki siedliskowe wpływa nadmierna wycinka drzew w przylegającym do torfowiska borze bagiennym (częściowo już wyciętym!). Także szkodliwe choć niewspółmiernie mniejsze znaczenie ma rozdeptywanie powierzchni torfowiska i jego zaśmiecanie przez grzybiarzy i amatorów żurawiny.
4. *Lemańskie Jodły*, kod obszaru: PLH24_24, obszar o pow. 149,6 ha, na terenie gminy Mykanów, pow. częstochowski. Ostoja "Lemańskie Jodły" to wyróżniający się starodrzew jodłowy. W 68% stanowią lasy mieszane, pozostała część to lasy iglaste. Dominują drzewostany w wieku 80 lat. Znaczący jest także udział starodrzewi od 100 do 120 lat. Warstwa podrostów i podszytów jest bardzo dobrze rozwinięta i zdominowana przez

bujnie się rozwijający podrost jodłowy. W runie dominuje jeżyna gruczołowata, towarzyszą jej borówka czarna, sałatnik leśny, turzyca palczasta, turzyca pigułkowata, śmiałek pogięty, jastrzębiec leśny, *veronica officinalis*, kosmatka owłosiona, gajowiec żółty, poziomka pospolita oraz chronione konwalia majowa i widłak jałowcowaty. Pod względem fitosocjologicznym płaty jedliny wyżynnej w ostoi Lemańskie Jodły są bardzo podobne do dolnoregłowego lasu jodłowego *Galio-Abietetum*. Ostoja obejmuje najlepiej zachowane siedliska jedlin o znaczeniu europejskim na krańcach jego południowo-zachodniego zasięgu w Polsce. Ostoję wyznacza się dla ochrony siedliska wyżynnego jodłowego boru mieszanego *Abietetum polonicum*, które jest wykształcone w stopniu reprezentatywnym dla całego województwa śląskiego i Polski.

Zagrożenia:

- zmiany stosunków wodnych,
- niewłaściwa gospodarka leśna (zmiana składu gatunkowego odnowienia przez protegowanie buka, wprowadzanie w gniazdach z mechanicznie przygotowywaną glebą; ekspansja leszczyny i graba),
- niszczenie jodły w związku z pozyskiwaniem jej na stroisz i choinki,
- zanieczyszczanie obszaru przez ludzi penetrujących teren,
- wyrzucanie odpadów do lasu.

Oddziaływanie Strategii na obszary NATURA 2000 zostały wskazane w tabeli 15.

6.2. Oddziaływania skumulowane i wtórne

Oddziaływania skumulowane będą związane z jednoczesną realizacją kilku zadań w tym samym czasie, na sąsiadujących terenach (akumulacja wpływów w czasie i przestrzeni). Związane będą z okresowym zwiększeniem hałasu i zanieczyszczenia powietrza związanego z etapem prac budowlanych. Należy jednak podkreślić, że natężenie i zakres przewidywanych oddziaływań skumulowanych będą niewielkie. Będą to oddziaływania krótkoterminowe, ograniczone do czasu trwania prac budowlanych.

Zidentyfikować można ewentualność najbardziej odczuwalnych kumulacji. Do takich zaliczyć można zbieżną w czasie realizację autostradowej obwodnicy Częstochowy (A-1) z równoczesnym przyspieszeniem inwestycji na wyznaczonych planistycznie i przygotowanych terenach inwestycyjnych w pobliżu autostradowych węzłów. Szczególnie istotna będzie kumulacja inwestycji w południowo-zachodniej części Częstochowy, obszar inwestycyjny „Skorki” i budowa obwodnicy między dzielnicą Dźbów i Gnaszyn, w sąsiedztwie obszaru NATURA 2000 „Łąki na Walaszczkach”. Przyjęte rozwiązania planistyczne (mpzp dla obszaru Skorki), wykonana już infrastruktura terenu przemysłowego oraz przyjęty projekt obwodnicy autostradowej stanowią gwarancję ograniczenia negatywnego wpływu tych działań na środowisko. W podobny sposób, w drodze przepisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz wymogów stawianych na etapie projektów, ograniczane będą negatywne skutki innych kumulacji inwestycyjnych, w tym rozwoju

inwestycji infrastrukturalnych i przemysłowych na obszarze byłej Huty Częstochowa, rozwój inwestycji na obszarze przylegającym do północnego węzła autostrady A-1 itp.

Oddziaływania wtórne zachodzące najczęściej w sytuacji wzrostu jednej emisji, powstającej w związku z ograniczeniem innej. Określenie wtórnych oddziaływań w makroskalowych prognozach, sporządzanych na potrzeby dokumentów strategicznych, biorąc pod uwagę ich zasięg oraz stopień ogólności, jest albo w ogóle niemożliwe, albo obarczone zbyt dużą niepewnością, jak również niecelowe na tak wczesnym etapie planowania. Zadaniem prognoz, wykonywanych na najwcześniejszym etapie planowania i podejmowania decyzji, jest przede wszystkim zidentyfikowanie możliwości wystąpienia oddziaływań na środowisko oraz określenie ich przybliżonej siły i kierunku, po to by umożliwić skorygowanie celów i założeń rozpatrywanego dokumentu, aby jego potencjalne oddziaływania negatywne (zwłaszcza te najsilniejsze) mogły ulec zmniejszeniu, a oddziaływania pozytywne (zwłaszcza te najsłabsze) zwiększeniu.

7. Transgraniczne oddziaływanie na środowisko

Zgodnie z art. 104 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2016, poz. 353 z późn. zm.) w razie stwierdzenia możliwości znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, pochodzącego z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na skutek realizacji projektów polityk, strategii, planów lub programów, przeprowadza się postępowanie dotyczące transgranicznego oddziaływania na środowisko.

Ze względu na zasięg przestrzenny obszaru objętego „Strategią Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” i stosunkowo dużą odległością gminy od granic państw ościennych skutki realizacji założeń Strategii nie będą miały znaczenia transgranicznego.

8. Rozwiązania alternatywne

„Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” została sporządzona w układzie jednowariantowym. Dokument nie zawiera propozycji zadań alternatywnych dla realizacji celów Strategii. Sytuacja ta wynika z makroskalowego charakteru opracowania, którego założenia cechują się wysokim stopniem ogólności. W związku z tym brak jest możliwości precyzyjnego określenia działań alternatywnych dla wskazanych zadań.

Jednowariantowość wynika z przyjętego modelu przygotowywania Strategii. Wstępem było przygotowanie i poddanie społecznej dyskusji opracowania: "Diagnoza społeczno-gospodarcza miasta Częstochowa 2015". Na bazie tego opracowania przeprowadzona została publiczna debata: cztery otwarte dla mieszkańców warsztaty strategiczne, z udziałem m.in. reprezentantów organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw, instytucji i jednostek rządowych oraz samorządowych. W drodze otwartej dyskusji sformułowane zostały oczekiwane w Strategii obszary priorytetowe, cele i kierunki działań. Zaakceptowana także została zasada ciągłości (zgodność z poprzednią Strategią Rozwoju Miasta Częstochowa 2020) oraz zasada

komplementarności z dokumentami określającymi kierunki rozwoju państw Unii Europejskiej, Polski oraz województwa śląskiego.

Efekt warsztatów strategicznych przesądził o jednowariantowym układzie Strategii. Należy również podkreślić, że większość proponowanych do realizacji przedsięwzięć w ramach „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” ma pozytywny wpływ na środowisko i proponowanie rozwiązań alternatywnych nie ma uzasadnienia. Zdefiniowane w Strategii działania, będące narzędziem służącym do spełnienia celów dokumentu nie mają charakteru tzw. twardych założeń, a wskazują raczej kierunek aktywności, pozwalający na elastyczny dobór formy ich realizacji.

Wobec powyższego przyjęto, że dalszy rozwój miasta może przebiegać w dwóch scenariuszach tj. realizacji oraz odstąpienia od realizacji Strategii. Wariant polegający na zaniechaniu realizacji „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” opisano w rozdziale 4 niniejszej Prognozy.

W trakcie sporządzania niniejszej Prognozy dla Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ nie napotkano na istotne trudności wynikające z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy, które uniemożliwiłyby jej opracowanie. Jedynym problemem okazał się ogólny charakter zadań proponowanych w Strategii, utrudnił, a w pojedynczych przypadkach wręcz uniemożliwił określenie oddziaływania na środowisko danego przedsięwzięcia.

9. Przewidywane środki mające na celu zapobieganie, redukcję i kompensację znaczących niekorzystnych oddziaływań na środowisko wynikających z realizacji strategii

W celu eliminacji niekorzystnych oddziaływań na środowisko stosuje się dwa rodzaje działań:

- działania łagodzące - środki zmierzające do zmniejszenia lub ostatecznie eliminacji negatywnego oddziaływania na element środowiska społecznego lub przyrodniczego;
- działania kompensujące - działania najczęściej niezależne od przedsięwzięcia inwestycyjnego, których celem jest kompensacja znaczącego niekorzystnego oddziaływania na środowisko, jakie jest spowodowane realizacją tego przedsięwzięcia.

Zgodnie z art. 75 ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 672 tj. z późn. zm.) kompensacja przyrodnicza powinna być realizowana w sytuacji, gdy ochrona elementów przyrodniczych nie jest możliwa. W odniesieniu do zidentyfikowanych oddziaływań na obecnym etapie planowania sytuacja taka nie ma miejsca. Konieczność taka może ujawnić się na etapie projektowania konkretnych przedsięwzięć i będzie ustalana na podstawie prognozowania ich wpływu na środowisko.

Nie przewiduje się ingerencji w nowe, cenne przyrodniczo tereny oraz diametralnych przekształceń w użytkowaniu obszarów dysfunkcyjnych. Przeciwnie, Strategia wyznacza konieczność zwiększenia obszarów na terenie Częstochowy terenów zielonych oraz chronionych

o wysokiej wartości przyrodniczej. (Cel A-1, kierunek A.1.5 i A.1.6).

W celu zmniejszenia lub eliminacji negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze lub społeczne proponuje się podjęcie działań łagodzących opisanych poniżej w tabeli 16.

Tabela 16: Proponowane środki i zalecenia łagodzące niekorzystne oddziaływania na środowisko wynikające z realizacji Strategii

ELEMENT ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	ŚRODKI ŁAGODZĄCE/ZALECENIA
Ludzie	– oznakowanie obszarów, gdzie prowadzone będą prace budowlane i modernizacyjne w celu zwiększenia bezpieczeństwa ludzi podczas wykonywania tych prac; – wyznaczanie na etapie projektowania inwestycji dróg objazdowych i innych udogodnień zmniejszających uciążliwość prowadzonych prac budowlanych; – stosowanie sprawnego technicznie sprzętu; – stałe prowadzenie nadzoru budowlanego oraz bezwzględne przestrzeganie przepisów BHP; – ograniczenie czasu pracy maszyn budowlanych do niezbędnego minimum w celu zmniejszenia emisji spalin oraz hałasu; – stosowanie systemów zabezpieczających rusztowania oraz maszyny i urządzenia podczas remontów i innych prac budowlanych; – wprowadzenie do warunków wyboru wykonawcy inwestycji wymogów związanych z przestrzeganiem podstawowych praw pracowniczych (zatrudniania pracowników na podstawie umowy o pracę z pensją nie mniejszą niż minimalna); – stosowanie roślinności izolacyjnej (obudowa biologiczna wzdłuż ciągów komunikacyjnych, „bariery zielone” oddzielające obiekty o funkcjach przemysłowych i usługowych od obiektów mieszkalnych itp.).
Zwierzęta	– wykonanie inwentaryzacji budynków pod kątem występowania ptaków oraz nietoperzy; – prowadzenie prac poza okresem lęgowym ptaków oraz rozrodu nietoperzy, których występowanie zidentyfikowano w rejonie planowanych inwestycji; – w przypadku braku możliwości prowadzenia prac w okresie poza lęgowym odpowiednio wcześniejsze zabezpieczenie budynków przed zakładaniem w nich lęgówisk; – w trakcie prac modernizacyjnych zapewnienie nadzoru ze strony ornitologów i chiropterologów na wypadek

	odnalezienia miejsc gniazdowania ptaków oraz rozrodu nietoperzy; – po przeprowadzeniu prac remontowych, w przypadku braku możliwości zachowania istniejących schronień, wyposażenie budynków w schronienia alternatywne (skrzynki dla ptaków i nietoperzy), równoważące ubytek takich miejsc; – prowadzenie prac budowlanych i modernizacyjnych w możliwie najkrótszym czasie.
Rośliny	– cykliczne (nie rzadziej niż co 10 lat) przeprowadzanie inwentaryzacji przyrodniczej obszaru Miasta Częstochowa; – identyfikacja i wprowadzanie form ochronnych miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej (pomniki przyrody i obszary chronione); – uwzględnianie form utrzymania właściwej jakości zespołów roślinnych w ramach przepisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; – promowanie i wspieranie działań na rzecz utrzymania jakości obszarów o wysokich walorach przyrodniczych (w tym odpowiedniego do potrzeb wykaszania zespołów łąkowych oraz stosowania innych właściwych zabiegów); – wkomponowywanie istniejącej roślinności w rewitalizowaną przestrzeń obszarów zdegradowanych; – wprowadzanie nowych obszarów zieleni urządzonej, dostosowanej do warunków siedliskowych oraz współgrającej z otoczeniem; – zachowanie wysokiej kultury prowadzenia robót budowlanych, z poszanowaniem wymagań ochrony środowiska; – prowadzenie ręcznych wykopów w sąsiedztwie systemów korzeniowych w czasie wykonywania prac budowlanych; – unikanie usuwania korzeni strukturalnych drzew w przypadku prowadzenia wykopów w sąsiedztwie bryły korzeniowej; – zabezpieczenie ran na drzewach powstałych w wyniku prowadzonych prac budowlanych odpowiednimi środkami grzybobójczymi; – zabezpieczenie pni drzew narażonych na otarcia ze strony sprzętu budowlanego np. włókniny i obudowy drewniane; – lokalizowanie zapleczy budów możliwe najdalej od stanowisk roślin o dużych walorach przyrodniczych.
Woda	– rygorystyczne ograniczanie możliwości przenikania zanieczyszczeń z powierzchni ziemi do wód głębinowych poprzez: 1. zabezpieczenie/uszczelnienie terenów

	zapleczy budów i zakładów przemysłowo-usługowych (magazynowanie substancji, materiałów oraz odpadów w sposób eliminujący kontakt z wodami opadowymi i gruntowymi); 2. kontrolowanie szczelności zbiorników paliw płynnych pojazdów stosowanych w czasie prac budowlanych w celu niedopuszczenia do miejscowego skażenia środowiska gruntowego substancjami ropopochodnymi; 3. zapewnienie dostępu pracownikom przedsiębiorstw budowlanych do przenośnych toalet oraz regularnie opróżnianie toalet z wykorzystaniem samochodów serwisowo-asenizacyjnych wyposażonych w odpowiednie akcesoria; 4. zachowanie szczególnej ostrożności w czasie prowadzenia prac w sąsiedztwie cieków i zbiorników wodnych; – dążenie do zwiększenia retencji wody na obszarze miasta oraz ograniczenia zużycia zasobów czerpanych ze zbiornika wód podziemnych, w tym poprzez: 1. promowanie małej retencji („zielone dachy”, domowe mini-zbiorniki retencyjne); 2. rygorystyczne przestrzeganie zasady utrzymywania wyznaczonych w mpzp wskaźników utrzymania obszarów biologicznie czynnych oraz norm dotyczących retencji wody; 3. ograniczanie powierzchni nieprzepuszczalnych (np. poprzez stosowanie materiałów przepuszczalnych do budowy parkingów, ciągów pieszych i rowerowych, a także wprowadzanie „zielonych” rozwiązań w torowiskach tramwajowych); 4. stosowanie w budowlanych i modernizowanych budynkach rozwiązań technicznych mających na celu ograniczenie zużycia wody.
Powietrze	– zachowanie wysokiej kultury prowadzenia robót, a w szczególności przez: systematyczne sprzątanie placów budowy, zraszanie wodą placów budowy (zależnie od potrzeb); – ograniczenie do minimum czasu pracy silników spalinowych maszyn i samochodów budowy, uważne ładowanie materiałów sypkich na samochody, stosowanie osłon na rusztowania, urządzenia, maszyny i pojazdy, ograniczających pylenie oraz inne

	zanieczyszczenia, stosowanie gotowych mieszanek wytwarzanych w wytwórniach, aby ograniczyć do minimum operacje mieszania kruszywa ze spoiwem na miejscu budowy; – promowanie wykorzystania pojazdów zasilanych alternatywnymi źródłami napędu; – wymiana taboru przedsiębiorstwa komunikacji miejskiej (MPK sp. z o.o.), tak by obsługujące przewozy pasażerskie pojazdy spełniały normy nie niższe niż EURO 6 lub zasilane były innym przyjaznym dla środowiska rodzajem napędu (gazowy, elektryczny, hybrydowy); – propagowanie ruchu rowerowego, pieszego, poprzez budowę odpowiednich ciągów komunikacyjnych; – zwiększenie powierzchni terenów zielonych poprawiających skład powietrza atmosferycznego (poprzez pochłanianie szkodliwych gazów – tlenki siarki, siarkowodor, dwutlenek węgla oraz produkcji tlenu); – budowanie pasów zieleni izolacyjnej, ograniczającej uciążliwości komunikacyjne; – stosowanie w budowanych i modernizowanych budynkach rozwiązań technicznych mających na celu ograniczenie niskiej emisji (stosowanie kotłów zasilanych ekologicznymi paliwami, zwiększenie ilości obiektów zasilanych ciepłem sieciowym, termomodernizacja budynków – ograniczająca zużycie paliw i energii).
Powierzchnia ziemi	– zabezpieczenie/uszczelnienie terenów zapleczy budów (magazynowanie substancji, materiałów oraz odpadów w sposób eliminujący kontakt z glebą); – kontrolowanie szczelności zbiorników paliw płynnych pojazdów stosowanych w czasie prac budowlanych w celu niedopuszczenia do miejscowego skażenia środowiska gruntowego substancjami ropopochodnymi; – przed rozpoczęciem prac ziemnych zebranie warstwy wierzchniej gleby (humus), a po zakończeniu prac – rozdeponowanie na powierzchni terenu; – przestrzeganie prawidłowej gospodarki odpadami; – dążenie do likwidacji przydomowych zbiorników odpadów płynnych i przyłączania do sieci kanalizacyjnej domów mieszkalnych na całym obszarze Częstochowy; – stałe monitorowanie obszaru miasta

	identyfikujące wszelkie zjawiska „dzikich wysypisk odpadów” i ich natychmiastowa likwidacja.
Krajobraz	– wprowadzenie i przestrzeganie norm urbanistycznych dostosowujących kształt architektoniczny obiektów do walorów krajobrazowych miasta; – ograniczenie zabudowy na obszarach o wysokiej jakości krajobrazowej; – zintegrowanie nowych przedsięwzięć inwestycyjnych z istniejącą rzeźbą terenu; – wkomponowanie istniejących elementów krajobrazu o potencjalnie wysokich walorach przyrodniczych w rewitalizowaną przestrzeń; – traktowanie zieleni urządzonej jako priorytetowego elementu kształtującego prawidłowo zagospodarowaną przestrzeń miejską.
Klimat	– odpowiednie projektowanie zieleni na terenie osiedli, tak, aby pełniła funkcje ochrony przed wiatrem, wpływała na wymianę powietrza w mieście oraz przyczyniała się do zatrzymywania wilgoci; – upowszechnianie, zwłaszcza w gęsto zabudowanym centrum i dzielnicach mieszkalnych miasta form „zielonej architektury” wpływającej na łagodzenie klimatu, np: „zielone dachy”, ściany przykryte bluszczem, „oczka wodne”, fontanny i źródła; – stosowanie zabiegów mających na celu zmniejszenie zatorów komunikacyjnych w mieście (odpowiednio zsynchronizowana sygnalizacja świetlna, propagowanie ruchu pieszego, rowerowego oraz komunikacji publicznej), zwłaszcza podczas prowadzonych prac remontowych; – utrzymywanie niezagospodarowanych terenów zalewowych w dolinach rzecznych i stopniowa renaturalizacja Warty w dolinie mirowskiej.
Zabytki	– planowanie nowych inwestycji w harmonii z istniejącym krajobrazem i historycznym układem przestrzennym; – odpowiednie wyeksponowanie obiektów zabytkowych o wysokich wartościach artystycznych, historycznych i kulturowych na tle istniejącej zabudowy oraz planowanych inwestycji; – prowadzenie prac remontowych obiektów zabytkowych w uzgodnieniu z Konserwatorem Zabytków; – objęcie ochroną krajobrazową otoczenia Jasnej Góry, Alei Najświętszej Maryi Panny i Starego Miasta; – wprowadzenie rozwiązań planistycznych dążących do utrzymania integralnej

	wartości obiektów dziedzictwa przemysłowego (zespoły fabryczne i osiedla robotnicze).
--	---

10. Monitoring

„Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” przewiduje stały nadzór nad realizacją, który pełniony będzie przez powołany przez Prezydenta Miasta stały Zespół ds. wdrażania i realizacji Strategii i dziedzinowych programów rozwoju miasta. Oceną procesu wdrażania i realizacji Strategii zajmuje się powołany przez Prezydenta Miasta, przy współpracy z Radą Miasta Częstochowy, Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele Rady Miasta, rad dzielnic, Rady Seniorów, Młodzieżowej Rady Miasta, reprezentanci środowiska akademickiego, środowiska przedsiębiorców, związków zawodowych oraz innych organizacji pozarządowych i środowisk łączących mieszkańców Częstochowy. Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta dokonuje cyklicznej oceny procesu realizacji Strategii. W szczególności raz w roku, do dnia 15 października, przedstawia Prezydentowi Miasta raport oparty na wskaźnikach rezultatu wskazanych w Strategii Rozwoju Miasta oraz własną ocenę wykonania strategii i wynikających z niej programów sektorowych. W ramach tej oceny zespół może wnioskować o wprowadzenie zmian lub korekt w treść Strategii lub w procedury jej realizacji.

Prezydent Miasta, przynajmniej dwa razy w ciągu swojej kadencji przedstawia Radzie Miasta, sprawozdanie z realizacji Strategii Rozwoju Miasta. Pierwszy termin wiąże się z otwarciem kadencji; sprawozdanie powinno zostać złożone radnym Rady Miasta nie później niż 3 miesiące od dnia objęcia funkcji przez Prezydenta Miasta (od dnia złożenia przysięgi na sesji Rady Miasta). Drugi obligatoryjny termin to: nie później niż na 6 miesięcy przed końcem kadencji. W ramach sprawozdania Prezydent Miasta przedstawia ocenę realizacji wynikających ze Strategii programów sektorowych:

- zaktualizowaną diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej miasta,
- ocenę wdrożenia i realizacji strategii uzasadnioną mierzalnymi wskaźnikami,
- porównanie podstawowych mierzalnych wskaźników rozwoju Częstochowy z innymi miastami polskimi o podobnym potencjale ludnościowym,
- wykaz najważniejszych, wynikających z wdrażania Strategii działań i zadań zrealizowanych.

Zgodnie z wymogami dyrektyw proponuje się prowadzenie dodatkowo monitoringu efektów realizacji założeń Strategii w zakresie wpływu na zmiany środowiskowe. Celem monitoringu jest sprawdzenie czy założone środki łagodzące przyniosły spodziewany efekt. W tym celu zakłada się przeprowadzanie na zlecenie Miasta, nie rzadziej niż raz na 10 lat inwentaryzacji przyrodniczej. Ostatnia taka inwentaryzacja została przeprowadzona w okresie 2008-2010 r.

Dodatkowo planowane jest wykorzystanie funkcjonujących na terenie miasta systemów monitoringu środowiska prowadzonych przez różne instytucje.

W Częstochowie monitoring jakości środowiska realizowany jest w ramach monitoringu regionalnego województwa śląskiego i prowadzony jest przez Wojewódzką Inspekcję Ochrony

Środowiska w Katowicach.

Monitoring efektów realizacji założeń Strategii powinien obejmować wskaźniki presji na środowisko i stanu środowiska, a także wskaźniki społeczno-ekonomiczne, w tym:

1. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko:

- stan jakości powietrza atmosferycznego w mieście - wielkość emisji zanieczyszczeń ze źródeł grzewczych i komunikacyjnych do atmosfery;
- jakość wód stojących, płynących i podziemnych, jakość wody do picia oraz spełnienie przez wszystkie te rodzaje wód wymagań jakościowych obowiązujących w Unii Europejskiej;
- uciążliwość hałasu, przede wszystkim komunikacyjnego.

2. Wskaźniki społeczno-ekonomiczne:

- poprawa stanu zdrowia obywateli, mierzona przy pomocy takich mierników jak długość życia, spadek umieralności niemowląt, spadek zachorowalności.

11. Streszczenie w języku niespecjalistycznym

Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ zawiera następujące rozdziały:

1. Charakterystyka prognozy

Bezpośrednią delegację dla postępowania administracyjnego w sprawie przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w prawodawstwie polskim stanowi art. 46 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 353 z późn. zm.).

Na potrzeby przeprowadzenia postępowania administracyjnego w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko organ, opracowujący projekt ocenianego dokumentu, sporządza prognozę oddziaływania na środowisko, o której mowa w art. 51 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 353 z późn. zm.). Celem Prognozy jest analiza potencjalnych znaczących oddziaływań realizacji założeń „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” na środowisko. Zgodnie z art. 53 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 353 z późn. zm.) zakres sporządzenia prognozy został uzgodniony z:

- Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Katowicach (pismo nr WOOS.411.164.2016.MG z dnia 08.09.2016 r.).

Zakres przestrzenny Prognozy dla Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ jest ograniczony do granic administracyjnych miasta Częstochowy. Prognoza analogicznie do projektu strategii rozwoju swoim horyzontem czasowym sięga roku 2030.

Ze względu na swój charakter Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ opisuje

poszczególne założenia w sposób ogólny, poruszając szerokie spektrum zagadnień i obszarów związanych z rozwojem miasta. Sytuacja ta determinuje poziom szczegółowości sporządzonej Prognozy oddziaływania na środowisko.

Praca nad Prognozą przebiegała wieloetapowo i obejmowała kolejno:

- ocenę aktualnego stanu środowiska na obszarze objętym dokumentem strategicznym, zawierającą analizę zasobów i walorów środowiska, wywieranej na nie presji antropogenicznej oraz jakości środowiska;
- ocenę potencjalnego wpływu ustaleń dokumentu strategicznego na środowisko przyrodnicze;
- opracowanie propozycji łagodzenia skutków realizacji ustaleń dokumentu strategicznego w obszarach, w których zidentyfikowano znaczące negatywne oddziaływania;
- opracowanie systemu monitorowania środowiskowych skutków wdrażania dokumentu strategicznego.

Charakterystykę stanu środowiska przyrodniczego oraz analizę jakości jego poszczególnych elementów sporządzono metodą opisową przy wykorzystaniu dostępnych danych na temat obszaru miasta w tym informacji pozostających w zasobach administracji rządowej i samorządowej, danych statystyki publicznej oraz państwowego monitoringu środowiska.

2. Charakterystyka Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+

Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ jest podstawowym narzędziem kształtowania polityki lokalnej. Dokument zakłada wykorzystanie potencjału zasobu regionalnego oraz szans jakie niesie otoczenie. Dokument określa obszary wymagające interwencji publicznej oraz kierunki i działania prorozwojowe, wraz z wskazaniem ram finansowych oraz zasad wdrażania i monitorowania.

Podstawą przygotowania Strategii była praca nad Diagnozą społeczno-gospodarczą Częstochowa 2015. Dokument zawiera:

- opis sytuacji demograficznej miasta,
- warunki fizjogeograficzne,
- warunki klimatyczne,
- proces przekształceń przestrzennych,
- stan środowiska,
- stan zdrowia mieszkańców i dostępne usługi lecznicze,
- zjawiska społeczne, w tym starzenie się społeczeństwa, ubóstwo, sytuację rodzin, pojawiające się patologie,
- warunki życia mieszkańców w świetle NSP 2011 i Diagnozy Społecznej,
- jakość kapitału ludzkiego i społecznego,
- warunki mieszkaniowe,
- bezpieczeństwo energetyczne miasta,
- zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków,

- rynek pracy i działania na rzecz pobudzenia przedsiębiorczości,
- stan układu komunikacyjnego,
- opis usług w zakresie lokalnego transportu pasażerskiego, zbiorowego,
- jakość usług z zakresu edukacji,
- stan usług zbiorowych z zakresu kultury, rekreacji i sportu.

Uzupełnieniem Diagnozy jest statystyczne zestawienie porównawcze Częstochowy z miastami porównywalnymi, na podstawie wskaźników obrazujących warunki życia.

Oparty na sporządzonej Diagnozie oraz wynikach warsztatów strategicznych, przeprowadzonych w dniach: 31 maja, 13 czerwca, 20 czerwca i 27 czerwca 2016 r. w sali sesyjnej Urzędu Miasta Częstochowy, projekt Strategii zawiera:

- określenie determinantów rozwojowych wynikających z przyjętych programów i strategii europejskiej, krajowych i regionalnych,
- określenie wewnętrznych uwarunkowań rozwojowych,
- analizę SWOT w zakresie zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań rozwojowych,
- określenie wyzwań związanych z rozwojem miasta,
- opis ram finansowych działań prorozwojowych,
- określenie wizji, celów strategicznych i kierunków działań,
- opis zgodności celów strategicznych z programowaną na lata 2014-2020 pomocą europejską,
- zasady wdrożenia, monitoringu i ewaluacji.

Realizacja celów zawartych w „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” wpisuje się w szereg założeń, przyjętych w innych dokumentach strategicznych poziomu międzynarodowego, krajowego, i regionalnego. Zgodność założeń Strategii z tymi dokumentami gwarantuje, że podejmowane działania w skali miasta będą harmonizowały z kierunkami rozwoju ustalonymi na poziomie międzynarodowym, krajowym i regionalnym. Oznacza to, że planowane działania nie będą przypadkowe oraz, że przyczynią się do realizacji celów o charakterze globalnym i długoterminowym oraz realizowane będą zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

3. Ocenia istniejącego stanu środowiska

Rozdział zawiera analizę stanu środowiska miasta Częstochowy, odnoszącą się do jego poszczególnych komponentów (ludzi, różnorodności biologicznej, fauny, flory, wód, powietrza, powierzchni ziemi, krajobrazu, klimatu, zasobów naturalnych, zabytków i dóbr materialnych), a także informację na temat gospodarki odpadami oraz gospodarki wodno-ściekowej.

Ocena stanu środowiska przyrodniczego dokonana została na podstawie badań prowadzonych w latach 2008-2010 przez zespół przyrodników w składzie: Jan M. Waga, Maria Fajer, Stanisław Cabała, Cezary Gębicki, Jerzy Zygmunt, Adam Stebel, Barbara Fojcik, Krzysztof Pierzgałski, Stanisław Czyż. Wyniki badań przedstawione zostały w opracowaniu „Przyroda Częstochowy”, przekazanym Urzędowi Miasta Częstochowy w 2010 roku i upublicznionym na stronie internetowej www.czestochowa.pl.

Źródłami informacji na temat środowiska regionu były także: dane gromadzone w ramach państwowego monitoringu przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, dane gromadzone w ramach statystyki publicznej przez Główny Urząd Statystyczny oraz Diagnoza społeczno – gospodarcza Częstochowa 2015 przygotowana na potrzeby opracowania Strategii.

4. Potencjalne zmiany w przypadku braku realizacji strategii

Diagnoza Społeczno-Gospodarcza Częstochowa 2015 przedstawiła szereg zagrożeń, w tym m.in:

- zmniejszanie się liczby mieszkańców związane z ujemnymi wskaźnikami przyrostu naturalnego i migracji,
- starzenie się populacji oraz wysoki wskaźnik osób niepełnosprawnych i dotkniętych długotrwałymi schorzeniami,
- proces chaotycznego „rozlewania się” miasta, aneksji nowych terenów pod zabudowę,
- niska efektywność energetyczna, wysoki poziom dekapitalizacji majątku służącego realizacji usług publicznych i zaspokajaniu potrzeb bytowo-mieszkaniowych mieszkańców,
- nadmierna emisja zanieczyszczeń powietrza (niska emisja i emisja komunikacyjna), przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu, zły stan jakości wód powierzchniowych, jako czynniki pogarszające zdrowotne warunki życia mieszkańców.

Brak realizacji Strategii doprowadzić może do pogłębienia tych problemów, w efekcie pogorszenia stanu środowiska i warunków życia mieszkańców.

5. Istniejące problemy ochrony środowiska

Do najważniejszych zidentyfikowanych problemów należą:

- zagrożenia dla obszarów o dużej wartości przyrodniczej (Dolina Warty na Mirowie, łąki Walaszczyki); niszczenie siedlisk ptasich w wyniku błędów przy termomodernizacji, brak troski o agrokultury (wykaszanie itp.) degradujący bioróżnorodność terenów zielonych, ograniczenie terenów zielonych na obszarach gęsto zabudowanych prowadząca do zmniejszenia bioróżnorodności, wypieranie rodzimych gatunków ekspansją gatunków obcych;
- ponadprzeciętne zanieczyszczenia wód powierzchniowych, zagrożenie jakości wód podziemnych (migracja zanieczyszczeń z powierzchni ziemi do GZWP 326), brak terenów zalewowych, a także niewystarczające lub nieprzemyślane regulacje skutkujące zagrożeniami powodziowymi;
- duża ilość indywidualnych systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla skutkująca wysokim poziomem „niskiej emisji”, rosnąca wraz z ilością samochodów emisja zanieczyszczeń, brak osłon i obwodnic chroniących przed emisją komunikacyjną ze strony pojazdów w ruchu tranzytowym;
- skażenie metalami ciężkimi i innymi zanieczyszczeniami gleb na terenach przemysłowych i ulokowanych przy trasach komunikacyjnych, zaniedbania w rekultywacji terenów po zakończonym wydobyciu rudy żelaza, kamienia wapiennego,

iłów;

- chaotyczna zabudowa wzgórz ostańcowych i dolin rzecznych obniżająca jakość krajobrazu; nieuporządkowany zalew reklam wizualnych na obszarze o wysokich walorach zabytkowych (otoczenie Jasnej Góry i Aleje Najświętszej Maryi Panny), występowanie na terenach przemysłowych budynków całkowicie zdegradowanych technicznie, nieużytkowanych, występowanie w dzielnicach Gnaszyn i Kawodrza wymagających rekultywacji hałd.

6. Przewidywane znaczące oddziaływanie na środowisko

Założeniem Strategii jest rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny miasta przy jednoczesnej poprawie stanu środowiska przyrodniczego. Wdrożenie Strategii nie przyczyni się do powstania nowych zagrożeń lub uciążliwości dla środowiska, a prawidłowa jej realizacja przyniesie wymierny efekt ekologiczny, poprzez skuteczniejszą ochronę obszarów zielonych, zahamowanie procesu rozlewania miasta, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń, poprawę efektywności energetycznej, a także wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.

Realizacja Strategii nie spowoduje ingerencji i przekształceń w środowisku naturalnym o wysokich walorach przyrodniczych, nie wpłynie negatywnie na obszary chronione, cenne przyrodniczo.

Negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze przedsięwzięć zawartych w Strategii ograniczać się będzie w większości przypadków jedynie do etapu realizacji inwestycji (etapu prac budowlanych związanych z planowaną inwestycją), który wiąże się zazwyczaj z podwyższoną emisją hałasu, emisją spalin z maszyn budowlanych, czy też zwiększoną emisją pyłów.

Prognoza przedstawia analizę możliwego wpływu na stan środowiska poszczególnych celów i kierunków działań określonych w Strategii. Odrębnie analizowane są potencjalne zagrożenia dla obszarów chronionych w ramach sieci NATURA 2000 w Częstochowie i w najbliższym otoczeniu miasta.

7. Transgraniczne oddziaływanie na środowisko

Ze względu na zasięg przestrzenny obszaru objętego Strategią Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ i stosunkowo dużą odległością gminy od granic państw ościennych skutki realizacji założeń Strategii nie będą miały znaczenia transgranicznego.

8. Rozwiązania alternatywne

„Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+” została sporządzona w układzie jednowariantowym. Dokument nie zawiera propozycji zadań alternatywnych dla realizacji celów Strategii. Sytuacja ta wynika z makroskalowego charakteru opracowania, którego założenia cechują się wysokim stopniem ogólności. W związku z tym brak jest możliwości precyzyjnego określenia działań alternatywnych dla wskazanych zadań.

Jednowariantowość wynika z przyjętego modelu przygotowywania Strategii. Wstępem było przygotowanie i poddanie społecznej dyskusji opracowania: Diagnoza społeczno-gospodarcza Częstochowa 2015. Na bazie tego opracowania przeprowadzona została publiczna debata: cztery otwarte dla mieszkańców warsztaty strategiczne, z udziałem m.in. reprezentantów

organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw, instytucji i jednostek rządowych oraz samorządowych. W drodze otwartej dyskusji sformułowane zostały oczekiwane w Strategii obszary priorytetowe, cele i kierunki działań. Zaakceptowana także została zasada ciągłości (zgodność z poprzednią Strategią Rozwoju Miasta Częstochowa 2020) oraz zasada komplementarności z dokumentami określającymi kierunki rozwoju państw Unii Europejskiej, Polski oraz województwa śląskiego.

Efekt warsztatów strategicznych przesądził o jednowariantowym układzie Strategii.

9. Przewidywane środki mające na celu zapobieganie, redukcję i kompensację znaczących niekorzystnych oddziaływań na środowisko wynikających z realizacji Strategii

Strategia nie przewiduje ingerencji w nowe, cenne przyrodniczo tereny oraz diametralnych przekształceń w użytkowaniu obszarów dysfunkcyjnych. Przeciwnie, Strategia wyznacza konieczność zwiększenia na terenie Częstochowy obszarów terenów zielonych oraz chronionych o wysokiej wartości przyrodniczej.

W celu zmniejszenia lub eliminacji negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze lub społeczne proponuje się podjęcie działań łagodzących, w tym dotyczących właściwego i bezpiecznego dla środowiska prowadzenia prac budowlanych.

10. Monitoring

Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ przewiduje stały nadzór na realizacją pełniony przez powołany przez Prezydenta Miasta stały Zespół ds. wdrażania i realizacji Strategii i dziedzinowych programów rozwoju miasta. Oceną procesu wdrażania i realizacji Strategii zajmuje się powołany przez Prezydenta Miasta, przy współpracy z Radą Miasta Częstochowy, Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele Rady Miasta, rad dzielnic, Rady Seniorów, Młodzieżowej Rady Miasta, reprezentanci środowiska akademickiego, środowiska przedsiębiorców, związków zawodowych oraz innych organizacji pozarządowych i środowisk łączących mieszkańców Częstochowy. Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta dokonuje cyklicznej oceny procesu realizacji Strategii.

Zgodnie z wymogami dyrektyw proponuje się prowadzenie dodatkowo monitoringu efektów realizacji założeń Strategii w zakresie wpływu na zmiany środowiskowe. Celem monitoringu jest sprawdzenie czy założone środki łagodzące przyniosły spodziewany efekt. W tym celu zakłada się przeprowadzanie na zlecenie Miasta, nie rzadziej niż raz na 10 lat inwentaryzacji przyrodniczej. Ostatnia taka inwentaryzacja została przeprowadzona w okresie 2008-2010 r.

Dodatkowo planowane jest wykorzystanie funkcjonujących na terenie miasta systemów monitoringu środowiska prowadzonych przez różne instytucje. W Częstochowie monitoring jakości środowiska realizowany jest w ramach monitoringu regionalnego województwa śląskiego i prowadzony jest przez Wojewódzką Inspekcję Ochrony Środowiska w Katowicach.